

”Sitä haluaisi olla hyvä vanhempi”

Vanhempien kokemuksia alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä

Arttu Ala-Jokimäki

Pro gradu -tutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma, mediatutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Syyskuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma, mediatutkimus

Arttu Ala-Jokimäki

”Sitä haluaisi olla hyvä vanhempi” – Vanhempien kokemuksia alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä

Sivumäärät: 107 s., 13 liites.

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee vanhempien kokemuksia alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä. Tutkielma perustuu kyselytutkimukseen, johon osallistui 400 vanhempaa. Kyselyn avulla selvitettiin, minkälaisia huolia ja haasteita sekä toisaalta hyötyjä iloja vanhemmat liittävät alle kouluikäisten lasten mediankäyttöön. Lisäksi kyselyllä kerättiin tietoa perheissä sovitusta lasten mediankäytön säännöistä. Samalla saatiin tietoa siitä, minkälaisina mediankäyttäjinä vanhemmat näkevät alle kouluikäiset lapset. Tutkielma kytkeytyy keskusteluihin kotien muuttuneista mediaympäristöistä, vanhemmuuteen liittyvistä odotuksista sekä mediavanhemmuuden strategioista. Lisäksi tutkielma tuottaa tietoa siitä, minkälaiset yleisö- ja lapsikäisyydet ovat vallalla vanhempien keskuudessa.

Vanhemmille järjestetty kysely tuotti sekä laadullista että määrällistä aineistoa, mutta laadullinen avovastausaineisto on tutkielman ensisijainen ja tärkein aineisto. Laadullinen aineisto sisältää vanhempien kuvauksia perheissä käytössä olevista mediankäytön säännöistä sekä lasten mediankäytön hyvistä ja huonoista puolista. Tarkastelin avovastausaineistoa laadullisen sisällönanalyysin keinoin, ja muodostin aineiston pohjalta joukon teemoja, joita peilasin aiempaan tutkimukseen sekä aihepiiriä koskevaan kirjallisuuteen. Määrällisen aineiston osalta pitäydyin kuvailevassa tilastoanalyysissä.

Valtaosassa perheistä lasten mediankäytön määrää kontrolloitiin jollain tavalla. Suuri osa vastaajista kertoi myös rajoittavansa tietynlaisten mediasisältöjen käyttöä. Vanhemmat kertoivat tarkkailevansa lastensa käytöstä, ja arvioivansa mediankäytön vaikutuksia lapsen käytökseen. Lasten mediankäytön valvominen näyttäytyi vastauksissa resursseja vaativana työnä. Vanhempien merkittävimpiä alle kouluikäisten lasten mediankäyttöön liittyviä huolia olivat lasten mediankäytön määrä, mediankäytön koettu addiktoivuus, mediankäytön ei-toivotut vaikutukset lapsen tunnetilaan sekä mediankäytön sääntöihin liittyvät ristiriidat. Vanhemmat kokivat lasten mediankäyttöön liittyvän myös positiivisia asioita, kuten oppimista, lepoa vanhemmille, virikkeitä lasten leikkeihin sekä yhteistä tekemistä perheenjäsenille.

Vaikka vanhempien antamien vastausten välillä oli monia yhteneväisyyksiä, oli vanhempien kokemuksissa myös runsaasti eroja sekä hajontaa. Aineistosta käy lisäksi ilmi, että osa vanhemmista arvioi omia sekä toisten vanhempien mediakasvatuksellisia valintoja varsin kriittisesti. Vanhempien käsitykset lapsista mediankäyttäjinä olivat kahtiajakoiset. Vanhemmat pitivät alle kouluikäisiä lapsia sekä suojelusta tarvitsevina ja vaikutuksille alttiina, että toisaalta kyvykkäinä ja taitavina mediankäyttäjinä, jotka oppivat mediasta tehokkaasti uusia asioita.

Avainsanat: kasvatus, kyselytutkimus, lapset, lapsuus, media, mediakasvatus, mediankäyttö, mediatutkimus, mediaympäristö, perhe-elämä, perheet, vanhemmat, vanhemmuus

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Teoreettinen viitekehys ja tutkimuskysymykset	7
2.1	Kotien muuttuneet mediaympäristöt	7
2.2	Lapset mediayleisönä	10
2.3	Intensiivinen vanhemmuus ja vanhemmuuden ihanteet	13
2.4	Mediavanhemmuuden strategioita	15
3	Tutkimuksen toteutus	19
3.1	Aineiston keruu	19
3.2	Tutkimusetiikka	20
3.3	Kyselyn vastaajat	21
3.4	Kyselyn rakenne ja kerätty aineisto	21
3.5	Laadullisen aineiston analyysin vaiheet	23
3.6	Määrällisen aineiston analyysin vaiheet	26
4	Lasten mediankäyttöä koskevat säännöt perheissä	27
4.1	Käyttömäärän rajoitukset	29
4.2	Sisältöperusteiset rajoitukset	31
4.3	Käyttötilanteeseen tai -tarkoitukseen liittyvät rajoitukset	34
4.4	Käyttöhetkien valvominen	37
4.5	Ikään perustuvat rajoitukset	38
4.6	Mediakohtaiset rajoitukset	40
4.7	Media palkitsemisen ja rankaisun välineenä	42
4.8	Säännöistä joustaminen	44
5	Vanhempien huolet, haasteet ja huonot kokemukset	47
5.1	”Ei huolia tai haasteita”	49
5.2	Koukuttavat ruudut – riitoja ja riippuvuutta	51
5.3	Kiukkua ja levottomuutta – mediankäytön vaikutus lapsen tunnetilaan	54
5.4	Erilaisten sääntöjen väliset ristiriidat	57
5.5	”Mielikuvitus kaikkooa” – huolet leikin ja mielikuvituksen heikentymisestä	61

6	Lasten mediankäyttöön liittyvät hyödyt, ilot ja hyvät kokemukset	64
6.1	Mediavälitteinen oppiminen	65
6.2	”Hetki aikaa hengähtää” – mediasisällöt lapsenvahtina	70
6.3	Media leikin ja mielikuvituksen tukena	72
6.4	Mediankäyttö perheen yhteisenä tekemisenä	73
6.5	Ilahduttaa ja rauhoittaa – mediankäytön vaikutus lapsen tunnetilaan	77
7	Aineistoa läpileikkaavia teemoja	79
7.1	”Siellä voi olla mitä vaan” – kokemuksia YouTubesta ja YouTube Kidsistä	79
7.2	Luotettava lastenvahti – YLEn sisällöt nauttivat vanhempien luottamusta	82
7.3	”En voi ymmärtää” – kriittinen puhe muista perheistä ja vanhemmista	86
7.4	”Huomaan potevani syyllisyyttä” – vanhempien huono omatunto	88
7.5	Vanhempien huolet tulevasta	91
8	Pohdinta ja yhteenveto	94
9	Lähteet	101
10	Liitteet	108
	Liite 1. Kyselylomake	108
	Liite 2. Kyselyn tietosuojaseloste	114
	Liite 3. Kyselyraportti, määrällinen vastausaineisto	116

1 Johdanto

Joulukuussa 2024 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Opetushallitus (OPH) kertoivat kokoavansa asiantuntijaryhmän, joka tulee laatimaan kansalliset suositukset lasten ja nuorten vapaa-ajan digilaitteiden ja -sisältöjen käyttöön (THL 2024). THL:n (2024) verkkosivuilla julkaistussa tiedotteessa kerrotaan, että tavoitteena on ”haittojen ehkäiseminen” sekä sellaisten suositusten rakentaminen, jotka ”huomioivat hyvinvoinnin ja turvallisuuden näkökulmat”. Vaikka tiedotteessa todetaan, että digitaalisilla laitteilla on myös hyviä puolia, kerrotaan tarpeen suosituksille syntyneen lisääntyneestä ruutuajasta.

Ruutu aika herättää huolta asiantuntijoiden lisäksi myös joissakin vanhemmissa. Asiantuntijajärjestö Suomen Vanhempainliitto (2024) toteutti vuosina 2023–2024 Vanhempain Barometri -kyselyn, joka suunnattiin erityisesti varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa olevien lasten vanhemmille. Kyselyssä vanhemmilta kysyttiin muun muassa, liittyikö perheiden arkeen ja kasvatukseen kotona jotakin huolenaiheita. Yleisin yksittäinen vanhempien mainitsema huolenaihe oli lapsen digilaitteiden parissa viettämä aika, josta oli huolissaan 17 prosenttia vastaajista. Lisäksi 5 prosenttia vastaajista kertoi olevansa huolissaan lapsen netissä ja peleissä näkemistä asioista. (Suomen Vanhempainliitto 2024, 27.)

Ajalleamme on sanottu olevan tyypillistä, että lapsuutta lähestytään joko suojelevasta tai oppimiseen kannustavasta näkökulmasta (Repo & Nätti 2015, 82). Myös lasten ja median suhdetta on tarkasteltu usein juuri huolten ja uhkakuvien kautta, mutta myös oppimisen, vuorovaikutuksen ja sosialisoinnin kautta (Inkinen 2005, 9). Kun julkinen keskustelu lasten mediankäytöstä on laajalti kahtiajakoista, eikä helppoja vastauksia ole tarjolla, jää viime kädessä vanhempien tehtäväksi tasapainoilla lapsen mediankäyttöön liittyvien haittojen ja hyötyjen välimaastossa (Livingstone & Blum-Ross 2020, 8).

Lasten kodeissaan saamaa mediakasvatusta on tutkittu runsaasti, mutta vähemmälle huomiolle ovat jääneet lasten mediankäyttöön liittyvien kysymysten kanssa tekemisissä olevat vanhemmat omine toiveineen, pelkoineen ja perhearkeen liittyvine käytäntöineen (Livingstone & Blum-Ross 2020, 44). Toistaiseksi on myös verrattain vähän tutkittu sitä, millainen suhde medialla on perheenjäseniin ja perhe-elämään (Lahikainen 2015, 17). Tästä syystä tämän pro gradu -tutkielman tarkoitus on nimenomaan valottaa suomalaisten

vanhempien kokemuksia ja näkemyksiä heidän lastensa mediankäytöstä. Kiinnostuksen kohteita ovat paitsi vanhempien kertomat median käyttötavat ja -säännöt perheissä, myös vanhempien aihepiiriä koskevat arkiset kokemukset ja ajatukset huolista ilonaiheisiin. Lisäksi tutkielma tarjoaa implisiittistä tietoa siitä, minkälaisina mediankäyttäjinä vanhemmat näkevät alle kouluikäiset lapset.

Tarkastelun rajaamiseksi tutkielman kohteeksi valikoituivat nimenomaan alle kouluikäisten lasten vanhemmat, joilla on aivan erityinen rooli lastensa mediankäytön välittäjinä ja valvojina. Mitä nuorempia lapset ovat, sitä tärkeämmässä asemassa vanhemmat tyypillisesti ovat lapsen mediankäytössä ja mediataitojen oppimisessa (Uusitalo, Vehmas & Kupiainen 2011, 121). Pienten lasten vanhempien käsityksiä mediavanhemmudesta ei ole myöskään juuri tutkittu (Niinistö & Ruhala 2007, 131). Rajausta perustelee osaltaan myös 2010-luvulta alkaen kasvanut kiinnostus alle kouluikäisten lasten mediakasvatukseen (Mulari 2016, 11).

Tavoitteena on, että tämä pro gradu -tutkielma tuottaa tietoa siitä, minkälaiseen kokemusten, näkemysten ja uskomusten maaperään tulevat lasten mediankäyttöä koskevat kansalliset suositukset tullaan kylvämään.

2 Teorettinen viitekehys ja tutkimuskysymykset

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin vanhempien kokemuksia alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä sekä vanhempien omasta roolista lasten mediankäytön sääntelijöinä. Tutkielman aineisto koottiin verkkokyselylomakkeella, johon vastasi 400 vanhempaa. Tutkielman tekoa ohjanneet tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaisia hyötyjä tai haittoja alle kouluikäisten lasten mediankäyttöön liittyy lasten vanhempien mielestä?
2. Minkälaisina mediankäyttäjinä vanhemmat pitävät alle kouluikäisiä lapsia?

Hyöty- ja haittanäkökulmia korostava tutkimuskysymys pohjautuu lasten mediankäytöstä käytävään julkiseen keskusteluun, jossa korostuvat kahtiajakoisesti vuoroin mediankäyttöön liitetyt haitat ja lasten suojelemista korostava näkökulmat sekä toisaalta vuorovaikutuksen ja oppimisen näkökulmat (Repo & Nätti 2015, 82 ja Inkinen 2005, 9).

Lasten mediankäyttöä sekä kotona tapahtuvaa mediakasvatusta on tutkittu useilla eri tieteenoilla, ja ilmiön kattava taustoittaminen vaatii poikkitieteellistä lähestymistä. Tämän vuoksi tutkielman teorettinen viitekehys sisältää käsitteitä ja näkökulmia niin mediatutkimuksen, kasvatustieteiden kuin sosiologian tieteenoilta.

Tutkielman aiheen taustoittamiseksi valitsin neljä keskeistä näkökulmaa: kotien muuttuneet mediaympäristöt, käsitykset lapsista mediayleisönä, vanhemmuuteen kohdistuvat ulkoiset odotukset, sekä erilaiset tutkimuskirjallisuudessa tunnistetut mediavanhemmuuden strategiat.

2.1 Kotien muuttuneet mediaympäristöt

Sonia Livingstone on hahmotellut lasten mediankäyttöön liittyviä kysymyksiä *mediaympäristön* käsitteen avulla. Käsitteenä mediaympäristö pitää sisällään sekä saatavilla olevat medialaitteet ja -sisällöt sekä näiden medioiden käyttötavat ja -kontekstit. Esimerkiksi

kodeissa vallitsevan mediaympäristön mikrotasoon voidaan käsittää lapsen yksilölliset tekijät ja mediamieltymykset, sekä perheen sosioekonominen tausta ja kotona olevat mediavälineet. (Livingstone 2002, 10–11.) Kodin mediaympäristöön voidaan ajatella vaikuttavan myös makrotason tekijöitä kuten laajempi yhteiskunnallinen konteksti, harjoitettu mediapolitiikka sekä mediayhtiöiden tuotantoon ja jakeluun liittyvä käytännöt (Koivusalo-Kuusivaara 2007, 28–29).

Minkälaisia tekijöitä ja kehityskulkuja suomalaisten lapsiperheiden mediaympäristöön tänä päivänä sitten liittyy? Lasten ja nuorten kasvuympäristöt ovat muuttuneet tietotekniikan kehittyessä ja erilaisten medialaitteiden yleistyessä (Repo & Nätti 2015, 81). Jälkimodernin ajan lapset ja nuoret viettävät yhä suuremman osan valvellaoloajastaan medialaitteiden parissa. Vaikka mediankäyttö on yhä vähemmän paikkasidonnaista, on koti yhä tärkeä tai jopa tärkein mediankäyttöympäristö lapsille ja nuorille. Lasten ja nuorten kotien mediavarustus onkin nykyään erittäin kattavaa. (Repo & Nätti 2015b, 135–136.) Kotien mediavarustelusta on toisaalta tullut yksi tärkeä lasten kasvuympäristöjä erotteleva tekijä, sillä uusien laitteiden hankkiminen luo paineita perheiden taloudelle (Lahikainen 2015, 17).

Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos -pitkittäistutkimuksen kolmannessa ja viimeisessä tutkimusraportissa todettiin, että keskeinen lasten ja nuorten mediaympäristössä vuosien 2007 ja 2013 välillä havaittu muutos oli mobiililaitteiden merkityksen ja käytön kasvu, joka kosketti kaikkia seurattuja ikäryhmiä viisivuotiaista teineihin (Noppari 2014, 5).

Mobiililaitteiden yleistyminen on mullistanut tavat, joilla eri medioita voidaan arjessa kuluttaa ja käyttää. Yksi mobiililaitteiden keskeisistä ominaispiirteistä on niiden kyky irrottaa mediankäyttö määrätystä paikasta ja kontekstista. Median käyttökonteksti on yhä enemmän käyttäjän itsensä päätettävissä, mikä tekee myös lasten mediankäytöstä entistä joustavampaa ja vaikeammin valvottavaa. (Helles 2016, 31–32.) Onkin esitetty, että yhteiskunnan digitalisoitumisen ja juuri mobiililaitteiden käytön lisääntymisen myötä medialaitteet, mediasisällöt ja median käyttötavat ovat lomittuneet lasten arkeen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen (Mulari 2016, 12).

Mediaympäristöön vaikuttaa osaltaan myös eri medioiden välisten rajojen hämärtyminen, eli *mediakonvergenssi*. Kulttuuriset muodot – kuten teksti, kuva, liikkuva kuva ja ääni – ovat perinteisesti liittyneet johonkin tiettyyn medialaitteeseen, mutta uudet medialaitteet kykenevät kaappaamaan ne kaikki käyttöönsä (Herkman 2003, 151–154). Laitteiden käyttötarkoitukset

ovat monipuolistuneet, ja uudet laitteet yhdistelevät aikaisempien laitteiden toimintoja (Lahikainen 2015, 28). Esimerkiksi tv-ohjelmia tai elokuvia ei enää tarvitse katsoa kodin television äärellä, sillä ohjelmat ovat mobiililaitteiden kautta katsottavissa käytännössä missä hyvänsä. Älytelevisiot ovat vastavuoroisesti tuoneet internetin perheiden olohuoneisiin.

Media, perheen vuorovaikutus ja lasten hyvinvointi -tutkimusprojektissa selvitettiin suomalaisten lapsiperheiden mediankäyttöä, ja havaittiin, että medialaitteiden käyttö läpäisi perheiden arjen monin tavoin. Medialaitteita käytettiin perheissä yksin, yhdessä, ja sekuntien, minuuttien tai tuntien ajan. Medioita saatettiin käyttää myös toisten toimien kanssa päällekkäin (esimerkiksi ruokailun ohessa) tai peräti sisäkkäin (esimerkiksi puhelinta saatettiin käyttää tietokoneella pelaamisen lomassa). Mediankäyttö saattaa olla myös passiivista, kuten silloin kun lapsi altistuu tahtomattaan vanhempien katsomalle videolle tai taustalla auki olevalle televisiolle. (Lahikainen & Arminen 2015, 267–268.)

Digitalisoitumisen rinnalla on nähtävissä myös kehityskulku, jossa mediasisältöjä on alettu tuottaa yhä nuoremmille ja nuoremmille yleisöille. Eräänlaisena vedenjakajana voidaan pitää vuonna 1997 ensiesityksen saanutta BBC:n *Teletubbies*-ohjelmaa (suom. *Teletapit*), jonka suosio sai suuret mediayhtiöt huomaamaan uuden ”vaippakohderyhmän” luomat taloudelliset mahdollisuudet. Sittenkin mediasisältöjä (esim. *BabyTV* ja *Baby Einstein*) on tehty varta vasten jopa alle vuoden ikäisille lapsille. (Valkenburg & Pitrowski 2017, 5.) Mediasisältöjen lisäksi myös medialaitteita suunnitellaan yhä nuoremmille lapsille: aivan pientenkin lasten leikkiympäristöön on ilmestynyt kännyköitä, ensitietokoneita sekä radio- ja karaokelaitteita (Noppari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 29).

Teknologialla nähdään usein olevan yksityiseen ja julkiseen elämään ulottuvaa muutosvoimaa, mutta teknologioiden saamat muodot ja käyttötavat ovat aina sosiaalisten toimijoiden ja instituutioiden muokkaamia. Sortumatta teknologiseen determinismiin voidaan kuitenkin todeta, että eri medialaitteilla ja -teknologioilla on niille ominaislaatuisia *affordansseja*, eli tietyt laitteet soveltuvat luontevammin juuri tietynlaisiin käyttötapoihin ja -tarkoituksiin. (Buckingham 2008, 15–16.) Suomessa kosketusnäytöllisten laitteiden on esimerkiksi huomattu lisäävän yhä nuorempien lasten itsenäistä internetin käyttöä, sillä pienten lasten on helpompi oppia painelemaan kosketusnäytöllä olevia ikoneita ja kuvakkeita kuin käyttämään tietokonetta ja hiirtä (Noppari 2014, 20). Affordanssit eivät kuitenkaan ole

itsestään selviä, vaan historia on täynnä esimerkkejä eri teknologioiden yllättävistä ja kumouksellisistakin käyttötavoista (Buckingham 2008, 15–16).

Perheet voivat myös aktiivisesti torjua uusien medialaitteiden ulottumista koteihinsa. Esimerkiksi kotimaisessa *Lasten mediaympäristö muutoksessa* -tutkimuksessa havaittiin, että vanhemmat saattavat jättää uusimmat laitteet tai nopeat verkkoyhteydet hankkimatta hillitäkseen lastensa mediankäyttöä. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat huolissaan paitsi lasten mediankäytön määrästä myös lasten kuluttamien mediasisältöjen sopivuudesta. Toisaalta osa vanhemmista koki olevansa pakotettuja laitehankintoihin, jotta heidän lapsensa eivät joutuisi kaveripiiriensä ulkopuolelle tai jäisi mediataidoissaan muista jälkeen. (Noppari 2014, 123.)

Lasten mediankäyttöä tulee aina tarkastella kytköksissä heidän arkensa sosiaalisiin ja kulttuurisiin konteksteihin (Livingstone 2002, 30). Vanhemmilla on erityisen tärkeä rooli kaikkein nuorimpien lasten mediankäytössä (Uusitalo, Vehmas & Kupiainen 2011, 121), minkä vuoksi vanhempien kokemusten tutkiminen on relevantti tapa tarkastella alle kouluikäisten lasten mediankäyttöä. Lasten mediankäyttö tapahtuu ensisijaisesti vanhemman ja lapsen keskinäisen suhteen kehyksessä, ja kasvaa iän myötä tyypillisesti riippuvuudesta kohti autonomiaa ja itsemääräämistä (Lahikainen 2015, 18). On myös esitetty, että lapsen kasvaessa kodin mediaympäristö muuttuu vanhemman näkökulmasta entistä haastavammaksi ja vaikeammin hallittavaksi (Sintonen 2009, 186). Kodeissa tapahtuvan mediankäytön voidaankin ajatella paitsi toisintavan perheen sisäisiä valtasuhteita, myös tarjoavan tilaisuuden näiden valtasuhteiden haastamiselle, vastustamiselle sekä uudelleenneuvottelulle (Hollows 2008, 103–107).

2.2 Lapset mediayleisönä

Lasten ja median välinen suhde on puhuttanut lähes yhtä kauan kuin lapset ovat olleet medioiden kanssa tekemisissä. Julkisessa keskustelussa näkökulma on usein ollut leimallisen normatiivinen ja mediankäytön negatiivisia vaikutuksia korostava. Oli kyse sitten kevyestä kirjallisuudesta, sarjakuvista tai televisiosta, uudet mediat ovat tyypillisesti herättäneet moraalipaniikkeja sekä huolia lapsiin kohdistuvista haitoista. (Livingstone & Drotner 2008, 9–10.) Siinä missä uhkakuvii keskittynyt julkinen keskustelu usein sivuuttaa lasten

valmiudet tulkita mediasisältöjä tai suojautua omatoimisesti ei-sopivilta sisällöiltä, ovat näkökulmat tutkimuksen saralla olleet tyypillisesti moninaisempia (Noppari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 9–10).

1970-luvulta lähtien käsitys lasten ja median suhteesta on muuttunut merkittävästi sekä yhteiskuntatieteiden että mediatutkimuksen kentällä. Passiivinen, haavoittuva ja alati suojelua vaativa lapsi on 1900-luvun loppupuolella saanut rinnalleen uudenlaisia lapsikäsitteitä, joissa korostuvat myös lapsen oma toimijuus ja kyvykkyys. (Ekström & Tuftte 2007, 14–15.)

Kärjistäen voidaan sanoa, että yhteiskuntatieteiden piirissä hallitseva ajattelutapa nojasi vuosikymmenten ajan kehityspsykologi Jean Piaget'n universaaleina pidettyihin lapsuuden ikä- ja kehitysvaiheisiin, jotka eivät juurikaan huomioineet lapsuuksiin liittyvää sosiokulttuurista vaihtelua tai lapsen omaa sosiaalista toimijuutta (Livingstone & Drottner 2008, 7). 1990-luvulle tultaessa Piaget'laisten näkemysten rinnalle nousi sosiaalikonstruktivistinen ajattelu, jossa taas korostuu juuri lapsuuksien moninaisuus. Tämä niin sanottu *uusi lapsuuden sosiologia* nosti esille muun muassa luokan, sukupuolen ja etnisyyden merkityksen lapsuuden rakentumisessa. Lapset nähtiin sosiaalisina toimijoina, jotka osallistuvat aktiivisesti omaan elämäänsä. (Prout 2008, 28–31.)

Edellä kuvatun kaltainen kehityskulku kohti aktiivisia subjekteja on käyty läpi myös mediatutkimuksen saralla (Ekström & Tuftte 2007, 15). Yleisön ja median välistä suhdetta tarkasteltiin pitkään ensisijaisesti median vaikutusten näkökulmasta. Niin sanotun vaikutustutkimuksen juuret ovat 1920- ja 1930-luvun Yhdysvalloissa, jossa tiedontarvetta ruokkivat yhtäältä tuoreet huolet median vaikutuksesta demokraattiseen prosessiin ja toisaalta liike-elämässä herännyt kiinnostus kansan kulutuspäätösten ohjailuun mainonnan avulla. 1950-luvulta lähtien merkittävä – ja kenties suurelle yleisölle näkyvin – osa vaikutustutkimuksesta on keskittynyt selvittämään väkivaltaviihteen vaikutuksia yleisöjen käytökseen. (Schröder, Drottner, Kline & Murray 2003, 35.)

Metodologisesti vaikutustutkimus on perinteisesti nojannut koeasetelmiin ja kyselytutkimuksiin, joiden avulla on pyritty esittämään median vaikutuksia määrällisesti mitattavassa muodossa (Schröder, Drottner, Kline & Murray 2003, 37). Vaikutustutkimuksen menetelmät on omaksuttu luonnontieteiden saralta: laajat, kvantitatiiviset ja empiirisiä havaintoja korostavat tutkimusasetelmat ovat keskiössä, teorioiden jäädessä taka-alalle (O'Neill 2011, 322). Varhaisessa vaikutustutkimuksessa korostettiin voimakkaita vaikutuksia.

Yleisöjen nähtiin olevan suorastaan voimattomia tai vähintäänkin passiivisia vastaanottajia median vaikutusten edessä. Aikojen saatossa näkemykset vaikutustutkimuksen saralla ovat kuitenkin pehmentyneet, ja on puhuttu esimerkiksi median rajallisista tai epäsuorista vaikutuksista. (O'Neill 2011, 321–327.)

Viimeistään 1970-luvulta lähtien vaikutustutkimuksen yleisökäsityksiä alettiin haastamaan monelta eri kantilta. Uudet tutkimussuuntaukset korostivat erilaisia median käyttötapoja sekä yleisöjen kykyä tulkita, analysoida ja vastustaa mediavälitteisiä viestejä. Sekä yhteiskuntatieteiden lapsikäsitys että mediatutkimuksen yleisökäsitys ovat siis kulkeneet samansuuntaisen polun kohti nykytilaa, jossa toimijoiden oma kyvykkyys on alkanut saada enemmän painoarvoa. (Ekström & Tufte 2007, 15–16.)

David Buckinghamin (2008, 221–222) mukaan kehityspsykologiasta, sosiaalipsykologiasta ja viestintätieteistä ponnistavat perinteet ja ajatusmallit – kuten vaikutustutkimus – ovat silti edelleen merkittävässä asemassa lasten mediankäyttöön liittyvässä tutkimuksessa. Niiden vastavoimaksi Buckingham nimeää 1970-luvulla alkunsa saaneen Cultural Studies -perinteen, jonka piiristä on kyseenalaistettu vaikutustutkimuksiin sisältyviä oletuksia mediavälitteisten viestien yksiselitteisyydestä sekä haastettu laboratorio-olosuhteissa tehtyjen koeasetelmien sovellettavuutta arkitodellisuuteen.

Cultural Studies -perinteessä on historiallisesti ammennettu teorioita ja metodeja useista eri oppialoista, mikä tekee perinteen yksiselitteisen määrittelyn haastavaksi (Tudor 1999, 4–6). Buckinghamin (2008, 220) mukaan Cultural Studies -perinteen tutkimuskohteet voidaan karkeasti jakaa kolmeen osaan. Kiinnostus kohdistuu ensinnäkin kulttuuristen merkitysten ja mielihyvän tuottamiseen ja kiertoon yhteiskunnissa. Toiseksi huomiota kiinnitetään siihen, miten yksilö ja sosiaaliset ryhmät käyttävät ja tulkitsevat kulttuurisia tekstejä. Kolmanneksi tarkastellaan kulttuuristen käytäntöjen roolia ihmisten sosiaalisten identiteettien muodostumisessa. Näin ollen on siis kyse ainakin kulttuuristen käytäntöjen poliittisista ulottuvuuksista – kuten siitä, miten erilaisia valtasuhteita uusinnetaan, vastustetaan ja neuvotellaan kulttuurisen tuotannon ja vastaanoton tilanteissa. Myös tämä pro gradu -tutkielma sijoittuu kiinnostuksen kohteidensa ja perusolettamustensa osalta Cultural Studies -perinteen jatkumoon.

Erilaiset yleisökäsitykset, näkökulmat ja tutkimusotteet elävät rinnakkain ja törmäävät yhteen Suomessakin. Esimerkiksi Valtioneuvoston Digitaalinen hyvinvointi perheissä -hankkeen

kokoamassa tutkimuskatsauksessa todetaan, että ”kärjistetyksi keskustelu on Suomessa välillä tyypistynyt siihen, että lääketieteen edustajat näkevät digitaalisten medioiden haitat ja mediatutkijat näkevät niiden hyödyt” (Tammisalo et al. 2020, 18). Katsantokantojen kahtiajakoisuus ulottuu myös julkiseen keskusteluun, jossa lasten mediankäyttöä tarkastellaan usein yhtäaikaaisesti sekä uhkakuvien että tulevaisuususkon kautta. Puheenvuoroissa lapset ovat median äärellä vuoroin haavoittuvia ja vuoroin äärimmäisen kyvykkäitä diginatiiveja. Lapsia tulisi toisaalta suojella median haitoilta, ja toisaalta opettaa digitaitoisiksi tietoyhteiskunnan jäseniksi. (Repo & Nätti 2015, 81–82.)

Vanhempien tilannetta hankaloittaa edellä kuvattu julkisuudessa esitettyjen näkökantojen ristiriitaisuus. Lapsen mediankäyttöön liittyviä päätöksiä ei voi lykätä myöhemmäksi, mutta täyttä yksimielisyyttä hyvistä käytännöistä ei tunnu olevan tarjolla sen enempää tutkijoiden kuin lainsäätäjienkään suunnalta. Lisäksi oman värinsä keskusteluun tuovat mediatuotteita- ja sisältöjä tuottavien yritysten ylevät markkinointilupaukset. (Livingstone & Blum-Ross, 2020.) Myös kotimaisissa tutkimuksissa on tunnistettu vanhempien hämmennys, epävarmuus ja tiedontarve lasten mediakasvatukseen liittyvissä asioissa (ks. Sintonen 2009, 188, 190 tai Lahikainen & Arminen 2015, 287).

Erilaisten lasten mediankäyttöä koskevien näkökulmien voidaan olettaa välittyvän lasten vanhemmille sekä julkisen keskustelun että tutkimustietoon perustuvien suositusten muodossa. Näin ollen tämä tutkielma voi tarjota jonkinlaista käsitystä siitä, mitkä lasten mediankäyttöä koskevista näkökulmista on omaksuttu laajimmin pienten lasten vanhempien parissa.

2.3 Intensiivinen vanhemmuus ja vanhemmuuden ihanteet

1990-luvun puolivälissä sosiologi Sharon Hays kehitti *intensiivisen vanhemmuuden* käsitteen, jolla hän viittasi joukkoon uudenlaisia vanhemmuuteen liittyviä ulkoisia odotuksia. Haysin kuvailema intensiivisen vanhemmuuden ideologia edellyttää, että lasten kasvatusta on lapsikeskeistä, asiantuntijatietoon pohjautuvaa sekä emotionaalista, ajallista ja taloudellista panostuksia vaativaa (Hays 1996, 8). Myöhemmin on esitetty, että intensiivisen vanhemmuuden vaade olisi oire muuttuneesta lapsikäsityksestä. Kun lasten fyysinen ja emotionaalinen kehitys alettiin nähdä entistä alttiimpana ulkoisille tekijöille, nostettiin vanhemmat lähes kaikkivoipaan suojelijan asemaan. Tämän vuoksi vanhempien tekemille

kasvatusvalinnoille alettiin antaa entistä suurempaa painoarvoa, ja niiden vaikutusta lasten kehitykseen ja tulevaisuuteen alettiin pitää lähes deterministisen suoraviivaisena. (Faircloth 2014, 25–26.)

Samalla esimerkiksi Iso-Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa on havaittu, että aiemmin arkisina ja yksityisinä pidetyistä asioista, kuten lasten ruokavaliosta, kurinpidosta, nukkumaanmenoajoista tai ajankäytöstä on tullut koko yhteiskunnan läpäiseviä ja politisoituneita julkisen keskustelun kiistakapuloita (Lee, Macvarish & Bristol 2010, 293–294). Lisääntynyt kiinnostus vanhemmuutta kohtaan näkyy myös suomalaisessa mediassa. Vielä 1990-luvun alkupuolella vanhemmuuden käsitettä käytettiin vuosittain keskimäärin alle kahdessakymmenessä *Helsingin Sanomissa* julkaistussa lehtikirjoituksessa. 2000-luvun aikana määrä on asettunut noin viisinkertaiseksi. Esimerkiksi vuoden 2014 aikana vanhemmuudesta kirjoitettiin jo 123 *Helsingin Sanomien* lehtijutussa. (Sihvonen 2016, 73.)

Sosiologi Frank Furedin mukaan vanhemmuuden ympärille on rakentunut kokonainen asiantuntijatiedon teollisuus, joka pommittaa vanhempia jatkuvasti lasten kasvatukseen liittyvillä ohjeilla ja suosituksilla. Tämän seurauksena vanhemmista on tullut entistä epävarmempia – tai *vainoharhaisia*, kuten Furedi asian ilmaisee – lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. (Furedi 2002, 2–3.) Epävarmuuden lisääntyessä perinteiset kasvatusihanteet, kuten hoivaavuus, virikkeellisyys ja sosialisointi ovat tehneet tilaa uusille ihanteille, eritoten lasten monitoroinnille ja tarkkailulle (Furedi 2002, 5).

Sosiologi Margaret Nelson (2010) on hahmotellut Yhdysvalloissa tekemiensä haastattelututkimusten pohjalta kuvaa uudenlaisesta keskiluokkaisesta kasvatustyylistä, jossa korostuvat erilaiset lapseen kohdistuvat uhkakuvat ja keskenään ristiriidassa olevat pelot. Nelsonin haastattelemat vanhemmat esimerkiksi kertoivat yhtäältä haluavansa suojella lapsiaan median kautta välittyvältä väkivalta- ja seksikuvastolta, mutta toisaalta myös hankkivansa lapsille jatkuvasti uusia medialaitteita, jotta nämä eivät jäisi ikätovereistaan jälkeen tietoteknisissä taidoissa. Huolestuneet vanhemmat myös seurasivat lapsiaan tarkasti arvioidakseen tekemiensä kasvatusvalintojen seurauksia. (Nelson 2010, 9.)

Kotimaisessa tutkimuksessa on havaittu, että lasten vanhempien omat vanhemmuuden ihanteet eroavat niistä ihanteista, joita vanhemmat kokevat ympäröivän yhteiskunnan heille asettavan. Yhteiskunnan taholta koetuissa ihanteissa toistui ominaisuuksia, jotka liitetään tutkimuskirjallisuudessa usein myös intensiiviseen vanhemmuuteen. Tällaisia ominaisuuksia

ovat muun muassa valveutuneisuus, tietotaito, varakkuus ja jatkuva saatavilla olo.

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat pitivät näitä yhteiskunnan asettamia ihanteita heidän omia ihanteitaan epärealistisempina. Vanhempien omia vanhemmuuden ihanteita olivat muun muassa rakastavuus ja kärsivällisyys. (Halonen, Rintala, Sorkkila, Rönkä & Aunola 2021, 313–315.)

Vanhemmuus ei ole ympäröivästä yhteiskunnasta irrallinen ilmiö, vaan osa vanhempien käsityksistä pohjaa kulttuurissa kollektiivisesti ylläpidettyihin merkityksiin ja käsityksiin (Sintonen 2009, 187). Intensiivisen vanhemmuuden ihanteiden sekä lasten kasvatukseen kohdistuvien ulkoisten paineiden voidaan siis ajatella muodostavan eräänlaisen kehyksen, johon suhteessa vanhemmat tekevät päätöksiä myös lastensa mediankäytöstä. Julkisessa keskustelussa aihetta koskevat sävyt ovat monesti tuomitsevia, ja vanhemmilta vaaditaan yhtä aikaa lastensa mediankäytön valvontaa ja rajoittamista sekä toisaalta lasten digi- ja mediataitojen vahvistamista (Livingstone & Blum-Ross 2020, 4). Tätä taustaa vasten pyrin lukemaan myös tämän tutkielman kyselyaineistoa.

2.4 Mediavanhemmuuden strategioita

Vaikka lasten mediankäyttöön liittyviä suuntaviivoja luodaan yhteisötasolla, ovat mediankäyttöön liittyvät tavat ja säännöt kuitenkin aina lopulta perhekohtaisia. Näin ollen vastuu lasten mediankäytöstä on viime kädessä vanhemmilla, joilla oletetaan olevan tähän tehtävään riittävästi aikaa ja asiantuntemusta. (Lahikainen 2015, 36.) 2000-luvulla on tässä yhteydessä puhuttu *mediavanhemmuudesta*, jolla on viitattu vanhempien vastuuseen lastensa mediakasvatuksesta ja -lukutaidoista sekä median haittavaikutusten minimoinnista. Julkinen puhe voi kannustaa vanhempia pohtimaan ja toimimaan, mutta luo samalla myös uudenlaisia paineita vanhemmuudelle. (Sintonen 2009, 186–187.)

Kuinka pienten lasten vanhemmat sitten selviävät mediavanhemmuudesta muuttuneessa mediaympäristössä, rajallisilla resursseilla ja keskenään ristiriitaisten odotusten puristuksessa? Erilaisia mediavanhemmuuden strategioita on hahmoteltu tutkimuskirjallisuudessa useista eri näkökulmista, joiden valossa myös tämän tutkielman aineistoa voidaan tarkastella.

Sonia Livingstone ja Alicia Blum-Ross (2020) tutkivat brittiläisten vanhempien ajatuksia lasten mediankäytöstä, ja erittelivät keräämästään haastatteluaineistosta kolme erilaista

digitaalisen vanhemmuuden genreä. Genreillä Livingstone ja Blum-Ross tarkoittavat tässä yhteydessä digitaalisiin teknologioihin liittyvien käytäntöjen ryhmittymiä, jotka ilmentävät vanhempien arvoja, uskomuksia sekä kuvitelmia. Livingstone ja Blum-Ross huomasivat, että vanhemmat *syleilivät (embrace)* digitaalisia teknologioita, eli hankkivat digitaalisia teknologioita itselleen tai lapsilleen arkensa helpottamiseksi tai hankkiakseen lapsilleen erilaisia ammatillisia tai muilla tavoin tulevaisuudessa tarvittavia taitoja. Lisäksi vanhemmat *tasapainoilivat (balance)* digitaalisten teknologioiden kanssa, eli ohjasivat lapsiaan vain tietynlaiseen digitaalisten teknologioiden hyödyntämiseen. Tasapainoileva päätöksenteko tapahtui usein etukäteen suunnittelematta, mutta kuitenkin erilaisia riskejä puntaroiden. Vanhemmat myös *vastustivat (resist)* digitaalisia teknologioita rajoittamalla digitaalisten teknologioiden ulottumista perhe-elämän eri osa-alueille. Toisinaan vastustaminen oli reaktio johonkin lapsen mediankäyttöön liittyvään ongelmaan. (Livingstone & Blum-Ross 2020, s. 10–11.)

Reijo Kupiainen on hahmotellut kaksi hallitsevaa mediakasvatuksellista näkökulmaa, jotka eroavat toisistaan niin tavoitteiltaan kuin keinoiltaan. Myös Kupiaisen hahmottelemissa näkökulmissa toistuvat yhtäältä riskien arviointi sekä rajoitukset, ja toisaalta taitojen hankkiminen. Kupiainen kirjoittaa ensinnäkin *säätelävästä mediakasvatuksesta*, jolla pyritään lapsen mediasuhteen hallintaan ja lapsen suojeluun median vaikutuksilta. Säätelävässä mediakasvatuksessa tähdätään turvalliseen mediankäyttöön, rajoituksiin ja tarkkailuun sekä mediavalintojen, -tulkintojen ja -kokemusten ohjaamiseen. Toiseksi Kupiainen hahmottelee *mediataitoihin keskittyvää mediakasvatusta*, jossa tavoitteena on medialukutaidon tai -kompetenssin kehittäminen. Medialukutaidolla viitataan yksilön kykyyn ymmärtää ja luoda tietoa eri konteksteissa, kun mediakompetenssi taas on valmiutta ”käsitellä, ymmärtää, arvioida, arvottaa ja välittää mediaa, mediaviestejä ja -merkityksiä” erityisissä tilanteissa. (Kupiainen 2009, 175–178.)

Mediavanhemmuutta (tai digitaalista vanhemmuutta) voidaan tarkastella myös sen kautta, minkälaisin tavoin vanhemmat välittävät (*mediate*) mediasisältöjä lapsilleen. Andrea Millwood Hargrave ja Sonia Livingstone (2009, 250–252) ovat hahmotelleet tutkimuskirjallisuuden pohjalta kolme vanhempien käyttämää *mediavälittämisen* strategiaa, joita voidaan soveltaa kaikenikäisiin mediasisältöihin ja -laitteisiin. Ensimmäisenä Millwood Hargrave ja Livingstone mainitsevat *aktiivisen välittämisen (active mediation)*, jossa vanhempi puhuu mediasisällöstä lapselle samalla kun lapsi katsoo, lukee tai kuuntelee

sisältöä. Puhetapa voi olla esimerkiksi positiivinen, selostava, negatiivinen tai kriittinen. Toiseksi mainitaan *rajoittava välittäminen (restrictive mediation)*, joka tarkoittaa erilaisia mediankäytön määrään, käyttöajankohtaan, käyttötilanteeseen tai tietynlaisiin mediasisältöihin kohdistuvia rajoitteita. Rajoitteiden syistä ei välttämättä käydä keskustelua. Kolmas strategia on *yhteiskäyttö (co-using)*, joka tarkoittaa tilanteita, joissa vanhempi on läsnä ja jakaa mediankäyttökokemuksen lapsen kanssa, mutta ei kommentoi itse mediasisältöä.

Lasten mediaympäristö muutoksessa -tutkimuksessa on selvitetty suomalaisten lasten ja nuorten mediankäyttöä sekä heidän mediaympäristöjensä muutosta. Tutkimuksessa havaittiin, että kotien mediakasvatus näyttäytyy erityisesti erilaisina kontrollin muotoina. Kontrolli oli hyvin samanlaista kuin muissakin maissa: median käytön aikoja rajoitettiin, lasten käyttämiä mediasisältöjä valvottiin ja rajoitettiin, ja mediaa käytettiin sekä palkitsemisen että rankaisun keinona. Kodeissa neuvoteltiin jatkuvasti sopivasta mediankäytöstä, ja tyypillisin keskustelunaihe oli median parissa vietetyn ajan määrä. (Noppiari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 152–156 sekä Noppiari 2014, 114–116.) Mediasisällöistä keskusteltiin tyypillisesti eniten kaikkein nuorimpien lasten kanssa, mutta sisällöistä keskusteleminen oli kuitenkin harvinaisempaa kuin sääntöjen ja ohjeiden antaminen (Noppiari 2014, 114).

Vaikka vanhemmilla on merkittävä rooli pienten lasten mediankäytön sääntelijöinä, on mediavanhemmuudella myös rajoitteensa. Kotiin ja työhön liittyvien velvoitteiden vuoksi vanhemmilla on usein rajallisesti aikaa lapsen mediankäytön ohjaamiseen (Lahikainen 2015, 36–37). Aiempi tutkimus osoittaaakin, että suomalaisilla lapsilla on salaista mediankäyttöä, josta vanhemmat eivät ole tietoisia (esim. Noppiari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, Uusitalo, Vehmas & Kupiainen 2011 ja Noppiari 2014). Suomalaisten 5–6-vuotiaiden lasten televisionkatselua tutkinut Satu Valkonen (2012, 144–145) huomasi, että lapset eivät välttämättä noudattaneet vanhempien asettamia katselusääntöjä, vaikka ymmärsivät sääntöjen perusteet sekä sääntörikkomuksen seuraamukset. Moni tutkimukseen osallistunut lapsi tunnusti katsoneensa televisiota silloin, kun vanhemmat eivät olleet valvomassa sääntöjen noudattamista. Onkin syytä olettaa, että tämän tutkielman aineiston välityksellä ei voida täysin tavoittaa vastaajien lasten toteutunutta mediankäyttöä, vaan ainoastaan sen osan lasten mediankäytöstä, joka on näkyvää lasten vanhemmille.

Valituilla mediavanhemmuuden strategioilla voi olla myös yllättäviä ja odottamattomia seurauksia. On esimerkiksi havaittu, että päinvastoin kuin vanhemmat itse uskovat tapahtuvan, juuri mediankäytön ankara rajoittaminen saattaa houkutella lapsia kiellettyjen sisältöjen äärelle. Rajoittava ote mediankäyttöön saattaa lisäksi aiheuttaa eripuraa sekä tulehduttaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. (Nathanson 2002, 220–221.) Vanhempien asemaa hankaloittaa myös medialaitteiden nopea kehitys. Lapsen kyvyt ja osaaminen saattavat joissakin tilanteissa ohittaa vanhemman osaamisen, mikä vuorostaan luo haasteen vanhemman auktoriteettiasemalle, joka on perinteisesti perustunut oletukselle vanhemman tiedollisesta ja moraalista ylemmyydestä (Lahikainen 2015, 37).

3 Tutkimuksen toteutus

3.1 Aineiston keruu

Tutkimusaineiston keräämiseksi laadin alle kouluikäisten lasten vanhemmille suunnatun sähköisen kyselylomakkeen (Liite 1) Webropol-kyselytyökalun avulla. Sähköisen kyselyn vahvuuksia ovat vastaamisen miellyttävyys, kyselyn järjestämisen nopeus sekä kyselyn toteuttamisen taloudellisuus (Valli & Perkkilä 2015, 109.) Juuri helppouden ja nopeuden vuoksi sähköinen kysely valikoitui aineistonkeruun tavaksi tälle pro gradu -tutkielmalle.

Kyselyn saatetekstissä kerrottiin, että kysely oli tarkoitettu ensisijaisesti sellaisille vanhemmille, joiden perheeseen kuului vastaushetkellä yksi tai useampi alle kouluikäinen lapsi. Valtaosa vastaajista (92 %) kertoi kyselylomakkeen taustatieto-osiossa, että heidän perheessään on yksi tai useampi alle kouluikäinen lapsi (0–6 v.). Kyselyyn saivat halutessaan osallistua myös sellaiset vanhemmat, joiden lapset olivat vastaushetkellä jo kouluikäisiä, mutta kyselyn painotettiin koskevan nimenomaan alle kouluikäisten lasten mediankäyttöä. Tällaisilla vastaajilla oli siis mahdollisuus osallistua kyselyyn muistikuviansa perusteella.

Lisäksi saatetekstissä kerrottiin kyselyyn vastaamiseen kuluva aika. Testivastaajien kanssa tehtyjen kokeilujen pohjalta arvioin kyselyyn vastaamisen vievän noin 10–15 minuuttia. Kyselylomakkeen muotoilussa on hyvä pitää mielessä, että vastaajat eivät välttämättä jaksa vastata huolellisesti, mikäli vastausaika on liian pitkä. Kyselyn ei lähtökohtaisesti tulisi olla yli viisi sivua pitkä, eikä vastaamiseen saisi kulua enempää kuin 15 minuuttia. Mittaa tulee kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti, sillä mitä henkilökohtaisempi kyselyn aihe on vastaajalle, sitä pidempi kyselylomake voi olla. (Valli 2015, 89.)

Jaoin kyselylomakkeen vastauslinkin kolmelle eri keskustelufoorumille: raskautta ja vanhemmuutta käsittelevälle vau.fi-foorumille, vanhemmille suunnatulle Kaksplus.fi -foorumille sekä Suomi24-keskustelufoorumin Perhe-osioon. Ennen kyselyn jakamista hankin luvan kyselylinkin jakamiseen kunkin keskustelufoorumin ylläpitäjiltä. Lisäksi jaoin vastauslinkin omille sosiaalisen median verkostoilleni Facebook- ja LinkedIn-palveluissa. Vastauslinkkiä jakoi pyynnöstäni ystävällisesti omissa sosiaalisen median kanavissaan myös asiantuntijajärjestö Suomen Vanhempainliitto, johon kuuluu noin 1200 päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa toimivaa rekisteröitynyttä vanhempainyhdistystä.

Sosiaalisessa mediassa tekemiäni julkaisuja jaettiin eteenpäin runsaasti, eikä minun ole mahdollista aukottomasti tietää, mihin kaikkialle kyselyn vastauslinkki lopulta jaettiin. Monet sosiaalisen median keskusteluryhmät ja käyttäjätilit ovat yksityisiä, eivätkä sosiaalisen median alustat näin ollen voi tarjota täysin kattavia tietoja julkaisun saamasta näkyvyydestä.

Tutkimuksen aihe herätti joka tapauksessa selvästi paljon mielenkiintoa, sillä kyselyyn kertyi suuri määrä vastauksia hyvin lyhyessä ajassa. Suljin kyselyn vastauslinkin kaksi vuorokautta kyselyn avaamisen jälkeen, jotta aineisto säilyisi pro gradu -tutkielman mittakaavaa ajatellen hallittavan kokoisena. Lopullisessa aineistossa on yhteensä 400 vastaajaa.

3.2 Tutkimusetiikka

Kaikki tutkielman aineiston tiedot on kerätty vapaaehtoisesti tutkimukseen osallistuneilta Webropol-verkkolomakkeen avulla. Kyselyn saatetekstissä kuvattiin avoimesti tutkimuksen tavoitteet ja kerättävän aineiston käyttötarkoitukset. Lisäksi laadin kyselyaineistolle Turun yliopiston ylläpitämien ohjeiden mukaisen tietosuojailmoituksen (Liite 2). Jokaista vastaajaa pyydettiin tutustumaan ilmoitukseen ja hyväksymään antamiensa vastausten hyödyntäminen tässä pro gradu -tutkielmassa. Vastauksia ei ollut mahdollista lähettää ilman tietosuojailmoituksen hyväksymistä.

Hyödynsin avovastausaineistosta nostettuja sitaatteja aineiston havainnollistamisessa, mutta sitaateissa ei ole sellaista tietoa, joka mahdollistaisi vastaajien tunnistamisen. Sitaattien yhteydessä ei mainita esimerkiksi vastaajan ikää, sukupuolta, perhetilannetta tai muita vastaajilta kerättyjä henkilötietoja. Yksittäisten sitaattien avulla pyrin havainnollistamaan ja tukemaan tekemiäni havaintoja aineistosta. Tutkielman tarkoituksena ei ole arvioida vastaajien kokemuksia tai perheissä tehtyjä kasvatustalintoja normatiivisesti tai moraalisesti, vaan esitellä ja analysoida vastaajien jakamia kokemuksia aiempaan tutkimukseen sekä aihepiiriä koskevaan kirjallisuuteen peilaten.

Tutkielman tekoa varten kerätyt tiedot säilytetään Turun yliopiston opinnäytetöitä koskevan suosituksen mukaisesti viiden vuoden ajan, minkä jälkeen ne hävitetään tietoturvallisesti.

3.3 Kyselyn vastaajat

Kyselyaineistoja tarkastellessa on syytä pohtia, onko aineiston vastaajajoukko valikoitunut niin, että jokin ihmisryhmä on rajautunut aineiston ulkopuolelle – ja tämä harkinta pätee myös sosiaalisen median kautta hankittuihin aineistoihin (Valli & Perkkilä 2015, 111–112). Pyrin selvittämään vastaajajoukon edustavuutta keräämällä vastaajilta taustatietoina iän, sukupuolen, koulutustason sekä tietoa perheeseen kuuluvien lasten ikähaarukasta.

Vastaajien keskimääräinen ikä oli 35,6 vuotta ja mediaani-ikä 34 vuotta. Yli puolet vastaajista (65,3 %) kertoi suorittaneensa korkeakoulututkinnon. Korkeakoulutetut ovat siis kyselyn vastaajissa yliedustettuina, sillä 34 prosenttia koko Suomen 15-vuotta täyttäneestä väestöstä oli suorittanut korkeakoulututkinnon vuonna 2024 (Tilastokeskus 2025). Vajaalla kolmanneksella kyselyn vastaajista (30,3 %) korkein suoritettu koulutus oli toisen asteen koulutus, eli joko lukio, ammattikoulu tai ammattikurssi. Aineistossa on myös vastaajia, joiden korkein suoritettu koulutus oli opistotason ammatillinen koulutus (2,2 %) tai perus- tai kansakoulu (2,2 %).

Vielä korkeakoulutettujakin selkeämpi yliedustus vastaajajoukossa on naisilla. Valtaosa vastaajista (90,8 %) oli naisia ja vain vajaa kymmenys (8,2 %) miehiä. Lisäksi joukossa oli yksittäisiä vastaajia (yhteensä 1 %), jotka kertoivat olevansa muunsukupuolisia tai eivät halunneet kertoa sukupuoltaan. Naisvastaajien merkittävälle yliedustukselle voi olla useitakin syitä. Yksi selittävä tekijä voi olla, että kyselytutkimuksen aihe koskettaa naisia enemmän kuin miehiä. Suomalaisten perheiden äidit ovat edelleen useimmin vastuussa perheen lapsiin liittyvistä asioista, kuten lastenhoidosta, yhteydenpidosta päiväkotiin ja kouluun, sairaan lapsen hoitamisesta sekä läksyjenteosta (Pietiläinen & Attila 2018, 96–102).

Lisäksi yliedustusta voivat osaltaan selittää Facebook-julkaisun jaot. Sain kyselyn julkaisun jälkeen tietooni, että kyselyn vastauslinkki oli jaettu ainakin kahteen Facebookissa toimivaan äitien keskustelu- ja vertaistukiryhmään. Facebook-ryhmien yksityisyysasetusten vuoksi en kuitenkaan ole voinut todentaa, mihin kaikkiin ryhmiin tai yhteyksiin julkaisua on jaettu.

3.4 Kyselyn rakenne ja kerätty aineisto

Laatimallani kyselylomakkeella oli kolme avointa kysymystä sekä yhteensä 21 strukturoitua kysymystä, joissa vastaajien tuli valita vastaus valmiista vastausvaihtoehdoista.

Kyselytutkimukseni tuotti siis sekä laadullista että määrällistä tutkimusaineistoa. Avointen kysymysten tuottama laadullinen aineisto on kuitenkin tutkimukseni ensisijainen aineisto. Määrällisen aineiston keräämisen motiivina oli tutkimusaiheen mahdollisimman laaja kartoitus. Ajatuksena oli, että väittämäkysymyksistä muodostuva määrällinen aineisto tarjoaisi yhdenlaisen yleiskäsityksen vanhempien asenteista ja näkemyksistä, jota vasten avovastauksia voi peilata.

Kyselylomakkeen ensimmäinen avokysymys oli ”Minkälaisia alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyviä sääntöjä tai rajoituksia perheellänne on ollut käytössä? Voit myös perustella sääntöjänne tai pohtia sääntöjenne toimivuutta.” Toisessa avokysymyksessä kysyttiin ”Onko alle kouluikäisen lapsesi mediankäyttöön liittynyt huolia tai haasteita?” Kysymyksen alla oli lisäksi ohjausteksti, jossa vastaajia pyydettiin kertomaan esimerkiksi arjen haasteista tai konflikteista, jostakin ikävästä tilanteesta tai omista lapsen mediankäyttöön liittyvistä huolistaan. Kolmannessa avokysymyksessä kysyttiin ”Onko alle kouluikäisen lapsesi mediankäyttöön liittynyt hyötyjä tai iloja?” Kysymyksen alla olevassa ohjaustekstissä tarkennettiin, että hyödyt tai ilot voivat liittyä esimerkiksi perheen arjen sujumiseen tai lapseen itseensä. Vastaajille annettiin myös lupa jakaa jokin lapsen mediankäyttöön liittyvä hyvä muisto.

Avoimilla kysymyksillä on monia hyviä puolia, joita strukturoidut kysymykset eivät tavoita. Ensinnäkin avovastausten avulla vastaajan mielipide voidaan saada selville perusteellisesti. Lisäksi avovastausaineisto tarjoaa mahdollisuuden aineiston monipuoliseen luokitteluun. Yhdeksi avokysymysten heikkoudeksi on esitetty, että niihin saatetaan jättää niiden työläyden vuoksi vastaamatta tai vastaukset voivat olla ylimalkaisia tai epätarkkoja. (Valli 2015, 106.)

On todettava, että kyselylomakkeeni pituus ja avointen kysymysten määrä saattoi vaikuttaa avovastausten laatuun. Osa vastaajista ohitti yhden tai useamman avoimen kysymyksen kirjoittamalla vastauskenttään vain yhden merkin tai sanan. Tällaisia vastauksia aineistossa oli yhteensä 48 kappaletta. Määrä on suhteellisen pieni, sillä koko aineisto käsittää yhteensä 1200 erillistä avovastausta. Mediankäytön huonoja puolia kartoittavaan avokysymykseen jätettiin myös merkittävä määrä vastauksia, joissa todettiin lyhyesti, että lasten mediankäyttö ei ole aiheuttanut huolia tai haasteita. Tällaisia vastauksia kertyi huolia ja haittoja kartoittavaan kysymykseen yhteensä 132 kappaletta. Näistä vastauksista 79 kappaletta on lyhyitä toteamuksia ilman minkäänlaisia perusteluja. Sama ilmiö on havaittavissa myös mediankäytön hyviä puolia kartoittavan kysymyksen kohdalla, mutta hyötyjä kartoittavaan

kysymykseen tällaisia vastauksia kertyi kuitenkin yhteensä vain 18 kappaletta, joista 14 kappaletta on lyhyitä toteamuksia ilman minkäänlaisia perusteluja.

On huomioitava, että osa lyhyistä vastauksista voi kertoa siitä, että vastaaja ei yksinkertaisesti ole jaksanut vastata avokysymykseen. On kuitenkin huomionarvoista, että tällaisia vastauksia jätettiin selvästi suurempi määrä mediankäytön huonoja puolia kartoittavaan kysymykseen kuin mediankäytön hyviä puolia kartoittavaan kysymykseen, vaikka jälkimmäinen on kysymyslomakkeen viimeinen avokysymys. Vastausväsymyksen voisi olettaa olevan suurinta juuri lomakkeen viimeisten kysymysten kohdalla, joten voi hyvin olla, että moni vastaaja ei ihan aidosti koe tai tunnista arjessaan lapsen mediankäyttöön liittyviä huolia tai haasteita. Kaikesta tästä huolimatta käyttökelpoinen avovastausaineisto on melko laaja.

Strukturoiduista kysymyksistä 14 oli alle kouluikäisten lasten mediankäyttöä koskevia väittämiä, joita vastaajien tuli arvioida viisipykäläisellä Likertin asteikolla. Likertin asteikkoa noudattavan kysymyksen tulee peruslähdekohtaisesti sisältää aina pariton määrä vastausvaihtoehtoja, jotta vastaajalla on myös mahdollisuus olla ottamatta kantaa kysyttävään asiaan (Valli 2015, 98).

Likertin asteikkoa noudattavien väittämäkysymysten lisäksi lomakkeella oli kuuden väittämän kysymyspatteri, jolla selvitettiin vastaajien ajatuksia alle kouluikäisten lasten mediankäyttöön liittyvistä ikäsuosituksista. Kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan, mistä iästä alkaen lapsen on sopivaa alkaa käyttää eri medialaitteita.

Lisäksi lomakkeella oli vielä kysymys, jolla selvitettiin, kenen puoleen vastaaja on kääntynyt, kun hän on tarvinnut tietoa tai neuvoja alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyvissä kysymyksissä. Vastaajien tuli valita 1–5 tärkeintä tietolähdettä viidestätoista valmiista vaihtoehdoista. Yksi vastausvaihtoehdoista oli ”Jokin muu, mikä?”.

3.5 Laadullisen aineiston analyysin vaiheet

Kyselylomakkeen avulla keräämäni 1200 avovastausta muodostavat tutkielman ensisijaisen aineiston. Avovastausaineisto sisältää vanhempien kuvauksia perheissä käytössä olevista mediankäytön säännöistä, sekä toisaalta kuvauksia heidän lasten mediankäyttöön liittyvistä kokemuksistaan. Kokemuksia voi tutkia vain, jos tutkimukseen osallistuvat kuvaavat kokemuksiaan jollain tavalla. Kokemuksia voidaan ilmaista esimerkiksi puheena tai tekstinä.

(Perttula 2008, 140.) Vaikka tutkimuskohteena on toisten elävä kokemus, tutkijalle näyttäytyy kuitenkin aina vain heidän kuvauksensa siitä (Perttula 2008, 143).

Kokemustieto on luonteeltaan subjektiivista. Kunkin ihmisen perspektiivi ja suhde ympäröivään maailmaan koostuu hänen aiemmista kokemuksistaan, käsityksistään, arvoistaan ja tuntemisen tavoistaan (Laine 2001, 35). Tällaisina vastaajien elämänhistorioiden sävyttäminä kokemusten kuvauksina tarkastelen myös tämän tutkielman vastausaineistoa. Tällaisen aineiston tutkimisen haasteena on, kuinka tutkija voi ymmärtää aineistossa olevia ilmaisuja vastaajan tarkoittamassa merkityksessä, eikä omien lähtökohtiensa mukaisesti. Tämä vaatii tutkijalta itsekriittisyyttä ja reflektointia, eräänlaista tietoisuutta omista tutkimukseen liittyvistä lähtökohdistaan. (Laine 2001, 35–36.)

Käsittelen ja analysoin aineistoa laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Laadullinen sisällönanalyysi voidaan ymmärtää väljänä tutkimuskehikkona, jonka sisällä voidaan käyttää erilaisia tutkimusaineiston sisältöä analysoivia menetelmiä. Analyysitapojen tarkkaa nimeämistä keskeisempää on tuottaa uskottava kuvaus siitä, miten analyysi on tehty. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 189.)

Hyödynsin laadullisen aineistoni analysoinnissa Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2018, 104–107) kehittämää mukaelmaa tutkija Timo Laineen laadullisen tutkimuksen analyysin vaiheista. Tässä mallissa analyysi etenee ensin aineiston rajauksesta koodaamiseen, sitten luokitteluun, teemoitteluun tai tyypittelyyn ja lopulta yhteenvedon kirjoittamiseen.

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa tulee päättää, mitkä asiat aineistossa ovat kiinnostavia tutkimuskysymysten kannalta. Tässä vaiheessa luin keräämäni avovastaukset lävitse kahteen kertaan ja tein alustavia huomioita vastauksissa toistuvista aiheista, jotka liittyvät tutkimuskysymyksiini.

Analyysin toisessa vaiheessa aineisto *koodataan*. Tässä vaiheessa kävin aineiston uudestaan läpi, ja erottelin siitä tutkielman kannalta kiinnostavat asiat. Aineiston laajuuden vuoksi hyödynsin tästä työvaiheesta alkaen apunani NVivo 14 -ohjelmaa. Nvivo on monipuolinen laadullisen analyysin ohjelmisto, joka helpottaa suurten tekstiaineistojen hallintaa.

Valitsemani analyysimallin kolmannessa vaiheessa aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään. Luokittelua voidaan pitää yksinkertaisimpana aineiston järjestämisen muotona. Luokittelussa aineistossa esiintyvistä aiheista muodostetaan luokkia, ja lasketaan kunkin

luokan esiintymien määrä aineistossa. Luokat esiintymismäärineen voidaan esittää esimerkiksi taulukon muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105.)

Vietyäni aineiston Nvivoon käyttöliittymään, pystyin merkitsemään tekstiaineistosta eri aiheiden esiintymiä. Nvivo kokosi merkitsemäni esiintymät omiksi luokikseen, minkä ansiosta saatoinkin myöhemmin tarkastella saman aiheen eri esiintymiä muusta aineistosta irrallaan varsin vaivattomasti. Luokkiin kerätyt eri aiheiden esiintymät näkyvät Nvivoon käyttöliittymässä alkuperäisessä kontekstissaan, eivätkä vain irrallisina sanoina tai ilmauksina.

Tämän jälkeen etenin analyysissä sisällön teemoitteluun. Teemoittelu voi päällisin puolin muistuttaa luokittelua, mutta teemoittelussa painottuu aiheiden esiintymismäärien sijaan se, mitä kustakin aiheesta (tai teemasta) on sanottu. Tässä työvaiheessa aineistoa erotellaan ja ryhmitellään siinä esiintyvien aihepiirien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105–106.)

Sitaattien järjestäminen teemoittain ei kuitenkaan vielä mahdollista kovin pitkälle meneviä analyyseja tai johtopäätöksiä. Onnistunut teemoittelu vaatii empirian ja teorian vuorovaikutusta, eli aineistosta tehtyjen havaintojen sekä tutkimuksen taustoitusta varten luetun kirjallisuuden lomittumista tutkimustekstissä. (Eskola & Suoranta 2008, 174–175.)

On myös selvää, että omat kokemukseni vanhempana ovat väistämättä ohjanneet analyysiani alusta lähtien. Tuomen ja Sarajärven (2018, 108–109) mukaan ajatus tutkijan havaintojen teoriapitoisuudesta on yleisesti hyväksytty periaate, jonka mukaan ”puhtaita” objektiivisia havaintoja ei ole olemassa, vaan käytetyt käsitteet, sekä tutkijan valitsema tutkimusasetelma ja menetelmät vaikuttavat aina tutkimuksen tuloksiin.

Tutkielmani osalta voidaan puhua teoriaohjaavasta analyysistä, jossa teoria ja aiempi tieto toimivat analyysin tukena, mutta analyysi ei pohjaudu puhtaasti johonkin yhteen teoreettiseen malliin. Aineiston analyysivaiheessa edetään aluksi aineistolähtöisesti, mutta analyysin loppuvaiheessa mukaan tuodaan tutkielman teoriaosassa esiteltyjä ohjaavia ajatuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–110.)

3.6 Määrällisen aineiston analyysin vaiheet

Määrällisen aineiston analyysin osalta pitäydyn kuvailevassa tilastoanalyysissä, eli keskityn ensisijaisesti määrällisen aineiston esittelemiseen ja havainnollistamiseen (Laininen 2000, 1). Kuvailevan tilastoanalyysin avulla pyritään muodostamaan mielikuva määrällisestä aineistosta taulukoita, kuvia ja tilastollisia tunnuslukuja hyödyntäen (Grönroos 2003, 18).

Kävin määrällisen aineiston läpi useampaan kertaan Webropol-kyselytyökalun tarjoamia työkaluja hyödyntäen. Webropolin raporttinäkömää luo määrällisen aineiston pohjalta automaattisesti vastausjakaumia, keskiarvoja sekä vastausten mediaaneja. Lisäksi raportointityökalut mahdollistavat vastausten suodattamisen vastaajien taustatekijöiden perusteella. Tarkastelin määrällistä vastausaineistoa muun muassa vastaajien sukupuolta, ikää ja koulutustasoa vasten.

Kysymysten suuren määrän vuoksi en pyrkinyt kuvaamaan koko määrällistä aineistoa yksityiskohtaisesti tämän pro gradu -tutkielman mitassa, vaan nostin yksittäisiä määrällisestä aineistosta tekemiäni havaintoja laadullisen aineiston analyysin lomaan, sikäli kun havainnot joko tukivat tai haastoivat laadullisesta aineistosta tekemiäni havaintoja tai tarjosivat jonkinlaista kiinnostavaa näkökulmaa laadullisesta aineistosta herääviin kysymyksiin. Tarkastelin myös pintapuolisesti, että esiintyykö määrällisen aineiston vastauksissa vastaajan sukupuoleen tai koulutustasoon liittyviä eroja, mutta en havainnut merkittäviä eroja vastaajaryhmien välillä. Näin ollen rajasin tällaisen tarkastelun tutkielmani ulkopuolelle. Määrällisen aineiston vastausjakaumat keskiarvoineen löytyvät kokonaisuudessaan tutkielman liitteistä (Liite 3).

4 Lasten mediankäyttöä koskevat säännöt perheissä

Kotien mediakasvatus näyttäytyy usein erityisesti erilaisina mediankäyttöön liittyvinä kontrollimuotoina. Kodeissa määritetyt rajoitukset ja säännöt välittävät lapsille tietoa siitä, minkälainen mediankäyttö on vanhempien mielestä sopivaa ja minkälainen taas ei. (Noppari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 152–153.) Sisällytin tutkielmani kyselylomakkeelle perheiden mediankäytön sääntöjä koskevan kysymyksen, koska uskon sääntöjen – sen mikä on kiellettyä ja mikä sallittua – antavan samalla myös vihjeitä siitä, minkälaisia näkemyksiä ja ajatuksia vanhemmillä on lasten mediankäytön eri muodoista.

Perheen mediasääntöjä koskevassa avokysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan, minkälaisia alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyviä sääntöjä tai rajoituksia vastaajan perheessä on ollut käytössä. Vastaajille kerrottiin, että he voivat myös perustella esittelemiään sääntöjä tai pohtia sääntöjen toimivuutta. Jäsentelin vastauksia niiden sisällön perusteella ja muodostin vastauksista 8 teemaa (Taulukko 1).

Taulukko 1. Perheen mediasääntöjä koskevien avovastausten teemoja.

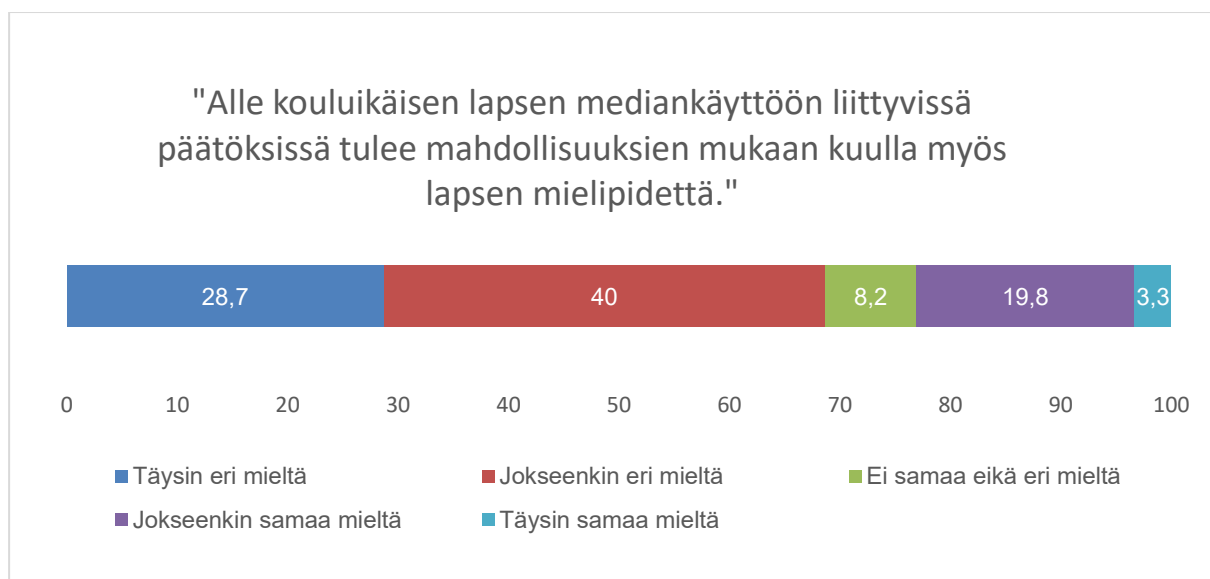
Teema	Vastauksia, joissa teema esiintyy (kpl)
Käyttömäärän rajoitukset	253
Sisältöperusteiset rajoitukset	157
Käyttötilanteen tai -hetken rajoitukset	67
Käyttöhetkien valvominen	64
Säännöistä lipsuminen	58
Mediakohtaiset rajoitukset	55
Media palkitsemisen ja rankaisun välineenä	53
Ikään perustuvat rajoitukset	43

Ylivoimaisesti yleisin vastauksissa toistunut teema liittyi perheiden pyrkimykseen rajoittaa lasten mediankäytön määrää eli median parissa vietettyä aikaa. Tulos mukailee esimerkiksi Nopparin, Uusitalon, Kupiaisen ja Luostarisen (2008, 152–156) lapsiperheiden mediankäytöstä tekemiä havaintoja, joiden mukaan lapsiperheissä neuvotellaan jatkuvasti erityisesti lasten median parissa käyttämän ajan määrästä. Toiseksi yleisin teema koski mediasisältöihin liittyviä rajoituksia, eli sitä minkälaisia mediasisältöjä lapset saavat kuluttaa.

Osa vastaajista taas kertoi, että mediankäyttöä oli erikseen rajoitettu tietyissä arjen tilanteissa ja hetkissä, kuten esimerkiksi ruokapöydässä tai juuri ennen nukkumaanmenoa.

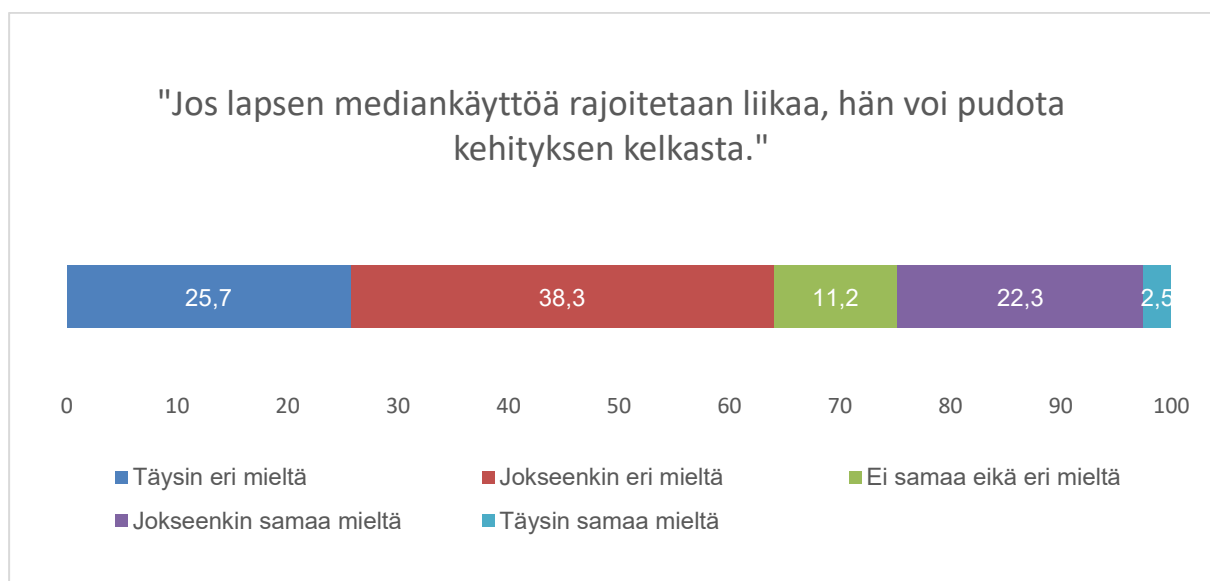
Osa vastaajista kertoi, että perheen lasten mediankäyttö tapahtui aina aikuisen valvonnassa. Monet vastaajat kertoivat myös asettaneensa erillisiä rajoituksia tai kieltoja juuri jonkin tietyn medialaitteen käytölle. Jotkut vastaajat taas kertoivat ikään perustuvista rajoitteista, joista tyypillisin oli johonkin tiettyyn ikävuoteen asti noudatettava täysi ”ruuduttomuus”. Joukko vastaajia kertoi rankaisevansa lastaan huonosta käytöksestä rajoittamalla lapsen mediankäyttöä. Lähes yhtä monessa vastuksessa kerrottiin, että lasta saatetaan palkita toivotunlaisesta käyttäytymisestä mediankäytöllä. Sääntökuvausten lisäksi vastauksissa toistuivat kuvaukset tilanteista, joissa lasten mediankäytölle sovituista säännöistä lipsuttiin olosuhteiden pakosta. Tyypillisimpiä syitä säännöistä lipsumiselle olivat lapsen sairastuminen tai vanhemman väsymys.

Perheen mediasääntöjä koskevaa avokysymystä edeltäneestä väittämäkysymyksestä muodostuu lisäksi kuva, jossa monet vanhemmat sanelevat lasten mediankäyttöä koskevat säännöt neuvottelematta lasten kanssa. Vain reilu viidesosa vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyvissä päätöksissä tulisi mahdollisuuksien mukaan kuulla myös lapsen mielipidettä (Kuva 1).

Kuva 1. Lapsen osallistumista koskevan väittämäkysymyksen vastausjakauma (%).

Brittiläisten perheiden ja lasten mediankäyttöä tutkineet Sonia Livingstone ja Alicia Blum-Ross (2020, 42) huomasivat, että perheiden mediasäännöt tulivat lapsille usein ylhäältä päin annettuina. Heidän mukaansa valvontaa ja kontrollia painottava mediakasvatuksen tyyli kulkee vastavirtaan pitkän aikavälin kasvatustrendien kanssa, joissa korostuu entistä enemmän demokratian merkitys perheen sisäisessä päätöksenteossa. Nyt kerätty aineisto tuntuisi tukevan ajatusta, jonka mukaan lasten mediankäyttö näyttäisi muodostavan elämäalueen, jossa lasta osallistava kasvatusote ei ole saanut jalansijaa – tai ainakin vanhemmat ovat halunneet esittää asian tällä tavalla. Asiaa koskevasta väittämäkysymyksestä käy myös ilmi, että vain noin neljännes vastaajista uskoi lasten mediankäytön rajoittamisen voivan johtaa siihen, että lapsi putoaa kehityksen kelkasta (Kuva 2). Voidaan siis olettaa, että valtaosa vanhemmista kokee alle kouluikäisen lapsen mediankäytön rajoittamiseen liittyvät hyödyt suuremmiksi kuin rajoittamisesta aiheutuvat haitat.

Kuva 2. Lapsen osallistamista koskevan väittämäkysymyksen vastausjakauma (%).

4.1 Käyttömäärän rajoitukset

Käyttävätkö pienet lapset medialaitteita liikaa? Näin kertovat ajattelevansa ainakin tämän pro gradu -tutkielman kyselyyn vastanneet vanhemmat, joista 51 % oli täysin samaa mieltä ja 38 % jokseenkin samaa mieltä väittämästä ”Alle kouluikäiset lapset käyttävät medialaitteita

yleisesti ottaen liian paljon.” Vain 3,3 % vastaajista oli väittämän kanssa jokseenkin eri mieltä ja 0,8 % täysin eri mieltä.

Sikäli ei ole siis yllättävää, että lasten mediankäytön sääntöjä koskevassa avokysymyksestä selvästi yleisimmin toistuva teema koski juuri lapsen mediankäytön määrän rajoittamista. Valtaosa vastaajista kertoi perheessä olevan käytössä jonkinlainen päiväkohtainen ruutuajaka, eli medialaitteiden parissa vietetyn ajan maksimimäärä, jota lapsi ei saa ylittää. Ruutuajan maininneista vastaajista 96 kpl ei täsmentänyt minkä verran perheen lapset saavat päivittäin viettää aikaa medialaitteiden parissa.

Taulukko 2. Lapsen mediankäytön määrän rajoittamista käsittelevien vastausten luokittelu.

Ruutuajan määrä	Vastauksia (kpl)
Ruutuajaka käytössä, määrää ei täsmennetty	96
Enintään 1h per päivä	68
Enintään 2h per päivä	28
Ei joka päivä	27
Enintään 30 min per päivä	19
Pikku Kakkosen verran per päivä	15

Vastauksista 130 kpl sen sijaan sisälsi tiedon lapsille määritellyn ruutuajan päiväkohtaisesta määrästä (Taulukko 2). Näistä vastaajista yli puolet kertoi, että lapset saavat viettää ruutuajan parissa enintään tunnin päivässä. Lisäksi pieni joukko vastaajia kertoi, että ruutuajaka on päivässä ”Pikku Kakkosen verran”, tai että lapsen mediankäyttö rajoittuu *Pikku Kakkosen* päivittäiseen katsomiseen. Yksi *Pikku Kakkosen* jakso kestää noin tunnin. Osassa perheistä ruutuajaka oli kaksi tuntia päivässä, osassa taas enintään puoli tuntia. Joukko vastaajia kertoi pyrkivänsä varmistamaan, että lapsella on viikoittain vähintään yksi päivä, jolloin ruutuajaka ei ole.

On merkillepantavaa, että ruutuajan käsite toistui aineiston vastauksissa näin runsaasti, vaikka sanaa ruutuajaka ei mainittu kyselylomakkeella kertaakaan. Brittivanhempien parissa tutkimusta tehneet Sonia Livingstone ja Alicia Blum-Ross (2020, 32–33) huomasivat, että jatkuvaa arviointia ja neuvottelua vaativa lapsen mediankäytön sääntely aiheutti heidän haastattelemisissaan vanhemmissa väsymystä ja epävarmuutta. Moni vanhempi tuntui kuitenkin löytäneen monimutkaiseen tilanteeseen yksinkertaisen ratkaisun lasten ruutuajan

valvomisesta. Ruutuajan seuraaminen näytti tarjoavan vanhemmille virallisesti suositellun ja helposti mitattavan tavan ”onnistua” mediavanhemmuudessa (Livingstone & Blum-Ross 2020, 33).

Tämän pro gradu -tutkielman aineisto ei tarjoa mahdollisuutta arvioida syitä ruutuajan suosioon, mutta käsite toistuu monissa vanhemmille suunnatuissa mediakasvatuksellisissa oppaissa ja ohjeistuksissa. Aineiston ruutuajaa käsittelevien vastausten voidaan todeta suurin piirtein mukailevan Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen (THL) sekä Maailman terveysjärjestö WHO:n antamia ruutuajasuosituksia. THL:n (2019) mukaan alle 2-vuotiaat lapset eivät tarvitse ruutuajaa ollenkaan, ja 2–4-vuotiaiden lasten ruutuajan tulisi olla korkeintaan tunti päivässä. WHO:n (2019) samana vuonna antamissa suosituksissa suositellaan, että alle 5-vuotiaiden lasten päivittäinen ruutuajaa rajataan yhteen tuntiin. Alle vuoden ikäisille lapsille WHO suosittelee täyttä ruuduttomuutta.

Selkeydestään huolimatta ruutuajan seuraamisella on kuitenkin rajoitteensa, sillä pelkkä ruutuajan määrä ei kerro koko totuutta lapsen mediankäytöstä. Ruutuajan on todettu olevan yhteydessä hyvinvointiin erilaisissa median vaikutuksia selvittävässä tutkimusasetelmissa, mutta yhteys ei ole suoraviivainen tai lineaarinen. Ruutuajaa arvioidessa tulisikin ottaa myös huomioon minkälaisiin tarkoituksiin mediaa käytetään, kenen kanssa kommunikoidaan ja mitä muuta tekemistä ruutuajaa syrjäyttää arjessa. (Tammisalo et al. 2020, 25.) Jos lapsen mediakasvatus keskittyy pääasiassa vain ruutuajan valvomiseen, on vaarana, että yksilöllisempi mediankäytön arviointi ja sisältöjen arviointi jää vähemmälle (Livingstone & Blum-Ross 2020, 45). Tämän tuntuvat sisäistäneen myös kyselyyn vastanneet vanhemmat. Perheiden mediasääntöjä koskevasta avovastauksista käy ilmi, että vaikka ruutuajaa on selvästi mainituin mediankäytön rajoittamisen tapa, arvioidaan lasten mediankäyttöä perheissä myös mediasisältöjen sekä median käyttötilanteiden ja -tarkoitusten näkökulmista.

4.2 Sisältöperusteiset rajoitukset

Yhteensä 157 vastauksessa mainittiin, että perheessä on rajoitettu tietynlaisten mediasisältöjen kuluttamista. Joissakin vastauksissa mainittiin useampi kuin yksi sisältöön liittyvä rajoitusperuste, joten sisältöön perustuvia rajoitusperusteita löytyi yhteensä 187 kpl (Taulukko 3).

Merkittävin yksittäinen sisältöön perustuva rajoitusperuste liittyi mediasisällön ikätasoisuuteen. Yhteensä 68 vastauksessa mainittiin, että perheessä noudatetaan mediatuotteille määritettyjä ikärajoituksia tai pyritään muuten varmistamaan mediasisällön ikätasoisuus. Ikätasoisuus on kasvatukseen liittyvä termi, jolla viitataan lapsen kohteluun hänen ikänsä ja kehitysvaiheensa mukaisesti. Väestöliiton mukaan ikätasoisuus tarkoittaa muun muassa sitä, että ”lasta ei rasiteta sellaisilla asioilla, joita hän ei pysty vielä ymmärtämään tai jotka jopa pelottavat” häntä (Väestöliitto, 2018). Tähän teemaan on sisällytetty myös sellaiset vastaukset, joissa vastaaja kertoi perheen lasten saavan katsoa vain ”lapsille tarkoitettuja” mediasisältöjä.

Taulukko 3. Kuvaukset lapselle sallituista mediasisällöistä avovastauksissa.

Kuvaus sopivasta sisällöstä	Vastauksia (kpl)
Sisällön tulee olla lapsen ikätasolle sopivaa	68
Vanhemman hyväksymä sisältö (kriteerejä ei mainittu)	43
Sisällön tulee olla opettavaista	26
Vain YLEn sisältöjä	23
Sisällön tulee olla rauhallista	17
Sisältö ei saa olla huolestuttavaa	10

Aiemmissa kotimaisissa tutkimuksissa on huomattu, että lasten vanhemmat arvostavat lasten mediankäytössä erityisesti oppimista (esim. Noppari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 156–157). Tämän pro gradu -tutkielman aineistossa mediasta oppiminen näkyy erityisesti mediankäytön hyötyjä kartoittavan avokysymyksen vastauksissa, mutta aihe nousee esille myös perheiden mediasääntöjä käsittelevissä vastauksissa. Osa vastaajista edellytti, että lasten kuluttamien mediasisältöjen tulee lähtökohtaisesti olla opettavaisia tai ”kehittäviä”.

”Videoissa ja ohjelmissa pitää olla järkeä ja niistä voi oppia asioita.

Siinä pitää olla ideaa.”

”Olemme tarkkoja, että minkälaisia pelejä pelataan tabletilla. Tarkoitus on, että pelit olisi jollain tavalla opettavaisia eikä olisi ylistimuloivia.”

Toinen useampaan kertaan aineistossa mainittu sopivan mediasisällön kriteeri on ”rauhallisuus”, joka mainittiin 17 vastauksessa. Vastaajat kertoivat valitsevansa lapselleen katsottavaksi vain rauhallisia ohjelmia. Osa vastaajista kuvaili rajoittavansa ”nopeatempoisia” tai ”ylistimuloivia” mediasisältöjä. Suomalaisten lasten televisionkäyttöä tutkinut Sara Sintonen (2012, 139–140) huomasi, että hänen haastattelemansa vanhemmat asettivat lisärajoitteita lastensa mediankäytölle, jos televisiosisällöt vaikuttivat lasten elämään ei-toivotulla tavalla. Vanhemmat puntaroivat usein televisiossa nähtyjen ohjelmien haitallisuutta arvioimalla lapsen toimintaa television katselun jälkeen. Tämän pro gradu -tutkielman vastausaineistossa ohjelmien nopean tempon kerrottiin aiheuttavan lapsessa levotonta käytöstä tai ”ylikierroksille menemistä”. Mediasisältöjen villitsevä vaikutus mainitaan useasti myös mediankäytön huonoja puolia käsittelevän avokysymyksen vastauksissa. Useammassa vastauksessa suosittu lastenohjelma *Ryhmä-Hau* annettiin esimerkkinä nopeatempoisesta lastenohjelmasta.

”Vanhemmat valitsee ikätasoista katseltavaa, ylistimuloivat sarjat esim ryhmähau kiellettyjä. Rauhallisemmat kuten Daniel tiikeri ja bluey sallittuja.”

”Saavat katsoa esimerkiksi Ryhmä Hauta, mutta jos iltaisin niin se villitsee heitä liikaa eli rauhallisempaa iltaan (kautta) alkuiltaan.”

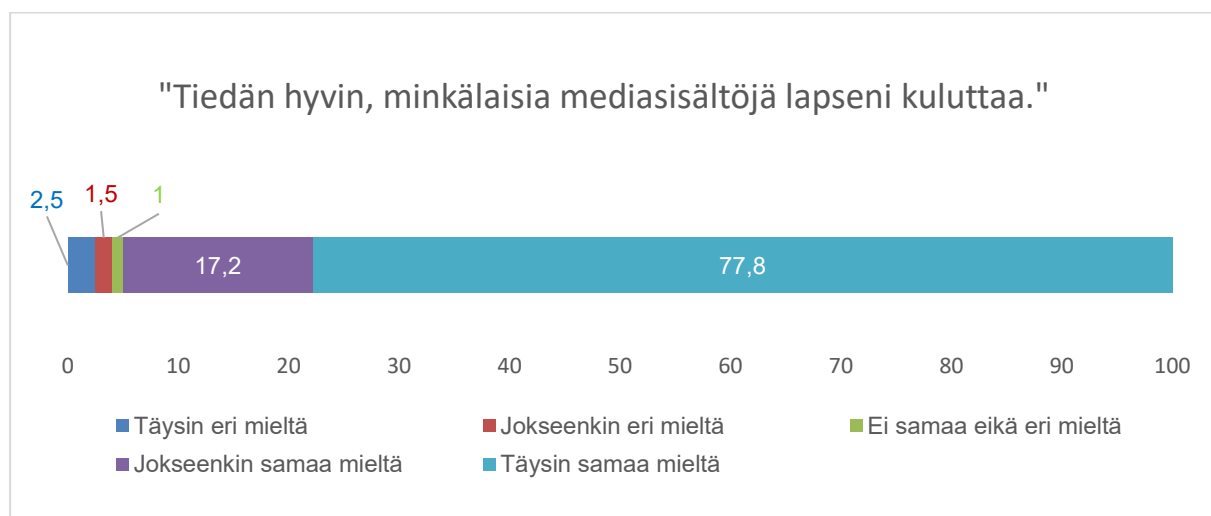
”Ryhmä Hau on täysin no-no, lapsi menee ylikierroksille tästä.”

Villiintymisen lisäksi mediasisältöjen koettiin aiheuttavan lapsissa pelkotiloja. Yhteensä 10 vastaajaa kertoi, että perheen lapsia pyritään suojelemaan ensisijaisesti pelottavilta tai ”huolta aiheuttavilta” mediasisällöiltä. Toisaalta pelottavien sisältöjen välttelemisen voidaan olettaa sisältyvän myös ajatukseen ikätasoisesta sisällöstä, jota kertoivat suosivansa 68 vastaajaa.

Osa vastaajista luotti mediasisältöjen arvioinnissa Yleisradion (Yle) kuratointiin. 23 vastaajaa nimittäin kertoi, että perheessä katsotaan ainoastaan tai pääsääntöisesti vain Ylen kanavissa tarjolla olevia mediasisältöjä. Näissä vastauksissa perheen lasten mediankäytön kerrottiin tyypillisesti rajoittuvan joko *Ylen Lasten Areena* -palvelun valikoimaan tai *Pikku Kakkosen* katseluun. Osa kertoi myös antavansa lapsen pelata Ylen tuottamia mobiilipelejä, kuten *Pikku Kakkosen Eskari* -sovellusta. On kiinnostavaa, että edellä mainittu ja joidenkin perheiden välttelemä *Ryhmä Hau* -ohjelma kuuluu sekä *Pikku Kakkosen* että *Ylen Lasten Areenan*

ohjelmavalikoimaan. Ylen ohjelmavalintoja ei siis pidetä onnistuneina aivan kaikissa perheissä.

Lisäksi 43 vastaaja kertoi arvioivansa ja rajaavansa lastensa katsomia mediasisältöjä, mutta ei maininnut tarkemmin millä kriteereillä. On kiinnostavaa, että esimerkiksi väkivaltakuvastoon liittyvät huolet loistivat poissaolollaan avovastausaineistossa, vaikka juuri väkivaltaviihteen katseluun liittyvät huolet lienevät merkittävin yksittäinen lasten mediankäyttöön liittyvä julkisen keskustelun aihe (Buckingham 2002, 123–124). Toisaalta voidaan ehkä olettaa, että väkivaltaiset ohjelmat sisältyvät useampaan aineistossa mainituista vältettävien sisältöjen kategorioista – esimerkiksi ikätasoisella tai rauhallisella mediasisällöllä voidaan ajatella tarkoitettavan myös väkivallatonta mediasisältöä, vaikka väkivaltaa ei eksplisiittisesti mainitakaan. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että vanhemmat ovat joka tapauksessa kiinnostuneita lastensa kuluttamista mediasisällöistä, sillä ainakin oman käsityksensä mukaan he ovat hyvin selvillä siitä, minkälaisia mediasisältöjä heidän lapsensa kuluttavat (Kuva 3).

Kuva 3. Vanhempien tietoisuus lasten kuluttamista mediasisällöistä. Vastausjakauma (%).

4.3 Käyttötilanteeseen tai -tarkoitukseen liittyvät rajoitukset

Medialaitteiden yleistymisen myötä perheiden ajasta kilpailee yhä useampia keskittymistä vaativia toimintoja. Kännykät, televisiot ja tietokoneet vievät yhä enemmän perheenjäsenten huomiota perheen keskinäiseltä vuorovaikutukselta. (Suoninen 2015, 157.) Medialaitteita ei ole enää kahlittu olohuoneeseen, eikä ohjelmia tarvitse katsella lähetyssaikataulujen mukana.

Aina mukana kulkevat mobiililaitteet ja suoratoistopalveluiden sekä sosiaalisen median jatkuvasti saatavilla olevat sisällöt ovat rikkoneet medialaitteille kodeissa asetetut avaruudelliset ja ajalliset raja-aidat. (Ytre-Arne 2023, 10.) Aineiston vastauksista käy ilmi, että joissakin perheissä pyritään vastustamaan edellä kuvatun kaltaista medialaitteiden ulottumista kaikille perhearjen osa-alueille.

Yhteensä 67 vastauksessa kerrottiin, että perheen lasten mediankäyttöä on rajattu käyttötilanteen tai -tavan perusteella. Tyypillisesti vanhemmat kuvasivat näissä vastauksissa erilaisia perhearjessa toistuvia tilanteita ja konteksteja, joissa mediankäyttö tai medialaitteiden esille ottaminen oli lapselta kielletty. Osa vastauksista taas kuvasi erilaisia medialaitteiden käyttötarkoituksia, jotka oli kielletty perheessä. Nämä käyttötarkoitukseen liittyvät rajoitukset tuntuivat koskevan ensisijaisesti aikuisia itseään, ja toimivat ikään kuin hyvän ja vastuullisen vanhemmuuden ohjenuorina. Vastauksissa kerrottiin esimerkiksi, että medialaitteita ei haluttu käyttää arjen siirtymä- ja odottelutilanteissa helppona apukeinona (Taulukko 4).

Taulukko 4. Kuvaukset median käyttötilanteeseen tai -tarkoitukseen liittyvistä rajoituksista.

Käyttötilanteeseen tai -tarkoitukseen liittyvä rajoitus	Vastauksia (kpl)
Ei illalla tai ennen nukkumaanmenoa	26
Ei ruokapöydässä	16
Ei odotustilanteissa	12
Ei matkustaessa (esim. autossa)	11
Ei tylsyyteen	5

Kun medialaitteiden käyttöä rajoitetaan käyttömäärän sijaan käyttötilan tai -tilanteen mukaan, voidaan puhua niin sanottujen ruutuvapaiden vyöhykkeiden tai alueiden luomisesta (*screen-free zones*). Medialaitteiden käyttöä saatetaan pitää epäsopivana esimerkiksi yhteisen ruokailuhetken aikana sekä ystävien tai perheen kanssa aikaa viettäessä. Tämän kaltaisia mediankäyttöön liittyviä kohteliaisuussääntöjä ja käytäntöjä on mietitty lähes aina, kun ihmiset ovat alkaneet sovittamaan jotakin uutta medialaitetta osaksi jokapäiväistä elämäänsä. (Syvertsen 2020, 83–85.) 16 vastaajaa kertoikin, että heille on tärkeää pitää medialaitteet poissa juuri perheen yhteisistä ruokailuhetkistä. Perheiden yhteisillä ruokahetkillä on julkisessa keskustelussa voimakas moraalinen lataus, sillä niitä on tavattu pitää eräänlaisena perhe-elämän kulmakivenä ja kasvatuksen areenana, joka ei ole avoin perheen ulkopuolisille

ihmisille. Suomessa eri tahot valtiovallasta järjestöihin ovat pyrkineet edistämään perheiden yhteistä ruokailua erilaisten vaikuttamiskampanjoiden ja hankkeiden avulla. (Mälkiä & Arminen 2015, 133–135.)

”Ratkaisevaa ei ole laite, vaan se mitä sisältöä kulutetaan, miten kauan ja minkälaisessa sosiaalisessa tilanteessa. Sääntöjä: ruutuaika loppuu illalla noin tuntia ennen nukkumaanmenoa ja silloin ruudut laitetaan pois. On tilanteita, joissa ei olla ruudulla (esim ruokailu, juhlat).”

”Vanhempi on päättänyt, missä tilanteissa puhelinta voi käyttää. Esim. ruokapöytään puhelimet ei ole meillä koskaan kuuluneet.”

Kaikkein tyypillisin vastauksissa mainittu käyttötilanteeseen liittyvä rajoitus koski kuitenkin mediankäyttöä myöhään illalla tai juuri ennen nukkumaanmenoa. Näissä vastauksissa kaikui jo aikaisemmassa alaluvussa esiintynyt ajatus mediankäytön villitsevästä vaikutuksesta. Myöhäisen mediankäytön nähtiin vaikeuttavan iltatoimia sekä aiheuttavan lapsille uniongelmia.

Osa mainituista rajoituksista tuntui kohdistuvan aikuisiin itseensä. Moni vanhempi piti tärkeänä, että medialaitteilla ei helpoteta arjen odotustilanteita kuten matkustamista tai kaupassa käyntiä. Näistä vastauksista välittyvät ensinnäkin vanhempien itselleen asettamat vaatimukset: medialaitteiden käyttö arjen tilanteiden helpottamiseksi kuvataan ikään kuin huijaamiseksi tai vanhemmuuden alisuorittamiseksi. Lisäksi vastauksista välittyy ajatus siitä, lapset eivät opi odottamisen taitoa, jos heille tarjotaan jatkuvasti medialaitteita arjen odotustilanteissa.

”Mitään älylaitetta tai muuta ei oteta päivittäin käyttöön, jotta päästään helpommalla. Ei automatkoille, ruokapöytään, ostoksille tai muihin, joissa pitää ”käyttäytyä.”

”Ei kännykkää esim. odotellessa jotakin. Ei kännykkää jotta saa itse vaikka ostokset tehtyä. Ei kännykkää bussissa. Ei kännykkää junassa. Perusteluna ettei lapsi tarvitse. Lisäksi sen vuoksi että lapsi oppii odottamaan ja keskittymään ympäristöön.”

”Ei tarvitse kuin katsoa ympärilleen, niin pienillekin lapsille lykätään puhelin eteen ja videota pyörimään että lapsi on esim. hiljaa kaupassa tai ravintolassa. Kuinka lapset voivat oppia mitään muuta käytöstä kuin nenä ruudussa kun ei ole vastuullisia vanhempia / huoltajia sitä esimerkkiä näyttämässä. Huoltajatkin tekevät jo sitä koko ajan että kun pienikin odottaminen tulee katsotaan puhelinta.”

Vastauksia voi tulkita myös vastareaktiona medioiden käyttötrendiin, jossa mediasisältöjä *napostellaan* pitkin päivää. Mobiilit medialaitteet ovat mahdollistaneet mediasisältöjen lyhyet ja tiheet käyttörupeamat, joita mahdutetaan useammin yhä lyhytkestoisempiin mikrohetkiin kuten juuri erilaisiin arjen odotustilanteisiin (Costera Meijer & Kormelink 2015, 669–671).

4.4 Käyttöhetkien valvominen

Yhteensä 64 vastaajaa kertoi, että kaikki tai jokin osa lapsen mediankäytöstä on sallittua vain aikuisen läsnä ollessa ja valvoessa mediankäyttöä. Näistä 64 vastaajasta vain 4 mainitsi, että aikuinen myös keskustelee mediasisällöstä lapsen kanssa. Voi toki olla, että osa muistakin vastaajista keskustelee lapsen kanssa mediasisällöistä joko katselun aikana tai sen jälkeen, vaikka eivät tässä yhteydessä asiasta maininneetkaan. Aikuisen ja lapsen yhteistä mediankäyttöä, jonka aikana aikuinen ei aktiivisesti puhu tai kerro kulutettavasta mediasisällöstä lapselle kutsutaan tutkimuskirjallisuudessa *yhteiskäytöksi* (Millwood Hargrave & Livingstone 2009, 250–252). Useampi vastaaja antoi ymmärtää, että yhteiskäytön perusteena oli vanhemman halu varmistaa, että kulutettava mediasisältö on lapselle sopivaa. Joissakin älylaitteiden yhteiskäyttöä koskevissa vastauksissa mainittiin, että vanhempi on käyttötilanteessa läsnä, jotta utelias lapsi ei voi tehdä laitteella mitään odottamatonta.

Taulukko 5. Vanhempien valvontaa edellyttävät medialaitteet ja -palvelut.

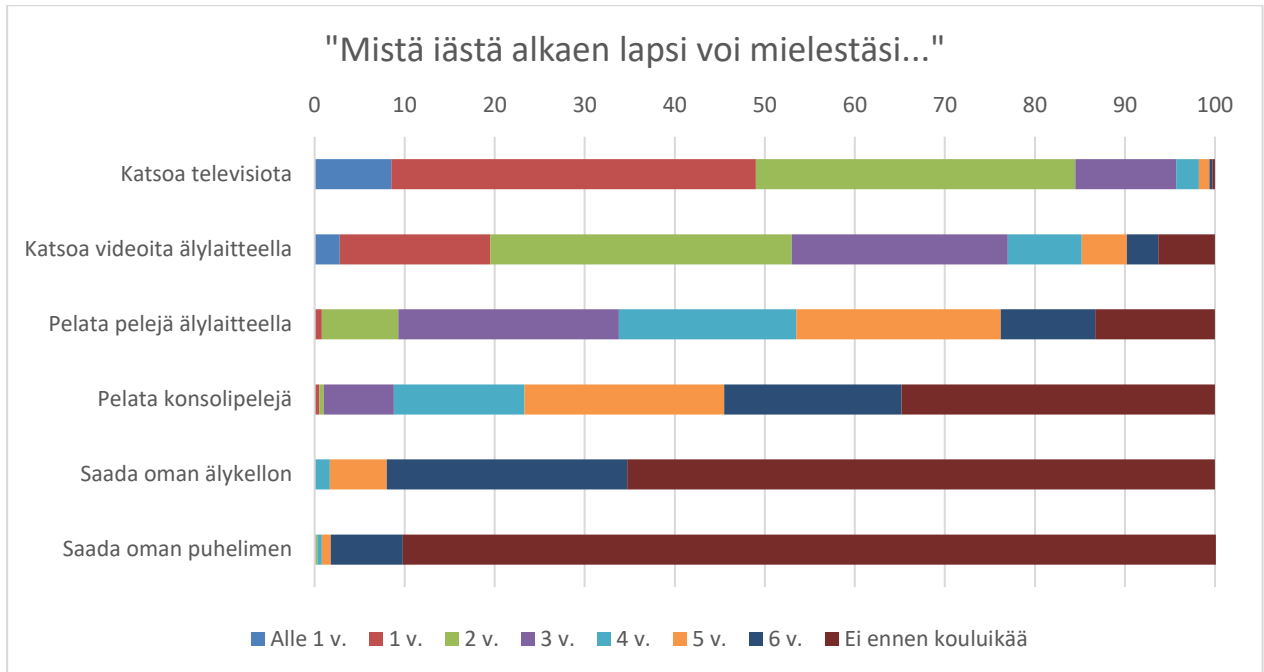
Laite tai palvelu, jota saa käyttää vain vanhemman valvoessa	Vastauksia (kpl)
Kaikki laitteet	28
Tabletti	16
Vanhemman puhelin	11
Televisio	9
YouTube	5

Lähes puolet käyttöhetkiä valvovista vastaajista kertoi, että kaikki lapsen mediankäyttö tapahtuu vanhemman valvonnan alaisuudessa. Loput vastaajista mainitsivat erikseen jonkin tietyn medialaitteen tai -palvelun, jonka käyttö oli sallittua vain vanhemman valvoessa (Taulukko 5). Valvotuimmat laitteet olivat tabletit ja vanhemman puhelin. Vanhemmat kertoivat tyypillisesti itse käynnistävänsä ennalta valitun sovelluksen tai mediasisällön lapsen puolesta, sekä valvovansa käyttöhetkeä alusta loppuun asti. Pienempi joukko käyttöhetkiä valvovista vastaajista (9) kertoi valvovansa nimenomaan lapsen televisionkatselua, ja lisäksi viisi vastaajaa mainitsi, että YouTube-videopalvelun käyttö on sallittua lapsille vain aikuisen ollessa läsnä.

4.5 Ikään perustuvat rajoitukset

Yhteensä 43 perheen mediasääntöjä käsittelevässä avovastauksessa mainittiin myös jonkinlainen lapseen ikään perustuva rajoitus. Tyypillisesti vastaajat kuvasivat näissä vastauksissa esimerkiksi iän, johon asti ovat pyrkineet pitämään lapsen arjen täysin ruuduttomana. Vaihtoehtoisesti osa kertoi, missä iässä koki lapsen voivan aloittaa jonkin tietyn medialaitteen käyttämisen. Vastauksissa kuvattiin esimerkiksi sitä, mistä iästä alkaen lapsen on vastaajan mielestä sopivaa ottaa käyttöön matkapuhelin, tabletti tai pelikonsoli.

Vastaajien käsityksiä erilaisten medialaitteiden sopivasta käyttöiästä kartoitettiin kyselyssä tarkemmin ja laajemmin myös erillisellä määrällisellä kysymyspatterilla (Kuva 4). Aihetta koskevien avovastausten sisältö ei varsinaisesti tarjoa tuon määrällisen kysymyksen vastauksiin lisätaustoitusta tai perusteluja. Aiheen käsittelytapa avovastauksissa tuntui enemmänkin määrälliseen kysymykseen annettujen vastausten kertaukselta.

Kuva 4. Vastaajien käsityksiä erilaisen mediankäytön sopivasta aloitusiästä. Vastausjakauma (%).

Pienimpien lasten kohdalla vastaajat suhtautuivat myönteisimmin television katseluun, jonka sopiva aloitusikä oli valtaosan mielestä joko 1-vuotiaana (40,5 %) tai 2-vuotiaana (35,5 %). Television ruutu koettiin puhelimen tai tabletin ruutua soveliaammaksi aivan pienimmille lapsille, sillä vain 16,7 % vastaajista piti videosisältöjen katselua älylaitteelta sopivana 1-vuotiaalle lapselle. Sopivampina aloitusikä pidettiin kahta ikävuotta (33,5 %) tai kolmea ikävuotta (24 %). Samalla kuitenkin vain alle prosentti vastaajista piti älylaitteella pelaamista sopivana mediankäyttönä alle 2-vuotiaalle lapselle.

Vastauksista käykin ilmi, että pelien pelaamiseen suhtaudutaan selvästi varautuneemmin kuin videosisältöjen katseluun. Neljäsosa vastaajista (24,5 %) antaisi lapsen pelata älylaitteella 3-vuotiaasta alkaen ja noin viidesosa 4-vuotiaasta alkaen (19,7 %) tai 5-vuotiaasta alkaen (22,7 %). 10,5 % ajoittaisi älylaitteella pelaamisen alun 6-vuotiaaksi ja 13,3 % ei antaisi lapsen pelata älylaitteella ennen kouluikä. Vielä älylaitteella pelaamistakin negatiivisemmin vastaajat suhtautuvat pelien pelaamiseen pelikonsolilla. Vain prosentti vastaajista näki konsolipelaamisen sopivan alle 3-vuotiaalle lapselle. Yleisin vastaus (34,8 %) oli, että konsolipelaaminen on sopivaa aloittaa vasta kouluiässä. Seuraavaksi yleisimmät aloitusiät olivat 5-vuotiaana (22,2 %) ja 6-vuotiaana (19,7 %).

Suomalaisten lasten mediaympäristön muutoksia tutkinut Elina Noppari (2014, 23) havaitsi, että siinä missä television katseluun liittyvät jännitteet ovat perheissä vähentymään päin, vanhemmat kokevat juuri pelit entistä merkittävämpänä lapsuuteen kohdistuvana uhkana. Nopparin haastatteleimia vanhempia huolestuttivat erityisesti pelaamiseen käytetty aika, pelien sisällöt sekä muun tekemisen kuten leikin syrjäytyminen pelaamisella.

Ainoastaan omien älylaitteiden hankkimista haluttiin lykätä vielä konsolipelaamistakin myöhemmäksi. 90,3 % vastaajista ei hankkisi lapselle älypuhelinta ennen kouluikää, ja 65,3 % lykkäisi vastaavasti myös älykellon hankinnan vasta kouluikään. Vastaajat suhtautuvat älykelloihin kuitenkin hieman älypuhelimia suopeammin, sillä neljäsosa vastaajista (26,7 %) katsoo älykellon hankkimisen olevan sopivaa jo lapsen ollessa 6-vuotias.

Uusien teknologioiden asettuminen kodin sisälle ei ole yksioikoinen prosessi. Uudet teknologiat näyttäytyvät yleensä ensin outoina ja vieraina vempaimina, jotka voivat herättää perheissä eripuraa ja neuvottelua niiden soveliaista käyttötavoista. Prosessia, jossa ensi alkuun vierailta vaikuttavat teknologiat ”kesytetään” osaksi kodin rakenteita, rutiineja ja arvoja kuvataan usein kotouttamisen (*domestication*) käsitteen avulla. Kotouttamisen myötä laitteista tulee hiljalleen entistä luonnollisempi ja hyväksytympi osa kodin arkea. (Berker et al. 2006, 2–3). Ei ole kovin yllättävää, että asemansa lapsiperhekodeissa jo kauan sitten vakiinnuttanut televisio koettiin vastauksissa tyypillisesti sopivimpana medialaitteena pienimmille lapsille. Pelkkä laitteen uutuus ei kuitenkaan selitä vastausten jakautumista tyhjentävästi, sillä jo vuosikymmeniä sitten koteihin saapuneita pelikonsoleja vierastettiin selvästi enemmän kuin pelien pelaamista älylaitteilla. Voidaan pohtia, selittyykö varautuneisuus pelikonsoleja kohtaan yksinkertaisesti laitteiden vieraudella. Vaikka mobiililaitteet saapuivat kuluttajamarkkinoille paljon pelikonsoleja myöhemmin, on niiden suosio selvästi konsolien suosiota suurempaa. Lähes puolet suomalaisista pelaa digitaalisia pelejä aktiivisesti mobiililaitteilla, kun taas vain neljäsosa suomalaisista kertoo pelaavansa aktiivisesti pelikonsolilla (Kinnunen, Mäyrä & Prykäri 2024, 28–30).

4.6 Mediakohtaiset rajoitukset

Yhteensä 55 vastaajaa kertoi perheen lapsille asetetuista mediakohtaisista rajoituksista. Käytännössä näissä vastauksissa kerrottiin yhden tai useamman median tai medialaitteen olevan kokonaan kielletty lapsilta (Taulukko 6). Aivan kuten käyttöhetkien valvontaa

koskevissa vastauksissa, myös media- tai medialaittekohtaisia kieltoja koskevissa vastauksissa korostuvat etupäässä älylaitteet kuten tabletit ja älypuhelimet.

Taulukko 6. Lapselta kielletyt mediat tai medialaitteet.

Kielletty media tai medialaite	Vastauksia (kpl)
Vanhemman älypuhelin	28
Lapsen oma älypuhelin (ei hankita)	16
Tabletti	11
Pelit	9

Suurin osa vastauksista (44 kpl) liittyi jollain tavalla älypuhelimiin – joko vanhemman älypuhelimien käyttöön tai lapsen oman älypuhelimien hankintaan. 28 vastauksessa kerrottiin, että lapsen ei anneta käyttää vanhemman älypuhelimia lainkaan.

”Kännykän suhteen ei olla haluttu opettaa, että sieltä voisi katsoa videoita. Mielestäni televisio on pienempi paha, kun se ei kulje jatkuvasti mukana ja käyttö on siksi rajatumppaa jo luonnostaan.”

”Vanhempien puhelinta ei saa plärätä eikä pelata.”

Reilu neljäsosa mediakohtaisia rajoituksia asettaneista vastaajista taas mainitsi olevansa haluton hankkimaan lapselle omaa älypuhelimia. Useammassa vastauksessa älypuhelimien hankkimisesta lapselle puhuttiin ikään kuin vääjäämättömästi edessä olevana asiana, joka tulee ajoittumaan peruskoulun aloitukseen. Lähes yhtä moni vastaaja pyrki kuitenkin lykkäämään älypuhelimien ostamista hankkimalla lapselle puhelimen sijaan älykellon, jolla lapsi voi pitää yhteyttä vanhempiinsa.

”Puhelimia ei lapset käytä. Tarkoituksena ostaa älykello 6-7v ja älypuhelimia tuskin saavat ennen yläkoulua.”

”Kellopuhelin ostetaan ennenkuin menee ensi syksynä kouluun ja kotiin ostetaan kotipuhelin, jotta saa vanhemmat kiinni jos kello hajoaa tms. Toive olisi olla ilman

omaa kännykkää ainakin eka ja toka luokka.”

Lisäksi 11 vastaajaa kertoi, että lapsen ei anneta käyttää tablettia tai ”padia”. 16 vastaajaa oli vuorostaan kieltänyt lapsiltaan kaikenlaisen pelien pelaamisen. Perusteluja pelien pelaamisen kieltämiselle ei vastauksissa annettu, mutta pelikieltoja käsittelevien vastausten sävy oli erityisen jyrkkä ja ehdoton. Osa vastaajista pyrki lykkäämään pelaamisen aloitusta kouluikään, osa taas mahdollisimman pitkälle tulevaisuuteen. Vanhempien tiedetään yleisesti liittävän pelaamiseen huolia ja uhkakuvia lastensa hyvinvoinnista ja menestymisestä elämässä. Huolet voivat olla monilta osin perusteluja, mutta usein ne pohjautuvat myös vanhempien omaan epätietoisuuteen pelaamisesta sekä jo 1970-luvulta lähtien pelaamiseen liitettyihin media- ja moraalipaniikkeihin. (Meriläinen 2020, 11.)

”Mitään pelejä ei pelata ennen eskari ja kouluikää.

Konsoleja ei ole pelattu ennen kuin ylemmillä luokilla.”

”Pelien pelaaminen pyritään myöhentää niin pitkälle kuin mahdollista.”

”Pelikonsolia meille ei myöskään toivottavasti ikinä tule.”

4.7 Media palkitsemisen ja rankaisun välineenä

Sekä kotimaisissa että brittiläisissä lasten mediankäyttöä ja käsittelevissä tutkimuksissa on huomattu, että vanhemmat käyttävät mediaa palkitsemisen ja rankaisun välineenä (ks. Noppari 2014, Valkonen 2012 tai Livingstone & Blum-Ross 2020). Myös tämän kyselytutkimuksen mediasääntöjä koskevissa avovastauksissa kerrotaan, että lasten mediankäyttöoikeuksia voidaan rajata tai laajentaa sen mukaan, miten lapsi käyttäytyy. Tällaisia vastauksia löytyi aineistosta yhteensä 53 kpl. Näistä vastauksista 30 kuvasi lapsen mediankäyttöoikeuksien poistamista tai rajaamista rankaisukeinona. 23 vastaajaa kertoi myöntävänsä lapselle mediankäyttöoikeuksia palkintona toivotunlaisesta käytöksestä tai toiminnasta.

Tyypillisin tapa, jolla mediaa käytettiin rankaisukeinona, oli lapselle sovitun ruutuajan rajaaminen tai väliaikainen poistaminen. Yleisin mainittu syy ruutuajakarangaistuksille oli mediankäyttöön liittyvä riitely kuten säännöistä kiukuttelu tai lapsen haluttomuus lopettaa

mediankäyttöä pyydettyä. Osa vastaajista mainitsi myös, että ruutuaikaa on rajattu, jos vanhempi on kokenut mediankäytön aiheuttavan lapsessa ei-toivottua käytöstä, kuten levottomuutta tai ylivilkkautta. Yksittäisissä vastauksissa kerrottiin myös, että mediankäyttöoikeuksia on voitu rajata huonon käytöksen seurauksena myös sellaisissa tilanteissa, jotka eivät varsinaisesti liity medialaitteisiin tai mediankäyttöön.

”Ei mitään tiukkoja sääntöjä, mutta liian pitkään ei saa laitetta käyttää kerralla ja jos käytön lopettaminen aiheuttaa kiukuttelua niin pidetään käyttötaukoa.”

”Toimii motivaattorina käyttäytymiselle kun voidaan rajoittaa jos hommat ei suju sovitusti. Rajoitetaan myös ruutuaikaa jos vaikka yöuniin olisi vaikutusta.”

”Tablettia ei saa käyttöön, jos käytös ollut huonoa, esim pikkuveljen tahallista kiusaamista tms sekoilua, eikä noudata annettuja ohjeita ja kieltoja.”

23 vastaajaa kertoi, että mediaa käytetään perheessä palkintona toivotunlaisesta käytöksestä. Osassa vastauksia kerrottiin, että toivotunlaisella käytöksellä lapsi pystyi esimerkiksi saamaan lisää ruutuaikaa jo aiemmin sovitun ruutuajan jatkoksi. Osassa vastauksista kaikki lapsen mediankäyttö oli ehdollista – eli lapsi sai ruutuaikaa ainoastaan tiettyjen vanhempien asettamien ehtojen täytyessä. Noin puolet näistä vanhemmista oli sitonut mediankäytön määrän ulkoiluun. Osassa perheitä ruutuaikaa taas tienattiin kodin askareilla, hyvällä käytöksellä, leikkimisellä tai lukemisella.

”Meillä on toiminu nämä säännöt ja lisä ruutuaikaa saa ulkoilulla. Sääntönä on, että 1h ulkoilua=30min ruutuaikaa, 2h ulkoilua=1h ruutuaikaa. Tämä on ollut toimiva ja yleensä lapset jäävät ulos leikkimään eivätkä edes halua sitten ruutuaikaa lisää.”

”Meillä lapsi 6v saa pelata tabletilla 40min kerrallaan. Ja pelipäiviä on 2-3x (kautta) vko. Riippuen viikon touhuista ja siivoaako hän omaa huonettaan.”

”Lukutaitoinen 6-vuotias lukee kirjallisuutta peliajan verran: ensin lukeminen, sitten sillä tienattu peliaika.”

Kotimaisissa tutkimuksissa (Noppiari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen tai 2008, Noppiari 2014) on huomattu, että lasten vanhemmat kokevat median olevan haastaja eräänlaiselle ”autenttiselle lapsuudelle”, johon tulisi pelien ja internetin sijaan kuulua pihaleikkejä ja kaverien kanssa vietettyä aikaa. Myös tämän pro gradu -aineiston vastauksissa vapaa-ajan viettämisen tapoja jaettiin hyviin ja huonoihin – tai kenties hyödyllisiin ja hyödyttömiin. Mediankäyttö asetettiin monissa aineiston vastauksissa sosiaalisen kanssakäymisen, ulkoilun tai lukemisen vastavoimaksi riippumatta siitä, minkälaisesta mediankäytöstä oli kyse.

Vastakkainasettelut eivät kuitenkaan ole täysin yksiselitteisiä tai pysyviä, sillä myöhemmässä, lasten mediankäytön hyviä puolia kartoittavassa avokysymyksessä lukuisat vanhemmat kertoivat vuorostaan, kuinka mediasisällöt ja -laitteet ovat nimenomaan tukeneet heidän lastensa oppimista, lukemista, leikkiä, liikkumista ja sosiaalista kanssakäymistä.

4.8 Säännöistä joustaminen

58 avovastauksessa kuvattiin tilanteita, joissa vastaajat ovat joustaneet tai joustavat lapsen mediankäyttöä koskevista säännöistä (Taulukko 7). Tyypillisin vastauksissa kuvattu tilanne liittyy joko lapsen tai muun perhejäsenen sairastumiseen. Nämä vastaajat kertoivat esimerkiksi, että kipeänä ollessaan lapsi saa kuluttaa mediasisältöjä enemmän kuin arjessa yleensä. Osa myös kertoi, että sairastavan lapsen saa helpoiten pysymään aloillaan ja lepäämään ruudun äärellä. Vanhemman sairastaessa mediankäyttö saattoi taas tarjota lapselle virikkeitä ja tekemistä sellaisina hetkinä, kun vanhempi ei pysty niitä itse vointinsa vuoksi tarjoamaan.

Taulukko 7. Avovastauksissa mainittuja tilanteita, joissa sovitusta säännöistä joustetaan.

Tilanne, joka johtaa säännöistä joustamiseen	Vastauksia (kpl)
Lapsen tai muun perheen sairastelu	33
Vanhemman väsymys	18
Vanhemman tarve hoitaa asioita	10
Huono ulkoilusää	6

Osa vastaajista kertoi, että on joutanut lapsen mediankäyttöön liittyvistä periaatteistaan omien voimavarojensa ehtymisen vuoksi. Vastaajat suhtautuivat hyvin kirjavasti näihin

kokemuksiin. Osa vastaajista kertoi asiasta hyvin vähäsanaisesti ja toteavasti, mutta osa vastaajista koki voimakastakin huonoa omatuntoa tapahtuneesta. Huonoa omatuntoa potevat vastaajat kuvasivat lapsen mediankäyttöä vastakohtana eräänlaiselle aktiiviselle vanhemmuudelle, jossa esimerkiksi ulkoillaan, askarrellaan ja leikitään yhdessä. Näissä vastauksissa kuuluu kaikuja intensiivisen vanhemmuuden ideologiasta, joka edellyttää, että lasten kasvatusta on paitsi lapsikeskeistä, myös emotionaalisia, ajallisia ja taloudellisia panostuksia vaativaa (Hays 1996, 8). Osa vanhemmista oli selvästi asettanut vanhemmuudelleen kunnianhimoisia tavoitteita, joihin lapsen mediankäyttö ei kuulu.

”Välillä tarvitsee vaan arkeen helpotusta. Tämä ei ole ehkä optimaalista, mutta ei kai kaikki aina ole.”

”Suurin huoleni on se, että olen epäonnistunut täysin vanhempana, koska en ole onnistunut luomaan kotiin vuorovaikutteisia leikkejä ja steiner-tason askarteluja, en ole jaksanut / pystynyt ulkoiluttamaan, viemään luistelemaan, uimaan, muskariin niin paljon kuin olisin halunnut, ja arjen voimavarojen ollessa ohuella lapset ovat tehneet mistä ovat nauttineet eli olleet ruudulla.”

Siinä missä osa vanhemmista jousti mediankäytön ihanteistaan olosuhteiden pakosta tai levätäkseen, osa teki samoin hoitaakseen arkisia askareita. Kun lapsen huomio on kiinnittynyt älylaitteeseen tai television ruutuun, ovat vanhemmat saaneet hetken aikaa keskittyä rauhassa esimerkiksi kotitöiden tekemiseen tai lapsen nuoremman sisaruksen hoitamiseen.

”Kotona saatamme näyttää hetken esimerkiksi tiettyjä Pikku Kakkosen matalan stimulaation ohjelmia, jos pitää itse saada jokin nopea homma, jossa lapsi ei voi olla mukana (esim vessanpesu) tehtyä.”

”Ennen kahden vuoden ikää ei katsota televisiota kuin harvoissa, hyvin perustelluissa tilanteissa (esim. sekä lapsi että vanhempi sairaina ja tarve saada hetki lepoa tai vanhemmalla pakottava tarve saada hoidettua esim. kauppatilaus tai lääkärihoito).”

Avovastauksista välittyvän kuvan perusteella lapsen mediankäytön valvominen on resurssi

vaativaa työtä, jonka suorittamisesta vanhemmat toisinaan joustavat olosuhteiden pakosta. Kun vanhempi väsyy tai perheen arjessa on ylimääräistä kuormitusta esimerkiksi lapsen sairastumisen, kertyneiden kotitöiden tai ulkoilua hankaloittavan sään vuoksi, hakevat monet vanhemmat helpotusta tilanteeseen hellittämällä otettaan lapsen mediankäytölle asetetuista säännöistä. Osa vastaajista suhtautuu ajoittaiseen säännöistä joustamiseen melko neutraalisti, mutta osalle vastaajista nämä hetket edustavat vanhemmuuteen liittyvää epäonnistumista tai alisuoriutumista.

5 Vanhempien huolet, haasteet ja huonot kokemukset

Lasten mediakasvatusta on läpi sen historian leimannut protektionistinen näkemys, jonka mukaan lapsia on suojeltava median vaikutuksilta ja vaaroilta (Kupiainen 2002, 70).

Puhuttiinpa sitten sarjakuvista tai televisiosta, myös julkisessa keskustelussa korostuu usein puhe lasten mediankäytön negatiivisista vaikutuksista ja haitoista (Livingstone & Drotner 2008, 9–10). Myös lasten vanhempien tiedetään liittävän lasten mediankäyttöön erilaisia uhkakuvia niin Suomessa (Noppari 2014, 22) kuin muissakin maissa (Livingstone & Blum-Ross 2020, 9–10).

Kyselomakkeen toisessa avokysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan, onko alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittynyt huolia tai haasteita. Vastaajille kerrottiin, että he voivat esimerkiksi kuvata lapsensa mediankäyttöön liittyviä arjen haasteita ja konflikteja, tai kertoa jostakin yksittäisestä ikävästä tilanteesta tai lapsen mediankäyttöön liittyvistä huolista.

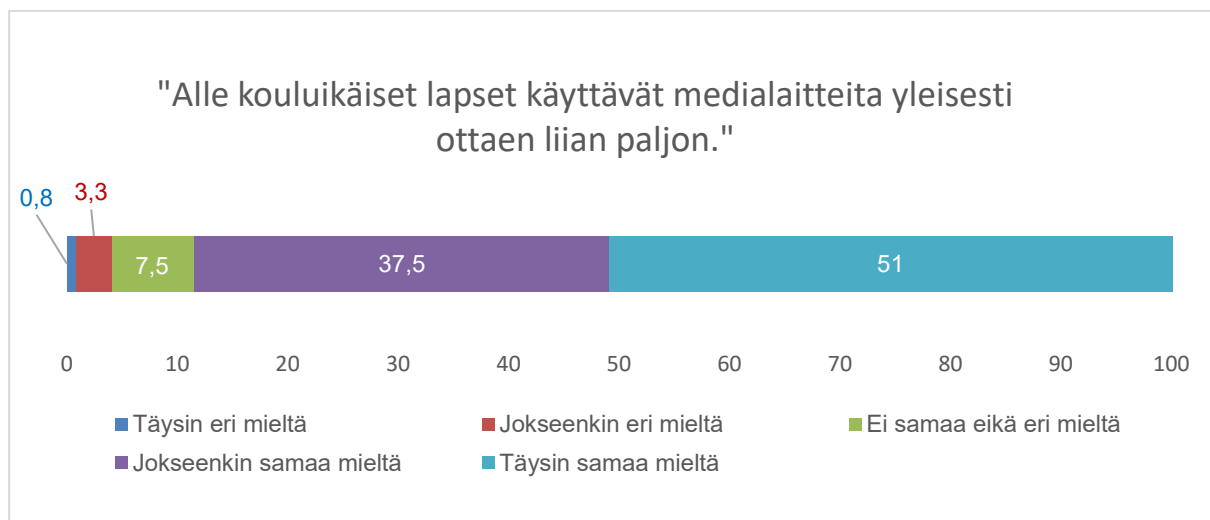
132 vastaajaa kertoi, että lapsen mediankäyttöön ei liity huolia tai haasteita. Näistä vastaajista 48 tarjosi jonkinlaisen perustelun sille, miksi huolia tai haasteita ei ole. Muilta osin vastaajat antoivat eri mittaisia avovastauksia, joiden pääasiallisinta sisältöä olivat kuvaukset erilaisista lapsen mediankäyttöön liittyvistä huolista, haasteista, riita- ja konfliktitilanteista sekä mediankäytön koetuista vaikutuksista lapseen. Jäsentelin avovastauksia niiden sisällön perusteella ja muodostin aineistosta 5 erillistä teemaa (Taulukko 8).

Taulukko 8. Lasten mediankäytön huonoja puolia koskevien avovastausten teemoja.

Teema	Vastauksia, joissa teema esiintyy (kpl)
Median addiktoivuus	135
Ei huolia tai haasteita	132
Mediankäytön vaikutus lapsen tunnetilaan	102
Erilaisten sääntöjen väliset ristiriidat	52
Mielikuvituksen tai leikin heikentyminen	37

Merkittävin avovastauksista hahmottelemani teema koskee median addiktoivuutta, jota sivuttiin kaikkiaan 135 vastauksessa. Monissa vastauksissa kuvattiin median ”koukuttavuutta” tai lasten ”jumittumista” median äärelle. Lisäksi vastauksissa kerrottiin mediankäytön

lopettamiseen liittyvistä haasteista. Addiktoivuuden teema on osittain päällekkäinen mediankäyttöön liittyviä riitoja käsittelevän teeman kanssa, sillä molemmissa teemoissa juuri mediankäytön lopettamisen vaikeudet nousivat vastausten keskiöön. Huoli lasten medialaitteiden parissa viettämästä ajasta näkyi myös aihetta koskevan väittämäkysymyksen vastauksissa (Kuva 5).

Kuva 5. Vanhempien näkemyksiä alle kouluikäisten lasten medialaitteiden käytön määrästä. Vastausjakauma (%).

Kaiken kaikkiaan 102 vastauksessa kuvattiin puolestaan mediankäytön negatiivisia vaikutuksia lapsen tunnetilaan. Vastauksissa kuvataan muun muassa, miten mediankäyttö tekee lapsista vihaisia, levottomia, riehakkaita, huolestuneita tai ahdistuneita. Riippuen siitä, minkä tunnetilan vastaajat lapsessaan tunnistivat, vastaajat löysivät syyn tunnereaktiolle joko liiallisesta ruutuajasta tai lapsen altistumisesta haitalliselle mediasisällölle.

Lisäksi vastauksissa kuvattiin ristiriitoja sekä huolia, joita syntyy eri perheiden tai eri aikuisten toisistaan eroavista mediankäytön säännöistä. Vastauksissa kuvattiin muun muassa perheen aikuisten keskinäisistä ristiriidoista syntyviä konflikteja sekä lasten kaverien ”leppsummista” mediasäännöistä johtuvia huolia. Näiden teemojen lisäksi vastauksissa käsiteltiin myös haitallisia mediasisältöjä, mediankäytön vaikutuksia lapsen kehitykseen sekä pelkoja lapsen mielikuvituksen tai leikkitaitojen heikentymisestä.

5.1 ”Ei huolia tai haasteita”

Valtaosa huolettomuudesta kertovista vastauksista oli lyhyitä toteamuksia, kuten ”Ei huolia” tai ”Ei ole”. Äkkiseltään lyhyet vastaukset olisi helppo ohittaa haluttomuutena vastata aikaa vievään avokysymykseen, mutta tällaista johtopäätöstä ei kuitenkaan voida suoraan tehdä, sillä lomakkeen seuraavassa avokysymyksessä vastaavanlaisia lyhyitä vastauksia annettiin merkittävästi vähemmän.

Reilu kolmasosa huolettomuudesta kertoneista vastaajista antoi jonkinlaisen perustelun sille, miksi lapsen mediankäyttöön ei liity huolia tai haasteita. Valtaosa perustelun antaneista vastaajista kertoi, että lapsen mediankäyttöön ei liity huolia tai haasteita, koska mediankäyttö on aikuisen kontrollissa. Näissä perusteluissa toistuu jo aiemmissä kysymyksissä esille noussut ajatus siitä, että alle kouluikäisen lapsen mediankäyttö ei ole lasten kanssa yhdessä neuvoteltava asia, vaan vanhempien sanelemien sääntöjen rajaama elämänalue. Vastauksista on tulkittavissa, että juuri kontrollin ja ehdottomuuden puute johtaa mediankäytön ongelmiin.

”Ei ole ollut haasteita tai huolia, sillä aikuinen päättää milloin ja missä määrin medialaitteita käytetään. Asia on vanhemman vastuulla ja velvollisuus on toimia aina lapsen kasvua ja kehitystä tukevalla tavalla.”

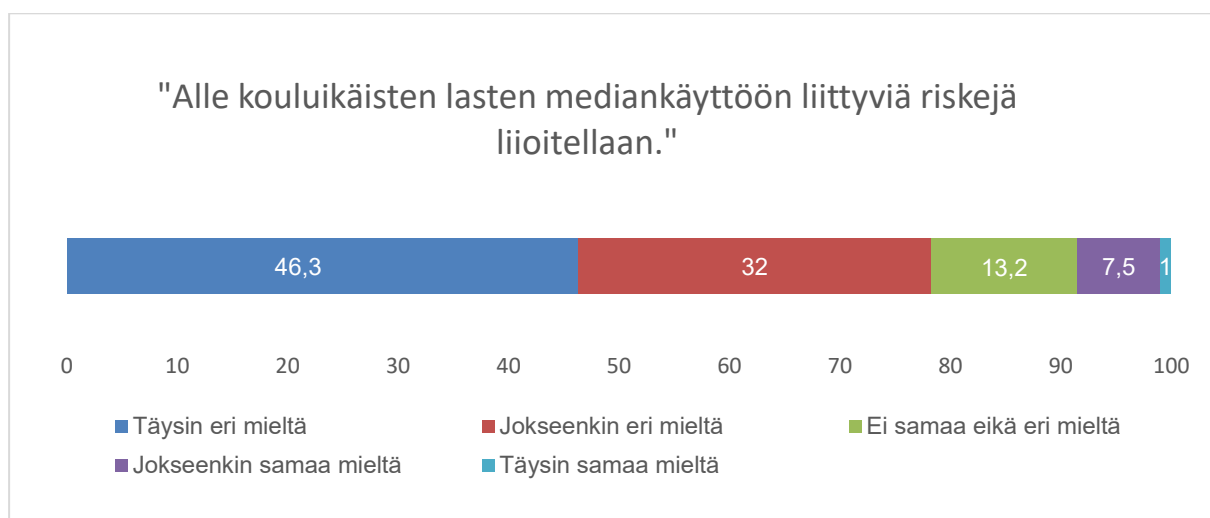
”Eihän lapsella itsellään ole juuri mitään kontrollia tai suodatinta mediankäytön suhteen, rajoitusten on tullava vanhemman auktoriteetilla.”

”Eipä oikeastaan. Kun telkkari sammuu niin se sammuu eikä lasten kitinät ja itkut auta että sen saisi uudelleen päälle. Ja lapset tietää tämän joten ongelmia ei ole.”

Vanhempien kontrollia kuvaavien perustelujen lisäksi yksittäiset vastaajat kertoivat, että perheessä ei ole vielä mediankäyttöön liittyviä huolia tai haasteita, koska lapsi on vielä niin pieni. Lisäksi muutama vastaaja kertoi, että huolia ei ole, koska lapsi ei ole kiinnostunut mediankäytöstä. On myös mahdollista, että osa vastaajista koki kysymyksenasettelussa esiintyneet sanat ”huoli” ja ”haaste” liian voimakkaina sanoina kuvaamaan lapsen mediankäytön negatiivisia puolia. Yksi vastaaja esimerkiksi kertoo, että lapset haluaisivat

katsoa televisiota enemmän kuin vanhemmat antavat, mutta vastaaja ei koe, että tämä asia olisi haaste tai huoli. hyötyä alle kouluikäisille lapsille.

Mutta mitä tulisi ajatella ilman perusteluja tarjotuista vastauksista, joiden mukaan perheessä ei ole alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyviä huolia tai haasteita? Voi olla, että myös osa näistä vastauksista selittyy edellä mainituilla perusteluilla. Haluttomuus huolipuheeseen on sikäli merkillepantavaa, että julkisessa keskustelussa alle kouluikäisten lasten mediankäyttöä käsitellään usein nimenomaan erilaisten huolten ja uhkakuvien kautta – tai vaihtoehtoisesti lasten mediataitojen korostavasta näkökulmasta (Mulari 2016, 7). Selkeä valtaosa vastaajista oli myös sitä mieltä, että alle kouluikäisten lasten mediankäyttöön liittyviä riskejä ei liioitella (Kuva 6). Kenties vastaajat tunnistavat mediankäyttöön liittyvän riskejä, mutta kokevat lapsensa mediankäytön olevan hallinnassa, minkä vuoksi riskit eivät aiheuta huolta.

Kuva 6. Vanhempien näkemyksiä alle kouluikäisten lasten mediankäytön riskien liioittelusta. Vastausjakauma (%).

On kuitenkin tunnistettava myös se vaihtoehto, että monet alle kouluikäisten lasten vanhemmat eivät yksinkertaisesti koe lapsen mediankäyttöön liittyvän ongelmia tai huolia. Yhdenlaista vertailupintaa voinee hakea myöskin esimerkiksi Suomen Vanhempainliiton (2024) toteuttamasta Vanhempain barometri – varhaiskasvatus ja esiopetus -kyselystä, johon vastasi 8685 vanhempaa, joiden lapsi oli vastaushetkellä joko varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen piirissä. Merkittävin yksittäinen vanhempainraportoima kasvatuksellinen huolenaihe liittyi

kyllä lapsen digilaitteiden parissa viettämään aikaan, mutta siinä missä 17 % kyselyyn vastanneista vanhemmista kertoi kantavansa huolta digilaitteiden parissa vietetystä ajasta, jopa 54 % vanhemmista kertoi, ettei heillä ole mitään erityisiä lapsen liittyviä huolenaiheita.

5.2 Koukuttavat ruudut – riitoja ja riippuvuutta

Aineiston merkittävin yksittäinen alle kouluikäisten lasten mediankäyttöön liittyvä huoli tai haaste koski mediankäytön koettua addiktoivuutta. Yhteensä 135 vastauksessa kuvailtiin erilaisin sanankääntein lasten koukuttumista ruutuihin ja medialaitteisiin. Vastauksissa lasten kerrottiin muun muassa haluavan ”aina vain lisää ja lisää” ruutuaikaa. Ylivoimaisesti merkittävin riippuvuudeksi tulkittu käytös liittyi mediankäytön lopettamishetkiin, jotka aiheuttivat monien vastaajien mukaan lapsissa muun muassa kiukkua, anelua sekä surua.

”Lapset jäävät ”koukkuun” ohjelmien katsomiseen ja kun sanotaan että ohjelmia ei nyt katsota, alkaa tästä kova nurina ja joskus kiukkukin.”

”Koukuttavuuden huomaa lapsen suuttumuksen asteesta kun laite otetaan pois.”

Osa vastaajista kuvaa ilmiötä lääketieteellisin termein, ja hakee selityksiä ruutujen koukuttavuudelle sekä voimakkaille tunnereaktioille lasten yhä kehittyvistä aivoista:

”Huomannut sen, että kuinka vahvasti lapset koukuttuu ruutuun ja varsinkin pelaamisen tai ruutuajan loppuminen tekee sen, että tunteet purkautuu. Eli huomaa hyvin, että lasten aivojen on vaikea käsitellä sitä informaation ja dopamiinin määrään.”

”Vaikutus lapsen kehittyviin aivoihin on dramaattinen! Dopamiinieritys muuttuu, palkkio - keskittymisjärjestelmä muuttuu ja tämä näkyy kaikessa lapsen toiminnassa sekä koetussa mielenterveydessä. Aivojen muutokset vaikuttavat koettuun mielenterveyteen ja lisää siis välillisesti sairastumista ja varmasti myös muuta riippuvuuskäyttäytymisen lisääntymistä. Peli- ja ruuturiippuvaisia lapsia on paljon, joita ei tunnisteta ja joita ei osata auttaa.”

Vastaavanlaiset diagnoosit värittävät mediankäyttöä koskevaa puhetta laajemminkin. Julkisessa keskustelussa toistuvat uhkakuvat, joiden mukaan digitaalinen media aiheuttaa riippuvuutta, murentaa keskittymiskyvyn ja tuottaa käyttäjilleen kyllästymisen tunteita (Paasonen 2021, 8–9). Riippuvuuden kaltaisten lääketieteellisten termien soveltaminen mediankäytön kontekstiin on yleistä, mutta ei täysin ongelmatonta – kuten ei ole sekään, että termi liitetään usein juuri lasten ja nuorten suosimiin mediankäytön muotoihin sekä vähäistä arvostusta nauttiviin ajanviettopoihin (Syvertsen 2020, 18). Esimerkiksi ongelmallinen digitaalinen pelaaminen liitettiin vuonna 2018 osaksi Maailmanterveysjärjestö WHO:n ICD-11 -tautiluokitusta nimellä pelaamishäiriö, mutta diagnoosi itsessään on jakanut tutkimuskenttää ja herättänyt voimakasta kritiikkiä (Meriläinen 2020, 57–58). Riippuvuuden kaltaisten diagnostisten termien ulottuminen arkielämään myös hämärtää käsityksiä terveen mediankäytön rajoista, sillä aidosti diagnostiset kriteerit täyttävä media- tai peliriippuvuus koskettaa lopulta varsin pientä joukkoa mediankäyttäjistä (Meriläinen 2020, 59 ja Livingstone & Blum-Ross 2020, 45).

Ovat huolet kuinka perusteltuja hyvänsä, on lastensa mediankäytölle tasapainoa etsivien vanhempien riippuvuuspuhetta joka tapauksessa helppo ymmärtää. Mediatyhtiöiden liiketoiminta perustuu paitsi houkuttelevien mediasisältöjen tuottamiselle, myös yleisöjen huomion ylläpitämiselle ja tuotteistamiselle. Mediatyhtiöt pyrkivät siis paitsi tavoittamaan suuria yleisöjä, myös vangitsemaan yleisön huomion mahdollisimman pitkäksi aikaa sekä mahdollisimman usein. (Syvertsen 2020, 28.) Tuoreita esimerkkejä huomiota ylläpitävästä tuotesuunnittelusta löytyy runsaasti. Netflix ja muut suoratoistopalvelut pyrkivät pitämään katsojat ruudun äärellä käynnistämällä katsotun ohjelman seuraavan jakson automaattisesti heti edellisen jakson päätyttyä. Videopalvelu YouTube tarjoaa katsojan mieltymyksiä ennakoivia ja räätälöityjä katselusuosituksia, joiden tarkoitus on venyttää katseluhetken kokonaispituutta. Lisäksi runsaaseen mediankäyttöön kannustaa osaltaan myös mediasisältöjen jatkuva ja vaivaton saatavuus. (Syvertsen 2020, 38.) Myös monet kyselyyn osallistuneet vanhemmat ajattelivat mediankäytön koukuttavuuden johtuvan ainakin osittain juuri uusien mediamuotojen ominaisuuksista, kuten jatkuvasta saatavuudesta ja pitkiin katseluhetkiin ohjaavasta suunnittelusta.

”Joskus lapsi ei halua lopettaa median käyttöä. Tämä korostuu erityisesti jos saa

katsoa piirrettyjä puhelimelta tai pelata tabletilla. TV:stä katsotun pikkukakkosen loppuminen ei lasta niin harmita, kun tietää, ettei seuraavaa tule.”

”Omaan lapsuuteen nähden suoratoistopalveluajan lapsessa on huomannut sen eron, että lapsen on vaikea ymmärtää sitä, miksi ei voisi katsoa juuri sitä mitä haluaa silloin kun haluaa.”

”Kokemukseni mukaan YouTubeen ”loputon valikoima” ja ns. päättymätön sisältö selvästi vaikuttavat lapseen paljon kuratoituja ja käsikirjoitettuja sisältöjä enemmän.”

Selvästi yleisin vastauksissa toistuva selitys lasten koetulle ruuturiippuvuudelle oli kuitenkin liialliseksi venynyt ruutuaika. Vanhempien tekemät huomiot liialliseksi koetun mediankäytön itseään ruokkivasta luonteesta toistuivat aineistossa lukuisia kertoja. Mediankäyttöön liittyvät tunteenpurkaukset ja vaikeudet lopettaa mediankäyttö nähtiin paitsi kehittyvän riippuvuuden oireina, myös merkkinä siitä, että lapsi on viettänyt liikaa aikaa medialaitteiden ja -sisältöjen parissa. Riippuvuudelta vaikuttavia piirteitä tunnistettuaan vanhemmat kertoivat asettaneensa väliaikaisia lisärajoituksia lasten mediankäytölle.

”Aikaisemmin suuri käyttö aiheutti lapselle sen ettei leikki enää kiinnostanut ja sujunut ollenkaan. Kiukuteltiin jatkuvasti ja suututtiin jos ei saa puhelinta ja muutenkin herkemmin. Tilanne onneksi korjaantui kun otin kaikki pois hyväksi ajaksi ja opeteltiin kohtuullinen käyttö. Enää lapset ei edes halua pelata vaan leikkii mieluummin.”

”Esikoisen äitinä huomasi nopeasti ilmiön, mitä enemmän katsoo (esim lastensarjaa) sitä kärtyisämpi lapsi on ja hankalampi ohjelmaa on lopettaa. Siksi vanhempana asetettu yleisrajat ja tv:tä ei edes laiteta päälle ja kannustetaan muuhun leikkiin.”

”Muutamia kertoja ruutuajan lopettaminen on aiheuttanut kiukkua ja lyömistä, tällöin ruutu on mennyt jäähyllä loppupäiväksi tai seuraavaksi päiväksi.”

”Jos lapsi alkaa itkeä kun ohjelman katsominen pitää lopettaa, niin tiedän että hän on katsonut sitä liikaa sinä päivänä.”

Aineiston vastauksista välittyy siis asetelma, jossa vanhemmat jatkuvasti annostelevat ja uudelleenarvioivat lapsen mediankäyttöä ja ruutuaikaa sen perusteella, miten kokevat mediankäytön vaikuttavan lapseen. Sonia Livingstone ja Alicia Blum-Ross (2020, 13) kuvaavat tällaista lapsen mediankäyttöön liittyvää tasapainoilua tukkiuoksun kaltaiseksi suoritukseksi, jota leimaavat kompromissiratkaisujen hahmottelun lisäksi jatkuva itse-epäily ja tehtyjen valintojen uudelleenarviointi. Monet vanhemmista vetävät hyvin suoria syy-seuraussuhteita lapsen käytöksen sekä itse asettamiensa mediasäntöjen välille. Vastauksista välittyy intensiivisen vanhemmuuden ideologian taustalla vaikuttava lapsikäsitelmä, jossa lasten kehitys nähdään ulkoisille tekijöille alttiina. Lapsikäsitelmän myötä arjen kasvatustavoilla on alettu nähdä deterministisen suora yhteys lasten kehitykseen ja tulevaisuuteen. (Faircloth 2014, 25–26.)

5.3 Kiukkua ja levottomuutta – mediankäytön vaikutus lapsen tunnetilaan

Lapsen mediankäyttöön liittyviä huolia ja haasteita käsittelevässä avovastausaineistossa oli yhteensä 102 vastausta, joissa kuvattiin mediankäytön negatiivisia vaikutuksia lapsen tunnetilaan. Tyypillisesti vastauksissa kerrottiin, miten jonkinlainen mediankäyttö tai mediasisältö tuotti tai aiheutti lapsessa ei-toivotun tai negatiivisena pidetyn tunnetilan. Selvästi yleisimmät negatiivisessa yhteydessä kuvatut mediankäytön tuottamat tunnetilat olivat vihaisuus ja levottomuus. Joissakin vastauksissa mainittiin myös huolestuneisuus tai surullisuus. Siinä missä vihaisuuden ja levottomuuden nähtiin tyypillisesti olevan seurausta liialliseksi venyneestä ruutuajasta, koettiin huolestuneisuuden ja surullisuuden tunteiden olevan seurausta tietynlaiselle mediasisällölle altistumisesta.

Taulukko 9. Lasten mediankäytöstä seuranneet ei-toivotut tunnetilat vanhempien mukaan.

Mediankäytön tuottama tunnetila	Vastauksia (kpl)	Yleisin annettu syy
Vihainen	63	Liiallinen ruutuaika
Levoton	42	Liiallinen ruutuaika
Huolestunut	8	Haitallinen mediasisältö
Surullinen	2	Haitallinen mediasisältö

Noin puolet lapsen tunnereaktioista kertoneista vastaajista kertoi tilanteista, joissa he kokivat mediankäytön tekevän lapsesta vihaisen, kiukkuisen, ärtyneen tai aggressiivisen. Lähes jokaisessa näistä vastauksista runsaan mediankäytön tai ”liiallisen ruutuajan” nähtiin olevan syy lapsen vihaisuudelle. Vastauksista käy ilmi, että monen vanhemman mielestä sopivan ja liiallisen ruutuajan välinen ero on hyvinkin tarkkarajainen.

”Mikäli median kulutus ylittää tietyn minuuttimäärän, lapsen käytös muuttuu ja hänestä tulee kiukkuinen ja toisinaan aggressiivinen.”

”Haasteena on median liiallisesta käytöstä seuraava kiukku ja aggressiivisuus, jota on opittu säätelemään löytämällä lapselle sopivat rajat median kulutukseen.”

Osa vastaajista taas paikansi lapsen vihaisuuden tunteen olevan suoraa seurausta lapsen haluttomuudesta lopettaa mediankäyttö pyydettyä. Tältä osin teeman vastaukset ovat päällekkäisiä edellisessä luvussa käsitellyn riippuvuusteeman kanssa, jossa useat vanhemmat kuvasivat riitatilanteita, jotka seurasivat lapsen haluttomuudesta lopettaa mediankäyttö pyydettyä. Hieman pienempi osa vastaajista koki lapsen kuluttaman mediasisällön aiheuttaneen lapsessa vihaisuuden tunteen. Vihaisuutta aiheuttavia mediasisältöjä kuvailtiin muun muassa ”vauhdikkaiksi”, ”levottomiksi” ja ”hurjiksi”. Näissä vastauksissa mediasisältöjen välittämän tunnetilan kuvattiin siirtyvän mediankäytön myötä lapseen.

”Lastenohjelmat ovat nykyään myös hyvin nopeatempoisia ja levottomia. Tämä selvästi haittaa lapsen toimintaa. Katsottuaan ”tyhmäohjelmia”, lapsi on levoton, kiukkuinen ja ylikierroksilla.”

”Liian levottomista sarjoista jää päälle tosi elämään räihinät”

Vihaisuuden jälkeen kuvatuin mediankäytön lapsessa tuottama tunnetila oli levottomuus. 42 vastaajaa kertoi mediankäytön tehneen lapsesta ”levottoman”, ”ylivilkkaan”, ”ylivirittyneen” tai ”riehakkaan”. Yleisimmin vastaajat pitivät levottomuuden olevan seurausta liian runsaasta mediankäytöstä. Pieni määrä vastaajia koki levottomuuden olevan seurausta tietynlaiselle mediasisällölle altistumisesta. Levottomuutta aiheuttavia mediasisältöjä ei kuvailtu tarkasti,

vaan vastaajat kirjoittivat suurpiirteisesti esimerkiksi ”tietynlaisista ohjelmista” tai ”joistakin peleistä” levottomuuden syynä. Mediankäytöstä seurannutta levottomuutta kuvataan vastauksissa myös kyvyttömyydeksi ”keskittyä mihinkään” tai ”rauhottua leikkeihin”.

Median, kulttuurin ja yhteiskunnan kiihtyminen on usein julkisessa keskustelussa esiintyvä uhkakuva. Kirjoittajat journalistista tutkijoihin varoittavat liiallisen ja alati kiihtyvän ärsyketulvan johtavan aistien ja aivojen ylikuormittumiseen ja keskittymiskyvyn rapautumiseen. (Paasonen 2021, 1.) Ilmiöstä puhutaan sekä laajemman yhteiskunnallisen tason lisäksi myös yksittäisten mediasisältöjen tasolla: vaikutustutkimuksen kentällä on esimerkiksi hahmoteltu kiistanalaista ylistimulaatioteoriaa (*overstimulation hypothesis*), jonka mukaan erityisesti tv-ohjelmien tiheästi ja nopeasti peräkkäin tapahtuvat leikkaukset kuvasta toiseen voivat ylikuormittaa aivoja (Christakis 2011, 772). Tämänkaltaiset uhkakuvat eivät suinkaan ole uusia, sillä yhteiskuntatieteilijät ovat kirjoittaneet – ja varoitelleet – elinympäristöjen kiihtymisestä, ärsykkeiden määrän kasvusta sekä aistien ylikuormittumisesta läpi koko 1900-luvun (Paasonen 2021, 31–32). Tämän tutkielman aineiston perusteella nämä ylikuormittumiseen liittyvät pelot ovat vahvasti läsnä myös pienten lasten vanhempien arkikokemuksissa.

Lasten tunnetilojen ja mediankäytön suhdetta kuvaavien vastausten perusteella voidaan todeta, että monissa perheissä lasten mediankäytön määrän sääntely kytkeytyy riippuvuuden ehkäisemisen lisäksi myös lasten tunnetilojen hallintaan. Mediankäyttöä säännellään perheissä siis paitsi lapsen oman edun ja terveyden nimissä, myös kodin rauhaa rikkovan käytöksen ja erilaisten konfliktien ehkäisemiseksi. Tutkielman aineistosta välittyy myös kiinnostavaa tietoa siitä, minkälaisia tunnetiloja vanhemmat pitävät lähtökohtaisesti negatiivisina, ja minkälaisia taas positiivisina. Susanna Paasosen mukaan (2021, 9) affekteja on kautta aikojen jaettu rutiininomaisesti positiivisiin ja negatiivisiin rekistereihin, ikään kuin hyvät ja huonot affektit voitaisiin erottaa toisistaan kahteen erilliseen ryhmään. Paasosen mukaan tällainen binäärinen jaottelu ei tavoita affektien todellista luonnetta, sillä affektit usein myös limittyvät toisiinsa tai ovat luonteeltaan neutraaleja. Tässä tutkielmassa esitettyjä näkemyksiä mediankäytön tuottamista affekteista tuleekin tarkastella ensisijaisesti vanhempien arkikokemuksen kautta. Vanhemman roolia vasten peilaten on helppo ymmärtää, että vaikka esimerkiksi riehakkuus tai vilkkaus eivät ole itsessään negatiivisia asioita, voivat ne vanhemman näkökulmasta näyttäytyä ei-toivottuina esimerkiksi juuri ennen lapsen nukkumaanmenoaikaa.

Siinä missä vanhemmat katsoivat lasten vihaisuuden ja levottomuuden kumpuavan ensisijaisesti liiallisesta mediankäytöstä, huolestuneisuuden ja surullisuuden tunteiden nähtiin syntyvän tietynlaisten mediasisältöjen katselusta. Vastauksissa kerrotaan esimerkiksi *Muumit*-ohjelmassa nähdyn tulvan jälkeisistä tulvapelosta sekä sotapelien aiheuttamista huolista. Yksi vastaaja kertoi lapsen alkaneen pelätä vessassa käymistä nähtyään YouTubeissa videoita wc-pöntöstä kurkistavasta *Skibidi Toilet* -hahmosta. Suomalaisten lasten parissa tehdyistä haastatteluissa (esim. Uusitalo, Vehmas & Kupiainen 2011 tai Noppari 2014) on havaittu, että valtaosa lapsista näkee mediasta joitakin pelottavina pitämiään sisältöjä. Jo pienilläkin lapsilla on kuitenkin havaittu myös olevan keinoja pelottavista tilanteista selviämiseen – lapset saattavat rajoittaa näkemäänsä mediasisältöä esimerkiksi peittämällä silmät ja korvat käsillä, poistumalla paikalta tai sulkemalla television (Noppari 2014, 101).

5.4 Erilaisten sääntöjen väliset ristiriidat

Jos lapsen mediankäytön kontrollointi tuottaa vanhemmille turvallisuuden tunnetta – kuten luvussa 5.1 käsitellyistä avovastauksista voidaan kenties päätellä – on varsin ymmärrettävää, että tämän kontrollin luovuttaminen toisen aikuisen käsiin voi vastavuoroisesti synnyttää huolta. Yhteensä 52 avovastauksessa kuvattiin tilanteita, joissa lapsen mediankäytön kontrolli oli pettänyt, kun joku muu aikuinen kuin vastaaja itse oli ollut väliaikaisesti vastuussa lapsen mediankäytön valvomisesta (Taulukko 10). Vastauksissa kerrottiin esimerkiksi lapsen kaverien vanhempien, vastaajan oman puolison tai ex-puolison, isovanhempien tai muiden sukulaisten liian ”lepuina” tai ”löyhinä” pidetyistä mediankäytön säännöistä.

Taulukko 10. Tahot, joiden ylläpitämiä mediankäytön sääntöjä vanhemmat kritisoivat.

Mediankäytön sääntöjen ylläpitäjä	Vastauksia, joissa taho esiintyy (kpl)
Lapsen kaverien vanhemmat	30
Vastaajan puoliso tai ex-puoliso	10
Isovanhempi tai muu sukulainen	9
Päiväkoti	4

Tyypillisin tähän teemaan sisältyvä huoli koski lapsen kaverien perheiden mediankäytön

sääntöjä. Tyypillisimmin vastauksissa harmiteltiin, miten lapsen kaverien vanhemmat eivät rajoita tai valvo riittäväällä tavalla lasten näkemiä mediasisältöjä. Vastajaat kokivat, että heidän omat lapsensa altistuvat erilaisille riskeille ja haitallisille mediasisällöille kavereiensa kautta. Asetelma aiheutti vastaajissa turhautumista ja huolta.

”Kavereiden rajaton mediankäyttö hankaa. Jo alle kouluikäiset törmäävät lapsille sopimattomiin sisältöihin harhaillessaan yksin mediaviidakossa.”

”Huolettaa, että lapsi näkee mediasta ikäviä ja lapsille sopimattomia juttuja sellaisten kavereiden kanssa, joiden vanhemmat eivät ole tietoisia mitä lapset tableteilla tekee.”

”Katsellut salaa kavereiden kanssa kaverin puhelimesta videoita, jotka eivät ole lapsille sopivia. Vaikka oman lapsen puhelin valvonnassa, on vaikea valvoa kavereiden puhelinten käyttöä. Monilla perheille todella erilaiset säännöt median suhteen.”

Osassa vastauksia sama asetelma toistui vastaajan oman puolison tai ex-puolison kanssa. Kymmenen vastaajaa kuvasi tilanteita, joissa lapsen vanhemmilla oli toisistaan eroavat näkemykset siitä, minkälainen mediankäyttö on lapselle sopivaa. Vastauksista välittyi kuva, jossa kompromissilinjan löytymisen sijaan lapsen mediankäytölle oli muodostunut ikään kuin kahdet säännöt. Lapsen mediankäytölle asetetut raja-aidat ja säännöt vaihtelivat siis sen mukaan, kenen seurassa lapsen mediankäyttö tapahtui. Tyypillisesti vastaajat kuvasivat lapsen toisen vanhemman joko ylläpitävänsä vastaajaa löyhempiä sääntöjä tai joustavan yhdessä sovituista säännöistä. Näiden vastaajien ensisijainen huolenaihe ei kuitenkaan ollut lapsen altistuminen sopimattomille mediasisällöille, vaan lapsen liialliseksi venyvä ruutuaika sekä eriävistä säännöistä johtuvat epäselvyydet tai konfliktit lapsen kanssa.

”Meidän perheessä suurimmat haasteet ovat liittyneet vanhempien eriäviin näkemyksiin mediankäytöstä ja sen heijastumisesta myös lapsiin.”

”Lapsi saa pelata aika rajattomasti toisen vanhemman luona ja siellä pelaamisen lopettaminen aiheuttaa riitatilanteita ja lapsen vihan purkauksia ja ärtyneisyyttä.”

”Isän kanssa säännöt löyhemmät, joka luo ajoittain hankaluutta sääntöjen noudattamisessa.”

Toisinaan lapsen mediankäyttöön liittyvät näkemuserot saattoivat johtua sukupolvien välisestä kuilusta. Yhdeksän vastaajaa kertoi lapsen mediankäyttöön liittyvistä konflikteista, joita oli syntynyt isovanhempien tai muiden sukulaisten kanssa. Näissäkin tapauksissa oli kyse tilanteista, joissa muut aikuiset olivat haluttomia ylläpitämään vastaajan lapselleen asettamia mediankäytön sääntöjä.

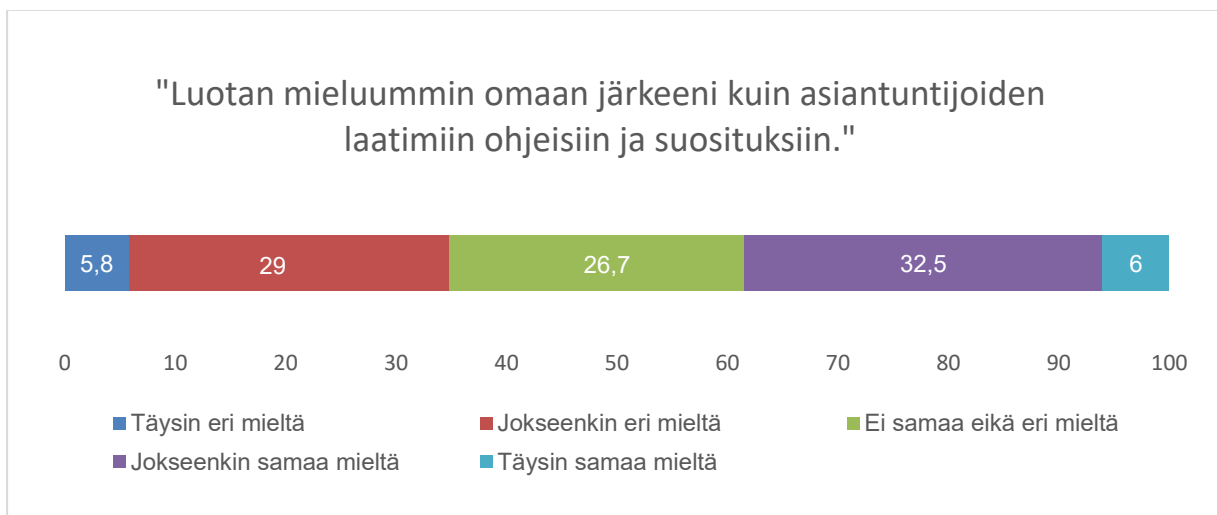
”Isovanhempien kanssa tulee erimielisyyksiä ruutuajasta ja ohjelmien rajoittamisesta. Tämä on hyvin haasteellista, sillä lapsi haluaa mahdollisuuden tullen katsoa mummilassa katsomiaan ohjelmia, jotka eivät sovellu viisivuotiaalle.”

”Muiden aikuisten (esim. isovanhemmat ja kummit) piittaamattomuus säännöistä on aiheuttanut konflikteja.”

”Sukulaiset ja muut läheiset ilkkuivat aluksi sitä, kun olemme kuulemma liian tarkkoja ruutuajan suhteen”

Sosiologi Margaret Nelsonin mukaan (2010, 98–99) keskiluokkaisilla vanhemmilla voi olla halua ja taipumusta erottautua tai irtautua omien vanhempiensa kasvatusratkaisuista, koska he kokevat ympäröivän maailman olevan vaarallisempi nyt kuin heidän omassa lapsuudessaan. Monet vanhemmat kokevat myös, että juuri digitaaliset mediat ja lapsen mediankäyttö ovat aiheita, joissa he eivät voi kääntyä omien vanhempiensa puoleen (Livingstone & Blum-Ross 2020, 51). Tunne on sikäli ymmärrettävä, että lasten mediaympäristö on tänä päivänä hyvin erilainen kuin se oli heidän vanhempiensa lapsuudessa. Ei ole siis varsinaisesti yllättävää, että kun tämän kyselyn vastaajilta kysyttiin, kenen puoleen he ovat kääntyneet, kun ovat tarvinneet tietoa tai neuvoja alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyvissä kysymyksissä, vain 7 % mainitsi omat vanhempansa. Luvun suhteuttamiseksi mainittakoon esimerkiksi, että 42 % vastaajista kertoi kääntyneensä järjestöjen puoleen, 29 % neuvolan tai muun terveydenhuollon ammattilaisen puoleen ja 19 % oli etsinyt neuvoja sosiaalisen median ryhmistä.

Erimielisyyksiä lasten mediankäytöstä saattaa syntyä kaveriperheiden ja isovanhempien lisäksi myös varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Neljä vastaajaa kertoi olevansa tyytymättömiä lapsen päiväkodissa tapahtuneeseen mediankäyttöön. Kaksi vastaajaa kertoi, että lapsi oli nähnyt päiväkodissa sellaisia mediasisältöjä, joita vanhempi itse ei olisi lapselleen näyttänyt. Kaksi muuta vastaajaa taas harmitteli, että päiväkodissa lasten annetaan käyttää tablettitietokoneita. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että monilla vanhemmilla on vahvoja näkemyksiä lasten mediankäyttöön liittyvistä kysymyksistä, mikä näkyy myös siinä, mistä vanhemmat kertovat hakevansa apua mediankäyttöön liittyvissä kysymyksissä. Ystävät ja tuttavat, järjestöt, uutismediat ja neuvola ovat suosittuja tiedonlähteitä, mutta tyypillisimmin vanhemmat kertovat järkeilevänsä asian itse (Liite 3). Vanhempien suhtautuminen asiantuntijatietoon on myös kahtiajakoista. Liki 40 % vanhemmista on jokseenkin tai täysin sitä mieltä, että he luottavansa lapsen mediankäyttöön liittyvissä kysymyksissä mieluummin ”omaan järkeensä” kuin asiantuntijoiden laatimiin ohjeisiin ja suosituksiin (Kuva 7). Suunnilleen yhtä suuri osa vastaajista on jokseenkin tai täysin eri mieltä asiasta.

Kuva 7. Vanhempien luottamus omaan järkeilyyn sekä asiantuntijatietoon. Vastausjakauma (%).

5.5 ”Mielikuvitus kaikkooa” – huolet leikin ja mielikuvituksen heikentymisestä

Yhteensä 37 vastauksessa esiintyi huolia mediankäytön vaikutuksista lapsen mielikuvitukseen ja leikkitaitoihin tai näiden kehittymiseen. Vastauksissa vanhemmat kuvasivat tyypillisimmin tilanteita, joissa kokivat lasten leikkitaitojen, mielikuvituksen tai omatoimisuuden heikentyneen liiallisen mediankäytön seurauksena.

”Harmittaa että oman kuormituksen takia on ohjelmia katsottu mielestäni liikaa. Muuten ei ole vaikuttanut mutta huomaa kotona mielikuvituksen olevan köyhempi.”

”Oma mielikuvituksen käyttö vähenee suoraan verrannollisesti median käytön myötä. Jos on saanut katsoa enemmän ohjelmia, ei jaksettaisi keksiä itse tekemistä, vaan mangutaan helposti lisää ruutuaikaa.”

”Tuntuu, että mielikuvitus kaikkooa, jos ruudulla viettää liikaa aikaa.”

Vastauksissa mielikuvitus liitettiin tyypillisesti lapsen kykyyn keksiä ja aloittaa leikkejä oma-aloitteisesti. Vanhemmat kokivat, että lapsi saattoi tavallista runsaamman mediankäytön jälkeen esimerkiksi valittaa tylsistymistään tavallista enemmän ja tarvita aikuisen tukea leikkien ideoinnissa. Osa vastaajista kertoi myös havainneensa, että mediankäytön jälkeen lelut ja sosiaalinen vuorovaikutus menettävät lapsen silmissä kiinnostavuutensa.

”Liiallinen tabletin käyttö tappaa luovan ajattelun. Lelut jäävät nurkkaan eikä sosiaalisia kanssa käymisiä tule muiden lasten tai vanhempien kanssa.”

Vastakkainasettelu perinteisten leikkien sekä sosiaalisen kanssakäymisen ja toisaalta median ääressä vietetyn ajan välillä ilmentää jälleen aiemmissa kotimaisissa tutkimuksissa (Noppiari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008 tai Noppiari 2014) tehtyä havaintoa, jonka mukaan vanhemmat kokevat mediankäytön olevan haastaja eräänlaiselle ”autenttiselle lapsuudelle”. Vastauksista välittyy myös jo aiemmissa luvuissa esille noussut ajatus median aisteja ylikuormittavasta vaikutuksesta. Osa vastaajista kokee mediankäytön olevan niin lumoavaa, stimuloivaa tai kiinnostavaa, että sen rinnalla muu tekeminen alkaa tuntua lapsesta tylsältä tai

epäkiinnostavalta. Tässä yhtälössä nämä vastaajat kokevat omaksi roolikseen median tuottamien aistikokemusten säännöstelyn niin, että lapsi säilyttäisi mielenkiintonsa myös muita – kenties ”autenttisempina” tai muulla tavoin parempina pidettyjä – aktiviteetteja kohtaan. David Buckinghamin (2007, 44) mukaan pelot aisteja kiihottavien medialaitteiden haittavaikutuksista lapsen mielikuvitukselle ja luovuudelle ovat yleisiä ja sitkeitä, mutta varsin hankalia näyttää toteen. Mielikuvitus ja luovuus ovat ensinnäkin käsitteinä vaikeasti määriteltäviä ja toisaalta lähes mahdottomia mitata. Lisäksi väitteiden vastineeksi voidaan esittää lukuisia erilaisia esimerkkejä lasten luovista ja mielikuvituksellisista tavoista käyttää medialaitteita. Buckingham (2007, 45) näkee uskomusten pohjautuvan laajempaan teknologia- tai mediavastaiseen maailmankuvaan, jossa laskennallista ja mekaanista ajattelua edustava teknologia nähdään vastakohtana inhimillisille taipumuksille kuten tunteille, mielikuvitukselle ja luovuudelle, jotka taas liitetään voimakkaasti osaksi luonnollisena ja terveenä pidettyä lapsuutta.

Jotkut tutkimukseen osallistuneista vanhemmista halusivatkin tehdä selvän rajanvedon mediasisältöjen maailman sekä perinteisen leikin välille. Osa vastaajista kertoi kokevansa negatiivisina myös sellaiset tilanteet, joissa mediasisällöt toimivat lasten leikkien innoituksena, siirtyen mediasisältöjen maailmasta perinteisten leikkien piiriin. Lasten leikeissä saattoi vastausten mukaan esimerkiksi esiintyä mediasisällöistä tuttuja hahmoja, tarinarakenteita tai sanoja. Vastauksissaan nämä vanhemmat esimerkiksi kertoivat pelien ja muiden mediasisältöjen tuottavan lasten leikkeihin ”levottomia” tai ei-toivottuja sävyjä. Yksittäiset vastaajat kertoivat myös rajoittaneensa lapsen mediankäyttöä huomattuaan mediasisältöjen siirtyvän lapsen leikkeihin.

”Esikoisemme on eskarissa ja sieltä kantautuneista kavereiden puheista on saanut huomata, että monessa perheessä nuoret lapset saavat ilmeisesti katsoa melko vapaasti raskastakin sisältöä ja pelata vanhemmille tarkoitettuja pelejä. Tämä tuo välillä leikkeihin ja puheisiin levottomiakin sävyjä.”

”Pelimaailma tullut puheisiin lapsen päiväkodin kautta: sotajutut, zombit ym ensin pelottanut ja nyt tulleet leikkeihin.”

”Pokemon Go -pelistä tuli yhdelle lapsista tarve elehtiä itse näitä pokemonien hyökkäysliikkeitä, joten lopetettiin x ajaksi sen pelaaminen. En muista kauanko

pidettiin taukoa, mutta siis monta kuukautta, yli puoli vuotta ehkä. Nykyään voi pelata jo eikä tee enää itse liikkeitä.”

Erilaiset roolit, roolien vaihtuminen ja ympäristössä nähtyjen asioiden imitointi ovat luonteenomaisia lasten leikille (Koivusalo-Kuusivaara 2007, 186–187). On myös tavallista, että lapset ottavat aineksia leikkeihinsä ympäröivästä todellisuudesta – ja siten myös mediasisällöistä. Tällaisia leikkejä, joissa esiintyy mediasta tuttuja hahmoja tai tapahtumia, kutsutaan medialeikeiksi. (Karimäki 2007, 41.) Aiemmissa kotimaisissa tutkimuksissa (esim. Noppari, Kupiainen & Luostarinen 2008 tai Uusitalo, Vehmas & Kupiainen 2011) on havaittu, että lasten vanhemmat eivät kuitenkaan juurikaan arvosta lasten medialeikkejä tai suhtautuvat niihin hyväntahtoisen huvittuneesti. Medialeikkejä saatetaan pitää epäaitoina ja omaehtoiselle mielikuvitukselle haitallisena, koska leikkien ideoiden koetaan tulevan valmiiksi annettuina mediasisällöistä. (Noppari, Kupiainen & Luostarinen 63–64). Tämäntapaisia asenteita on luettavissa myös tämän tutkielman aineiston vastauksista. On kiinnostavaa, että samaan aikaan suomalaisissa perheissä kirjojen lukemista on tavattu pitää hyödyllisenä mielikuvituksen kehittymiselle (Noppari, Kupiainen & Luostarinen 2008, 46). Epäselväksi jää, miksi kirjoista omaksuttujen mielikuvituksen ja leikkien ainekset olisivat jollakin tavalla parempia kuin pelien tai tv-ohjelmien maailmoista ammennetut.

Kaikki tämän pro gradu -tutkielman kyselyyn osallistuneet vastaajat eivät suinkaan pitäneet mediankäyttöä haitallisena lasten mielikuvituksen tai leikin näkökulmasta. Mielikuvituksen ja leikin teemat nousivat esille 37 kertaa mediankäytön huonoja puolia käsittelevissä vastauksissa, mutta lasten mediankäytön hyötyjä ja hyviä puolia käsittelevissä vastauksissa jopa 53 vastaajaa kertoi mediankäytön päinvastoin juuri tukevan lapsen mielikuvitusta, leikkiä ja liikkumista. Vanhempien suhtautuminen lasten medialeikkeihin on siis tämän tutkielman aineiston perusteella varsin kahtiajakoista.

6 Lasten mediankäyttöön liittyvät hyödyt, ilot ja hyvät kokemukset

Vaikka lasten mediankäyttö herättää monesti huolia, liittyy mediankäyttöön paljon muutakin kuin uhkia. Sen lisäksi, että medialla on tiedonvälityksellinen roolinsa, etenkin lapset ja nuoret tavoittelevat mediankäytöstä myös viihdettä, mielihyvää, nautintoa, elämyksiä ja yhteisyyttä (Kupiainen 2002, 70–71). Lisäksi vanhempien tiedetään usein arvostavan lasten mediavälitteistä oppimista (Noppi 2014, 110 tai Livingstone & Blum-Ross 2020, 149).

Kyselylomakkeen viimeisessä avokysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan, onko alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittynyt hyötyjä tai iloja. Vastaajille kerrottiin, että he voivat esimerkiksi kuvata mediankäytöstä seuranneita hyötyjä tai iloja, jotka liittyvät perheen arjen sujumiseen tai lapseen itseensä. Vastaajia ohjeistettiin myös halutessaan jakamaan jokin lapsen mediankäyttöön liittyvä hyvä muisto tai hetki.

Taulukko 11. Lasten mediankäytön hyviä puolia koskevien avovastausten teemoja.

Teema	Vastauksia, joissa teema esiintyy (kpl)
Oppiminen mediasta tai median avulla	283
Vanhempi saa omaa aikaa	86
Tukee leikkiä, mielikuvitusta tai liikkumista	53
Yhteistä tekemistä perheelle	52
Vaikutukset lapsen tunnetilaan	34
Ei hyviä puolia	18

Ylivoimaisesti merkittävin aineistosta hahmottuva teema koski lapsen oppimista medialaitteiden tai -sisältöjen avulla (Taulukko 11). Näissä vastauksissa lasten kerrottiin muun muassa saaneen apua sanojen, kirjainten ja lukemisen opetteluun, toisen kielen opetteluun sekä matemaattisten taitojen harjoitteluun. Lisäksi lasten kerrottiin omaksuvan mediasisällöistä yleistietoa, kaveri- ja tunnetaitoja sekä luovia taitoja. Medialaitteiden käyttämisen nähtiin myös vahvistavan lasten tietoteknisiä taitoja.

Toiseksi eniten mainittu lapsen mediankäytön hyvä puoli liittyi enemmän vanhempiin itseensä kuin heidän lapsiinsa. Näissä vastauksissa kuvattiin tilanteita, joissa lapsen mediankäyttö vapautti vanhemmat hetkellisesti lapsen valvomisesta. Vanhemmat kertoivat

voivansa esimerkiksi tehdä kotitöitä tai yksinkertaisesti levätä hetken lapsen käyttäessä medialaitteita.

Kolmanneksi useimmin mainittu hyvä puoli liittyi mediankäytön leikkiä, mielikuvitusta ja liikkumista tukevaan vaikutukseen. Nämä vastaajat kuvasivat tilanteita, joissa lapset saivat mediasta ideoita ja innoitusta leikkeihinsä ja aktiviteetteihinsa.

Neljäs aineistosta erottelemani teema liittyi mediankäyttöön perheen yhteisenä tekemisenä. Näissä vastauksissa kerrottiin perheen yhteisistä positiivisista kokemuksista mediasisältöjen parissa. Vastauksissa kuvattiin muun muassa yhteisiä elokuvailtoja, jaettuja pelihetkiä sekä jumppa- ja tanssivideoiden mukana liikkumista koko perheen voimin.

Lisäksi joukko vastaajia kuvasi mediankäytön myönteisiä vaikutuksia lapsen tunnetilaan. Vastauksissa kuvattiin pääasiassa mediankäytön lapsille tuottamia ilon tunteita, mutta pieni osa vastaajista kertoi myös mediankäytön rauhoittavasta vaikutuksesta lapseen.

6.1 Mediavälitteinen oppiminen

Lasten median avulla tai kautta tapahtuva oppiminen on laajin yksittäinen teema koko tämän tutkielman aineistossa. On kiinnostavaa, että vaikka muiden avokysymysten vastauksista välittyi melko varautuneita asenteita digitaalisia pelejä ja pelaamista kohtaan, nousevat juuri oppimispelit tässä teemassa voimakkaasti esille (Taulukko 12).

Taulukko 12. Mainitut oppimisen lähteet lapsen mediavälitteistä oppimista kuvaavissa vastauksissa.

Mainittu oppimisen lähde	Mainintojen määrä (kpl)
Pelit	142
Tv-ohjelmat ja videot	102
Oppimisen lähdettä ei täsmennetty	59
Musiikki	11

Tämä kahtiajakoinen suhtautuminen peleihin on tunnistettu myös aihepiiriä käsittelevässä kotimaisessa tutkimuskirjallisuudessa. Vaikka pelaamiseen liitetään usein myös uhkakuvia, on kiinnostus pelien oppimisen potentiaaliin lisääntynyt Suomessa niin opetuksessa kuin

muillakin yhteiskunnan osa-alueilla (Krokkfors, Kangas & Kopisto 2014, 208–209). Vaikka pelioppiminen on uusi ja nouseva tutkimuksen ja tuotekehityksen aihealue, on oppimisen ja pelaamisen välinen yhteys kuitenkin hyvin vanha ja perustavanlaatuinen arkielämän ilmiö. Kaikkeen oppimiseen voidaan ajatella luultavasti sisältyvän jonkinlaista luovaa kokeilua ja leikittelyä, mutta pelien ja leikkien avulla oppiminen korostuvat erityisesti lapsuuden ensimmäisissä oppimiskokemuksissa. (Mäyrä 2014, 10.)

Aineiston pelioppimista käsittelevissä vastauksissa kuvattiin tyypillisesti lapsen oppimiskokemuksia jonkin varta vasten oppimiseen suunnitellun mobiilipelin parissa. Pelejä pelattiin pääasiassa älypuhelimella tai tablettitietokoneella, mutta yksittäisissä vastauksissa kuvattiin myös konsolipelien pelaamiseen liittyviä oppimiskokemuksia. Konsolipeleistä vanhemmat kertoivat lasten oppineen lähinnä peliohjaimen käyttöön liittyvää hienomotoriikkaa sekä ongelmanratkaisutaitoja. Mobiilipeleistä opitut asiat taas olivat huomattavasti moninaisempia.

Taulukko 13. Lasten peleistä opittavat asiat pelioppimista kuvaavissa vastauksissa.

Pelien avulla opittu asia	Mainintojen määrä (kpl)
Äidinkieli (kirjaimet, sanat, lukeminen)	90
Matematiikka (numerot, laskeminen)	44
Opittua asiaa ei täsmennetty	25
Yleistieto	21
Vieras kieli	19
Kuvaamataito (värit, muodot, piirtäminen)	13
Looginen päättely ja ongelmanratkaisu	11
Äänteiden opettelu (puheterapia)	10
Hienomotoriikka	8

Tyypillisimmin peleistä opittiin vanhempien mukaan omaan äidinkieleen liittyviä taitoja, kuten kirjaimia, sanoja sekä lukutaitoa (Taulukko 13). Yhteensä 58 vastauksessa mainittiin erikseen nimeltä *Ekapeli Alku* -oppimispeli, jota useat vastaajat pitivät merkittävänä tekijänä lapsen lukutaidon kehittymiselle. Useat vastaajat kertoivat heidän lapsensa oppineen lukemaan ennen koulua juuri *Ekapeli Alku* -peliä pelaamalla. Pieni osa vastaajista kertoi *Ekapelin* tulleen tutuksi lapselle esiopetuksessa, mutta monet vanhemmat olivat ottaneet pelin

käyttöön kotona oma-aloitteisesti. *Ekapeli* on lapsille suunnattu maksuton oppimispelisarja, jonka ovat yhteistyössä kehittäneet neuropsykologian professori Heikki Lyytinen, Jyväskylän yliopisto sekä Niilo Mäki Instituutin muodostama työryhmä. Peliin kehityksessä on hyödynnetty Jyväskylän yliopiston Lapsen kielen kehitys -pitkittäistutkimuksessa syntyneitä havaintoja ja tutkimustuloksia. (Niilo Mäki Instituutti, n.d.)

Ekapeli-pelisarjaan kuuluva *Ekapeli Matikka* mainittiin myös joitakin kertoja matematiikan oppimista kuvaavissa vastauksissa. *Ekapeli*-pelisarjan lisäksi myös Ylen tuottamat *Pikku Kakkosen sovellus* sekä *Pikku Kakkosen Eskari* -sovellus mainittiin aineistossa useamman kerran. Muita nimeltä mainittuja pelejä olivat *Matikkakunkku* ja *Molla ABC*. *Pikku Kakkosen* sovelluksista lapsien kerrottiin oppineen muun muassa yleistietoa, numeroita sekä kirjaimia. Muita pelien avulla opittuja asioita olivat muun muassa erilainen yleistieto, vieraan kielen sanasto ja fraasit, kuvaamataitoon liittyvät taidot ja tiedot sekä äänteiden opettelu. Äänteiden opettelua kuvaavissa vastauksissa mainittiin erityisesti maksullinen *Ärrätreeni*-peli, josta kerrottiin olleen hyötyä r-äänteen opettelussa. Lisäksi 25 vastauksessa puhuttiin pelioppimisesta, mutta jätettiin täsmentämättä, minkälaisia tietoja tai taitoja lapsi oli pelien kautta omaksunut. Oppimispeljä kehuttiin kautta linjan hyödyllisiksi, opettavaisiksi ja innostaviksi. Joissakin vastauksissa tehtiin lisäksi selvä ero hyödyllisten ja viihteellisten pelien välille.

”Paljon löytyy opettavaisia pelejä esim. Ekapeli, pikkukakkosen eskari yms. Vähän kun näkee vaivaa, löytää niitä hyödyllisiä sovelluksia ja pelejä, sekä jaksaa pitää rajat ajan suhteen, niin uskon laitteista olevan myös hyötyä.”

”Peleinä vain Ekapeli tms. opetuspelejä, eli viihteellisiä pelejä ei alle kouluikäiselle.”

Suomalaisten vanhempien on havaittu olevan kiinnostuneita nimenomaan pelaamisen oppimispotentiaaleista sekä hyödyistä. Näihin hyötyihin ei välttämättä osata aina laskea mukaan lapsen pelaamisesta saamaa iloa, viihtymistä ja mielikuvitusmaailmoja, joita lapset itse pitävät tärkeinä. (Ermi, Heliö & Mäyrä 2005, 122.)

Aineiston vastausten perusteella vanhemmat arvioivat lasten oppivan peleistä eri asioita kuin tv-ohjelmista ja videoista. Siinä missä äidinkieli ja matematiikka olivat vanhempien mukaan

selvästi yleisimmät peleistä opitut asiat, nousi yleistieto merkittävimmäksi tv-ohjelmien ja videoiden kautta opituksi asiaksi (Taulukko 14). Yhteensä 33 vastauksessa mainittiin luontoon, avaruuteen, kulkuneuvoihin tai yhteiskuntaan liittyvän yleistiedon karttuminen. Lähes yhtä moni vastaaja mainitsi tv-ohjelmien ja videoiden opettaneen lapselle jotakin vierasta kieltä. Osassa vastauksia kerrottiin, että vieraskielisten lastenohjelmien katselusta oli ollut suuri apu kaksi- tai kolmikielisen perheen lapsille, jotka opettelivat useita eri kieliä yhtä aikaa.

Taulukko 14. Lasten tv-ohjelmista ja videoista oppimat asiat oppimista kuvaavissa vastauksissa.

Tv-ohjelmien tai videoiden avulla opittu asia	Mainintojen määrä (kpl)
Yleistieto	33
Vieras kieli	29
Äidinkieli (kirjaimet, sanat, puheen kehitys)	23
Tunnetaidot	14
Opittua asiaa ei täsmennetty	11
Kaveritaidot	7
Erilaisuuden ymmärtäminen	6
Matematiikka (numerot, laskeminen)	6

Tv-ohjelmien ja videoiden kerrottiin opettavan lapsille myös joitakin sellaisia asioita, joita pelioppimista koskevissa vastauksissa ei mainittu lainkaan – kuten esimerkiksi tunne- ja kaveritaitoja sekä erilaisuuden ymmärtämistä. Tämä voi johtua siitä, että toisin kuin puhtaasti oppimistavoitteiden ympärille rakennetuissa sovelluksissa ja peleissä, monissa lapsille suunnatuissa tv-ohjelmissa on jonkinlainen tarina. Mediatutkija Dafna Lemishin (2015, 56–57) mukaan medianvälitteiset tarinat ovat keskeisessä roolissa lasten moraalien kehittämisessä. Lemishin mukaan pienet lapset, jotka eivät ole vielä täysin sisäistäneet ympäristön vallitsevia moraalikäsitteitä, rakentavat käsityksiään oikeasta ja väärästä näkemäänsä imitoimalla sekä ulkoisen vahvistuksen ohjaamana – ja lasten kuluttamat mediasisällöt ihmiskäytöstä kuvaavine tarinoineen ovat kiinteä osa tätä oppimisprosessia.

Osassa vastauksista ei täsmennetty, mistä medialähteestä lapsi oli saanut tukea oppimiseen. Vastauksissa kuitenkin todettiin, että oppiminen oli yksi lapsen mediankäytön hyvistä puolista. Näissä vastauksissa toistuivat kuitenkin samat opitut asiat, kuin pelioppimista sekä

tv-ohjelmista ja videoista oppimista kuvailevissa vastauksissa. Yleisimmin mainitut opitut asiat liittyivät äidinkielen, yleistietoon, toisen kielen oppimiseen sekä matematiikkaan. Lisäksi pieni joukko vastaajia kertoi, että lapsi oli saanut tukea oppimiseen musiikista. Musiikin avulla lasten kerrottiin oppineen yleistietoa, musikaalisuutta ja kieliä.

Vaikka oppimista pidettiin selvästi tärkeimpänä lasten mediankäytön hyvänä puolena, pohtivat jotkut teemaa käsitelleet vastaajat medialaitteen merkitystä oppimiselle myös kriittisesti. Useammassa mediankäyttöä ja oppimista kuvaavassa vastauksessa esimerkiksi pohdittiin, että lapsi olisi saattanut omaksua mediankäytön avulla oppimansa asiat yhtä hyvin myös ilman medialaitteita ja -sisältöjä.

”Jotakin hyötyä on, erityisesti loogisen päättelyn, tietojen ja sanojen oppimiseen. Tosin saman voi opetella muutoinkin.”

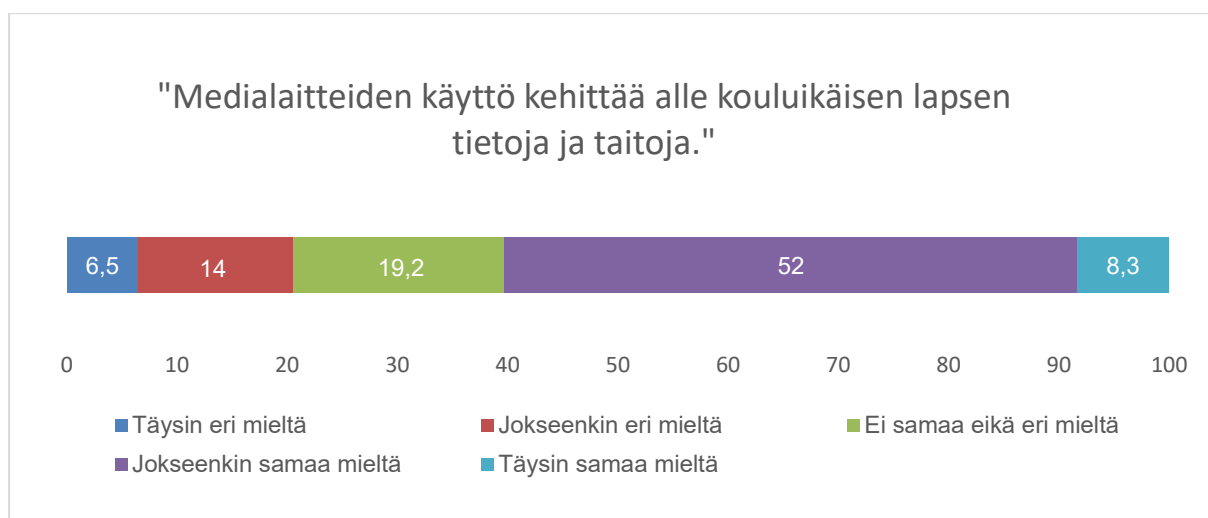
”On olemassa kyllä varsin hyviä pelejä esim. kielten opiskeluun. Kysymys, että medialaitteen käyttö kehittää lapsen taitoja tai tietoja niin toki näinkin, mutta relevantimpi kysymys voisi olla että kehittääkö se enemmän kuin jokin perinteisempi menetelmä?”

”Ainoat hyvät ja kehittävät asiat on mielestäni opettavaiset pelit. Lapset ovat saaneet alle kouluikäisinä pelata pikku kakkosen eskaria, ekapeliä, matikka kunkkua ja Molla ABC. Näillä saatiin innostusta kirjainten opetteluun sekä lukemiseen. Se että olisivatko oikeasti tarvinnut näitä, niin tuskin mutta toihan se silloin esim. sairaspäiviin itselle pienen hengähdysketken.”

Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin todeta, että vanhemmat arvostavat lasten mediankäytössä eniten opettavaisuutta. Lasten mediavälitteistä oppimista käsittelevistä vastauksista – sekä tutkielman vastausaineistosta laajemminkin – välittyi selvä vastakkainasettelu opettavaisena pidetyn ja toisaalta puhtaasti viihteellisenä pidetyn mediankäytön välillä. Opettavaisena koettua mediankäyttöä kuvataan säännönmukaisesti positiivisempaan sävyyn kuin viihteellisenä koettua mediankäyttöä. Osalle vanhemmista tämä mediankäytöstä saatavien hyötyjen tavoittelu toimii lapsen mediankäytön sääntelyä määrittävänä ohjenuorana. Tai kuten yksi vastaaja asian tiivistää:

”Ohjelmissa pitää olla järkeä ja niistä voi oppia asioita. Siinä pitää olla ideaa.”

Näkemykset mediankäyttöön liittyvästä oppimispotentiaalista olivat varsin jaettuja myös aihepiiriä koskevan väittämäkysymyksen vastausten perusteella, mutta erimielisyyttäkin on havaittavissa (Kuva 8). Selvästi yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että medialaitteiden käyttö kehittää alle kouluikäisen lapsen taitoja tai tietoja, ja täysin tai jokseenkin eri mieltä oli vain noin viidennes vastaajista. Niin ikään viidennes ei ollut samaa eikä eri mieltä. Ambivalentteja näkemyksiä löytyi myös avovastauksista: yksittäiset vastaajat kertoivat lastensa mediavälitteisistä oppimiskokemuksista, mutta totesivat samalla, että samat opit olisi heidän mielestään todennäköisesti voinut saavuttaa myös ilman medialaitteita.

Kuva 8. Vanhempien näkemyksiä lasten mediankäytön kehittävydestä. Vastausjakauma (%).

6.2 ”Hetki aikaa hengähtää” – mediasisällöt lapsenvahtina

Suomalaisten lapsiperheiden mediankäyttöä tutkinut Elina Noppari (2014, 114) on todennut, että media on lapsiperheissä tärkeä rutiinien luoja, joka rytmittää päivän kulkua ja tarjoaa vanhemmille hetken omaa aikaa. Myös 86 tämän tutkielman avovastauksessa kuvattiin, miten

lapsen mediankäyttö voi hetkellisesti vapauttaa vanhemman lapsen valvomisesta, jolloin aikaa jää muuhun.

Näistä 86 vastaajasta noin puolet kertoi hoitavansa kotitöitä tai arjen askareita sillä aikaa, kun lapsi esimerkiksi katsoo tv-ohjelmia tai pelaa pelejä. Monissa vastauksissa todetaan, että lapsiperhearjessa tällaisille tehtäville ei välttämättä jäisi ollenkaan aikaa, ellei lasta saisi hetkellisesti pysymään aloillaan ja tyytyväisenä medialaitteiden avulla. Osa näistä vastaajista kertoi olevansa kotona yksin yhden tai useamman lapsen kanssa, jolloin ajan löytäminen muuhun kuin lasten hoitamiseen on erityisen haastavaa.

”Yh vanhempana se tuo sen hetken kun voi esim tehdä ruuan rauhassa, laittaa pyykit. Tai ihan vain käydä vessassa xD”

”Olen lasten kanssa yksin kaksi vuorokautta viikossa ja näinä päivinä lapsi saa katsoa televisiosta tai puhelimesta lasten laululeikkivideoita esimerkiksi sen aikaa, kun syötän itse vauvaa. Tällöinkin pyrin ohjaamaan vanhemman lapsen muuhun tekemiseen, mutta aina se ei onnistu ja tällöin koen tulevan ”pakkotilanteen”, kun lapsen huomio täytyy saada hetkeksi johonkin.”

”Välillä vanhempi tarvitsee hetken että saa jotain tehtyä esim verkkopankissa. Eri medioilla saa takuuvarmasti lapsen paikoilleen tarvitsemaksesi ajaksi.”

Osalle vanhemmista lasten mediankäyttö tarjosi yksinkertaisesti mahdollisuuden hengähtää kiireisen arjen keskellä. Vastaajat kuvasivat tilanteita, joissa vanhempi pystyi lepäämään, rentoutumaan tai palautumaan lapsen huomion ollessa kiinnittyneenä medialaitteeseen. Yksittäisistä vastauksista välittyi myös vanhempien kokemia syyllisyydentunteita, jotka liittyivät omien voimavarojen koettuun riittämättömyyteen. Osa vastaajista taas suhtautui omaan levontarpeeseensa luonnollisena asiana ja ilman suurempia tunnontuskia. Näissäkin vastauksissa vanhemmuus näyttäytyy resursseja vaativana tehtävänä, joka edellyttää myös levon hetkiä ja taukoja vuorovaikutuksesta lapsen kanssa.

”Kiva pieni rauhoittumis hetki päiväkotipäivän jälkeen. Lisäksi viikonloppuisin lapset tykkää katsoa telkkaria aamuisin. Silloin vanhemmat saa vielä huilata.”

”Ajattelen myös, että lapsen etu on hyvinvoiva vanhempi ja siksi voi olla tosi hyvä, että lapsi katsoo telkkaria ja vanhempi lepää sen aikaa.”

”Meidän perheessämme suurin hyöty on saada rauhallinen hetki vanhempana vilkkaiden ja puheliainkin lasten kanssa.”

6.3 Media leikin ja mielikuvituksen tukena

Mielikuvituksen ja leikin suhde mediankäyttöön nousi esille mediankäytön hyviä puolia käsittelevissä avovastauksissa, jossa teemaa sivuttiin 53 kertaa. Näissä vastauksissa kuvattiin erilaisia tilanteita, joissa lapset ovat saaneet kuluttamistaan mediasisällöistä ideoita tai innostusta esimerkiksi leikkeihin, askarteluun tai liikkumiseen.

Myös aiemmissa kotimaisissa tutkimuksissa on havaittu, että lapset hyödyntävät leikeissään televisio-ohjelmissa, elokuvissa ja peleissä näkemiään juonenkuvioita tai tapahtumia, sekä kehittävät mediasisältöjen ja mediassa näkemiensä hahmojen pohjalta omia leikkejään (esim. Uusitalo, Vehmas & Kupiainen 2011, 63 ja Noppari 2008, 58). Tällaisia leikkejä, joissa esiintyy mediasta tuttuja hahmoja tai tapahtumia, voidaan kutsua medialeikeiksi.

Medialeikeiksi voidaan laskea myös leikit, joissa lapsi kertoo leikkivänsä peliä tai elokuvaa, vaikka tämä ei leikkiä vierestä seuraavalle olisi muulla tavoin ilmeistä. (Karimäki 2007, 41.) 5–6-vuotiaiden lasten medialeikkejä päiväkodeissa tutkinut Suvi Pennanen (2009, 187) on havaintojensa pohjalta jaotellut lasten medialeikit kuuteen luokkaan: hahmoleikkeihin, hokemaleikkeihin, tapahtumaleikkeihin, käsittelyleikkeihin, metaleikkeihin ja pelileikkeihin. Hahmoleikeissä lapset asettuvat jonkin mediasta tutun hahmon rooliin, kun taas hokemaleikeissä leikin keskiöön nousee jokin mediasta tuttu lause tai hokema.

Tapahtumaleikeissä vuorostaan toisinnetaan tai leikitään jotain mediasta tuttua tapahtumaa tai tilannetta. Käsittelyleikkien lähtökohtana toimii taas jokin lapsen pelottavana tai järkyttävänä kokema mediakokemus. Metaleikissä lapset asettuvat mediatuottajan rooliin, ja leikkivät median tekemistä, kuten uutislähetystä tai juontamista. Pelileikeillä taas tarkoitetaan leikkejä, joihin lapset omaksuvat peleistä tuttuja elementtejä, kuten lisäelämiä. (Pennanen 2009, 187–191.)

Tämän tutkielman aineistossa esiintyi 11 kuvausta hahmoleikeistä, 10 kuvausta tapahtumaleikeistä ja 2 kuvausta hokemaleikeistä. Muita Pennanen jaottelun kategorioita

vastauksissa ei esiintynyt. Vastaajista 7 kertoi yleisesti lapsen saaneen mediasta ”ideoita leikkeihin”, kuitenkin täsmentämättä tarkemmin, miten mediasisällöt ovat siirtyneet osaksi leikkejä. Lisäksi 5 vastaajaa kertoi mediankäytön kehittävän heidän mielestään lapsen mielikuvitusta tai luovuutta. Selvästi yleisin vastauksissa kuvattu esimerkki medialeikeistä koski kuitenkin mediassa nähtyjen leikkien suoraa omaksumista perheen arkeen leikkejä koskevista ohjevideoista. Tällaisia tilanteita kuvattiin yhteensä 13 vastauksessa.

”Tuo lisää erilaisten leikkien malleja, kun on katsonut youtubesta leikkivideoita.”

”On myös ilahduttavaa huomata, että askarteluvideot voivat toimia virikkeenä, jolloin ruutua katsotaan vain hyvin lyhyesti ja mennään sitten askartelemaan esimerkin mukaisesti omia härpäkkeitä tai rakentamaan esimerkiksi lego-videoiden innoittamana oma rakennelma.”

Esimerkiksi videopalvelu YouTubessa ohjevideot tai *tutoriaalit* ovat suosittu videoiden lajityyppi. Ohjevideoita tuottavat palveluun niin harrastelijat ja yksityishenkilöt kuin yritykset ja ammattimaiset videontuottajat. (Purcariu 2018, 64–66.) Lapsille ja lapsiperheille tarkoitettuja askartelu-, peli- ja leikki-ideoita tarjoavat ohjevideot ovat yksi merkittävimmistä ohjevideoiden alalajeista (Purcariu 2018, 69–70). Pennasen esittämää medialeikkejä koskevaa jaottelua voisi ainakin tämän aineiston perusteella siis laajentaa sellaisella medialeikkien kategoriolla, joka kuvaa tilanteita, joissa lapsi tai vanhempi etsii tietoisesti ideoita leikkeihin leikkimistä koskevista ohjevideoista. Tällaisen medialeikin ominaispiirteenä voidaan kenties pitää suunnitelmallisuutta, sillä mediassa nähdyt sisällöt eivät näissä tapauksissa spontaanisti siirry mediasta lapsen leikkeihin, vaan mediasta etsitään leikki-ideoita ja uusien leikkien ohjeita tietoisesti ja tavoitehakuisesti.

6.4 Mediankäyttö perheen yhteisenä tekemisenä

Yksi yleinen lasten mediankäyttöön liittyvä pelko on, että lasten vapaa-aika täyttyy yksin medioiden parissa vietetystä ajasta, mikä vuorostaan johtaa vieraantumiseen normaalista sosiaalisesta vuorovaikutuksesta (Repo & Nätti 2015, 109). Huoli lasten yksinäisyydestä ei välttämättä ole täysin aiheeton, sillä tilastokeskuksen keräämät ja ylläpitämät

ajankäyttöaineistot osoittavat, että 1980-luvulta 2010-luvulle tultaessa lapset ovat viettäneet entistä vähemmän aikaa niin perheen kuin ystävien kanssa (Repo & Nätti 2015, 113–114). Vaikka aineistoista käy ilmi, että lasten yksin viettämästä ajasta yhä suurempi osa kuluu tietokoneen parissa, myös merkittävä osa lasten perheen parissa viettämästä ajasta kuluu niin ikään medioiden – eritoten television – äärellä (Repo & Nätti 2015, 115–116).

Kodin piirissä media ei pelkästään erota perheen jäseniä omiin oloihinsa, vaan kietoutuu myös perheenjäsenten välisen yhteenkuuluvuuden luomiseen ja ylläpitämiseen (Lahikainen 2015, 19). Television merkitystä lapsiperheiden arjessa tutkineen Satu Valkosen (2012, 152–153) haastattelemissa suomalaisissa perheissä sekä vanhemmat että lapset näkivät televisionkatselun luovan perheelle mahdollisuuksia yhteiseen ajanviettoon. Kotimaisissa tutkimuksissa myös lasten pelaamisen on huomattu olevan usein sosiaalista – joko verkon välityksellä kaverien kanssa tai yhteisen ruudun äärellä esimerkiksi sisarusten kanssa (Noppi 2014, 65–66).

Yhteensä 52 tämän tutkielman kyselyyn osallistuneista vastaajista kuvasi perheen yhteistä mediankäyttöä kertoessaan lasten mediankäyttöön liittyvistä hyvistä puolista ja hyödyistä. Vastauksissa korostuivat nimenomaan yhdessä vietetyn ajan tärkeys sekä vanhemman ja lapsen yhdessä jakaman kokemuksen merkitys. Tarkalleen puolet näistä vastaajista kertoi perheen viettävän yhteistä aikaa pelejä pelaten, kun taas puolet kertoi yhteisistä hetkistä elokuvien, tv-ohjelmien tai videoiden parissa. Osa vastaajista kertoi myös median äärellä vietetyistä yhteisistä liikunta-, tanssi- ja lauluhetkistä. Yksittäisissä vastauksissa kuvattiin myös tilanteita, joissa vanhempi ja lapsi viettivät aikaa valokuvia ja videoita kuvaten sekä katsellen.

Aiemmissa avokysymyksissä viihteellinen pelaaminen nousi esille lähinnä oppimistavoitteita sisältävän pelaamisen paheksuttuna vastakohtana. Tätä vasten tarkasteltuna on jokseenkin kiinnostavaa, että juuri viihdepelaaminen nousee esille myös niissä positiivisissä vastauksissa, joissa kuvataan lapsen ja vanhemman yhdessä median parissa viettämiä hetkiä. Aineiston pohjalta muodostuukin käsitys, että konsolipelit ja viihteellinen pelaaminen jakavat vanhempia kahteen leiriin – osa vastaajista suhtautuu viihdepelaamiseen nuivasti, kun taas osalle vastaajista se edustaa perheen yhteistä tekemistä.

”Konsolipelien pelaaminen, esim. Mario Kart yhdessä, on hauska koko perhettä yhdistävä tekeminen ja sekä lapset että aikuiset nauttivat tästä.”

”Pelaamme välillä poikani kanssa yhdessä pleikkarilla tiiminä ja se on kivaa kun huomaa toisen ilot ja onnistumiset.”

”Isällä ja lapsella on ollut hauskaa yhdessä, kun he ovat opetelleet pelaamaan konsolipelejä ja lapsi on ollut iloinen uusista taidoistaan.”

Pelien lisäksi perheet viettivät yhteisiä hetkiä myös televisio-ohjelmien, elokuvien sekä videoiden äärellä. Yhteisiä katseluhetkiä kuvattiin vastauksissa muun muassa ”yhdistäviksi”, ”ihaniksi” ja ”tärkeiksi”. Vastauksissa kuvattiin myös fyysistä läheisyyttä, joka syntyi perheen katsellessa ohjelmia yhdessä sohvalla. Yhteisten katseluhetkien mieluisuus ei aina välttämättä liittynyt katseltavaan mediasisältöön, vaan juuri perheen yhdessäoloon. Vastaavia huomioita on tehnyt myös Satu Valkonen (2012, 164–165), jonka tutkimissa lapsiperheissä yhteisten katseluhetkien tärkeys ilmeni muun muassa lasten sanallisissa kuvauksissa, lasten pyrkimyksinä järjestää aikaa yhteisille katseluhetkille sekä televisionkatselun jatkamisena myös sellaisissa tilanteissa, joissa katseltava sisältö ei miellyttänyt tai pelotti lasta.

”Olimme hieman kipeitä, käperryimme yhdessä peiton ja tynyjen sekaan sohvalle katsomaan ohjelmaa. Molemmat viihtyivät. Voisipa tällä tavoin rentoutua useamminkin.”

”Katsomme joskus lastemme kanssa yhdessä esimerkiksi eläin aiheisia huumori videoita. Ne luovat yhteisiä hetkiä.”

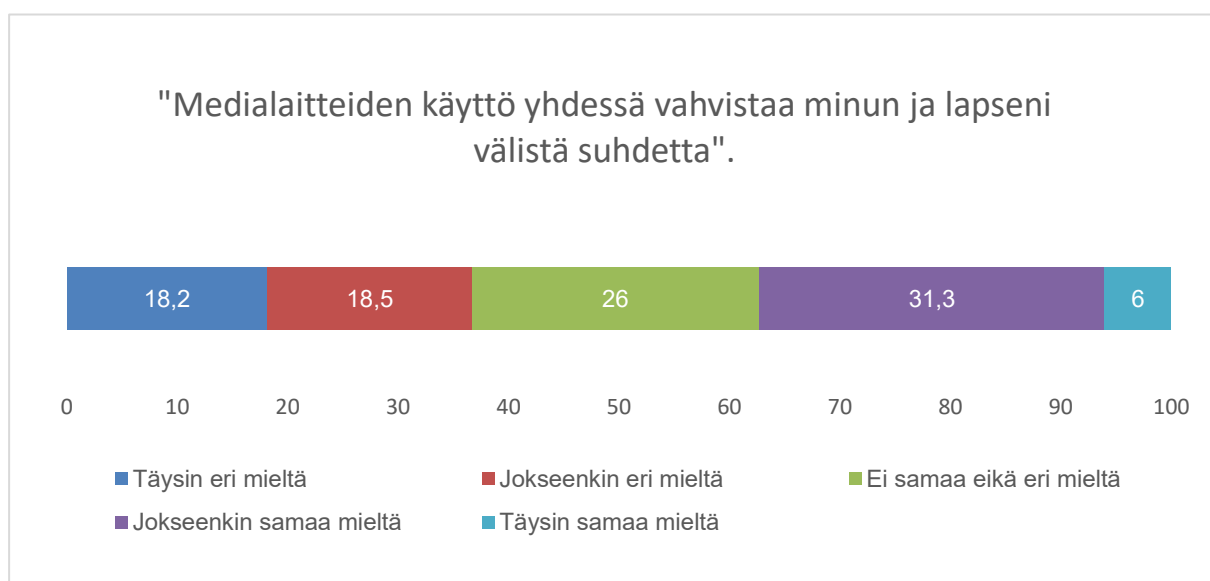
”Yhteiset leffaillat ovat harvinainen mutta ihana hetki koko perheelle, jos katsotaan vaikka joku vanhemmillekin tuttu Disney-klassikko herkkujen kera :)”

Vastauksissa korostuivat erilaiset vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kuvaukset: vastaajat kertoivat esimerkiksi keskustelleensa lapsen kanssa yhdessä katsotusta ohjelmasta tai osallistuneensa lapsen medialeikkeihin. Televisionkatselua tai katselukokemuksia tarkastellessa onkin tärkeää huomioida myös televisionkatselun sosiaalinen ympäristö.

Esimerkiksi vanhempien seura voi tarjota lapselle turvallisen katseluhetken, jonka aikana pelottavaakin ohjelmasisältöä voidaan purkaa lohdutuksen tai keskustelun avulla. (Valkonen, Pennonen & Lahikainen 2005, 63.) Tiedetään, että katsoessaan televisiota lastensa kanssa, vanhemmat auttavat lapsiaan ymmärtämään television luonnetta mediana sekä television välittämiä sisältöjä. Yhdessä katselun aikana vanhemmat usein myös tukevat lapsiaan television välittämien viestien tulkinnassa, torjumisessa tai vastaanottamisessa, sekä valvovat sisältöjen sopivuutta lapselle. Vanhemman oma suhde televisioon sekä toisaalta katseltavaan sisältöön vaikuttaa siihen, minkälaisen roolin vanhempi ottaa televisionkatselun välittäjänä. (Lemish 2015, 22–23.)

”Yhdessä katsottavat tieteen ohjelmat ovat lähentäneet, kun olemme jutelleet siitä ohjelman jälkeen.”

Vanhempien omaksumien roolien moninaisuus käy osin ilmi myös väittämäkysymyksestä, joka käsitteli mediankäyttöä yhdessä lapsen kanssa (Kuva 9). Reilu kolmasosa vastaajista koki medialaitteiden yhdessä käyttämisen vahvistavan hänen ja lapsensa suhdetta, mutta lähes yhtä moni vastaaja oli asiasta eri mieltä. Neljäsosa vanhemmista ei ollut samaa eikä eri mieltä.

Kuva 9. Vanhempien vastaukset väittämään "Medialaitteiden käyttö yhdessä vahvistaa minun ja lapseni välistä suhdetta." Vastausjakauma (%).

6.5 Ilahduttaa ja rauhoittaa – mediankäytön vaikutus lapsen tunnetilaan

Lasten tunnetilojen ja mediankäytön välillä nähtiin yhteyksiä myös mediankäytön hyviä puolia käsittelevissä vastauksissa, joskaan ei yhtä usein kuin mediankäytön huonoja puolia käsittelevissä avovastauksissa. Siinä missä 102 vastaajaa koki mediankäytön tuottavan lapsessa ei-toivottuja eli vanhemman näkökulmasta negatiivisia tunnetiloja, 34 vastaajaa kuvasi tilanteita, joissa mediankäyttö tuotti lapselle positiivisina koettuja tunnetiloja. Näissä vastauksissa kuvattiin tyypillisimmin lapsen median äärellä kokemia ilon ja nautinnon kokemuksia.

”Olen alkanut näyttämään lapsille vanhoja aku ankka, mikki hiiri ja hessu lyhyt filmejä joissa mukana paljon huumoria. En ole koskaan aiemmin kuullut kaksosteni nauravan niin paljon ohjelmille. Yleensä he katsovat ilman suurempia tunteita ohjelmia, mutta vanhat klassikot naurattavat.”

”Lapsi pitää erityisesti koiravideoista. Ne tuovat iloa ja hyvää mieltä.”

”3-vuotias on vielä niin pieni, että hyötyjä en juuri näe. Iloa kyllä on saanut pipsa possua ja ryhmä hauta katsoessaan!”

Lisäksi 11 vastaajaa kertoi, että mediankäyttö rauhoittaa lasta. Nämä vastaukset ovat voimakkaassa ristiriidassa aineistossa runsaasti esiintyvän näkemyksen kanssa, jonka mukaan mediankäyttö nimenomaan kiihdyttää ja villitsee lapsia. Näistä 11 vastauksesta neljässä mediankäytön rauhoittavaa vaikutusta selitetään lapsen ADHD-diagnoosilla tai lapsen neuropsykiatrisilla haasteilla. Vaikka nämä vastaukset edustavat vain yhtä prosenttia koko aineiston vastaajajoukosta, toimivat vastaukset muistutuksena siitä, että lasten mediankäyttöön liittyvissä kokemuksissa on runsaasti yksilöllistä vaihtelua, mikä tekee yleispätevien toimintaohjeiden tai mediakasvatuksellisten nyrkkisääntöjen luomisesta varsin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta.

”ADHD-lapselle mediankäyttö on sopivassa määrin käytettynä kuormittavan päivän jälkeen rauhoittavaa ja tasaavaa.”

”Äänikirja/musiikki rauhoittaa nepsyoireista lasta.”

Tutkiessaan englantilaisten vanhempien käsityksiä lasten mediankäytöstä Sonia Livingstone ja Alicia Blum-Ross (2020, 142–143) kohtasivat myös vanhempia, joiden lapsilla oli erityisen tuen tarvetta. Haastatellut vanhemmat kuvasivat, miten vaikea heidän oli samaistua tai tukeutua muiden vanhempien kokemuksiin, jos näiden lapset kehittyivät ”tyypilliseen tapaan”. On varsin kuvaavaa, että vaikka tämän tutkielman aineisto avaa äärimmäisen rajallisen ikkunan näiden perheiden välisten erojen maailmaan, antaa tämäkin aineisto pieniä viitteitä siitä, miten päinvastaisia eri perheiden kokemukset lapsen mediankäytöstä voivat olla. Kuten todettua, siinä missä nämä neljä ”ADHD-lapsen” tai ”nepsyoireisen lapsen” vanhempaa kertoivat lapsiensa rauhoittuvan median äärelle, koki valtaosa vastaajista mediankäytön nimenomaan villitsevän tai ylikuormittavan lapsia. Muun muassa tämänkaltaisten lasten yksilöllisten erojen vuoksi esimerkiksi puhtaasti ruutuaikaan keskittyvät ja kaikille perheille tasamittaisesti yleistettävät ohjeet voivatkin asettaa osan perheistä vaikeaan asemaan. Lasten vanhemmat saattavat esimerkiksi kohdata kritiikkiä tai paheksuntaa yleisestä linjasta poikkeavista mediakasvatuksellisista ratkaisuisistaan, vaikka ratkaisujen takana saattaa olla lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia ja täysin aiheellisia perusteluja (Livingstone & Blum-Ross 2020, 190).

7 Aineistoa läpileikkaavia teemoja

Edellä esiteltyjen avokysymyskohtaisten teemojen lisäksi hahmottelin viisi koko aineistoa läpileikkaavaa teemaa. Näiden teemojen käsittely ei rajoittunut vain yhden avokysymyksen vastausaineistoon, vaan teemat nousivat esille vaihtelevasti kaikkien avokysymysten vastauksissa. Ensimmäiset kaksi läpileikkaavaa teemaa käsittelevät kahta luonteeltaan hyvin erilaista media-yhtiötä: amerikkalaisen mediajätti Googlen omistamaa videopalvelu YouTubea sekä kotimaista ja julkisrahoitteista Yleisradiota. Kolmas teema kokoaa yhteen vanhempien kriittistä puhetta toisten vanhempien ja perheiden mediankäytöstä. Neljänteen teemaan on koottu vanhempien kuvauksia lasten mediankäytön aiheuttamista syyllisyydentunteista. Viidennessä teemassa vanhemmat kuvaavat huoliaan siitä, minkälaiseksi heidän lastensa mediankäyttö muotoutuu tulevaisuudessa.

7.1 ”Siellä voi olla mitä vaan” – kokemuksia YouTubeista ja YouTube Kidsistä

Videopalvelu YouTube on vuonna 2005 perustettu videoiden jakamiseen tarkoitettu verkkopalvelu, joka on ollut vuodesta 2006 lähtien amerikkalaisen mediajätti Googlen omistuksessa Alun perin tavallisten ihmisten itse palveluun lataamille videoille tarkoitettua YouTubea on vuosien saatossa kasvanut miljardien edestä mainostuloja tuottava media-alusta, johon lataavat videoita paitsi tavalliset ihmiset myös perinteiset media-yhtiöt (Burgess & Green 2018, 1–12) sekä palvelun ympärille muodostunut YouTube-sisällöntuottajien ammattikunta (Burgess & Green 2018, 37–39). Verkkosivuna alkunsa saanut YouTube voi tätä nykyä käyttää niin mobiililaitteiden kuin älytelevisioidenkin välityksellä (Burgess & Green 2018, 60). Vuonna 2015 YouTube julkaisi lisäksi lapsiperheiden käyttöön suunnitellun YouTube Kids -palvelun. (Burgess & Green 2018, 28).

YouTube ja sen lapsiperheille suunnattu versio YouTube Kids mainittiin yhteensä 87 aineiston vastauksessa. Näistä vastauksista 58 mainitsi palvelun negatiivisessa asiayhteydessä, 15 neutraalissa asiayhteydessä ja 14 positiivisessa asiayhteydessä. Neutraaleissa vastauksissa YouTube tai YouTube Kids yksinkertaisesti mainittiin yhtenä lapsen käyttämistä mediapalveluista, mutta palvelua tai palveluun liittyviä käyttökokemuksia ei luonnehdittu sen tarkemmin. Positiivisissa vastauksissa keuhuttiin muun muassa videopalvelun roolia lapsen englannin kielen opettelussa tai kuvailtiin, miten lapsi oli löytänyt askartelu- tai leikki-ideoita

Kaikista vastauksista ei suoraan käy ilmi, ovatko vastaajat itse törmänneet haitalliseen sisältöön palvelua käyttäessään, vai perustuvatko vastaukset esimerkiksi mediasta luettuihin tai muulla tavalla kuultuihin varoituksiin.

”Ei youtubea, koska kuka tahansa voi ladata sinne mitä vaan, vaikka näyttäisikin viattomalta. Esim youtube kids:ssa on haitallista sisältöä.”

”Esikouluikäinen haluaisi katsoa Youtube-videoita, missä jotkut pelaavat pelejä, mutta ei saa. Youtube-kids on muutenkin aika rajoitettu, koska siellä voi olla mitä vaan kummallista tai pelottavaakin.”

”Toki meillä lapsen tv:n katselua valvotaan sekä on otettu huomioon mm. YouTubesta löytyvät todella haitalliset lasten ohjelmiin piilotetut ”viestit” sekä ohjeet jopa vanhempien tappoon.”

Myös YouTube Kids -palvelun sisältämiä mainosisältöjä pidettiin ongelmallisina. Vaikka YouTube Kids luotiin julkilausutusti lasten katseluturvallisuuden parantamiseksi, on palvelu kuitenkin muodostunut samalla myös merkittäväksi markkinointikanavaksi, jonka kautta mainostajat voivat tavoittaa kohdennetusti juuri lapsia (Burroughs 2017, 2). Katselun lomassa esitettävien mainosten lisäksi myös alustalle tuotettuja videosisältöjä on kritisoitu kulutuskeskeisyydestä – suosittu lelupakkausten avaamista esittelevät *unboxing*-videot sekä lapsiyleisöjä puhuttelevat vaikuttajavideot ovat herättäneet kysymyksiä erityisesti sellaisissa maissa, joissa lapsiin kohdistuvaa markkinointia on säännelty tarkasti (Burgess & Green 2018, 28–30).

”YouTube Kids ei laisinkaan ole turvallinen käyttää, siellä saattaa tulla välillä piilomainontaa ja muuta mikä ei todellakaan ole pienten lasten silmille tarkoitettua.”

Sisältöön liittyvien huolenaiheiden lisäksi voidaan pohtia, onko YouTuben mainostuloille perustuva ansaintamalli itsessään ristiriidassa vanhempien esittämien mediankäytön ihanteiden kanssa. Siinä missä kyselyyn vastanneet vanhemmat kertoivat toistuvasti

haluavansa rajoittaa lastensa mediankäytön määrää, on YouTube tavoite mainoksien katselulle perustuvan ansaintalogiikkansa vuoksi käytännössä päinvastainen – mitä pidempään käyttäjät viettävät aikaa palvelussa, sitä parempi. Vaikka YouTube ansaintalogiikka on vuosien varrella monimutkaistunut huomattavasti, on aktiivisten käyttäjien houkuttelevuus palvelun pariin ja siten myös mainosten äärelle yhä palvelun keskeinen tavoite. (Burgess & Green 2018, 108). Tämän tavoitteen ympärille rakentui myös vuonna 2017 tehty YouTube käyttöliittymä uudistus, joka mahdollisti palvelun videovalikoiman loputtoman vierittämisen (*infinite scrolling* tai *endless scrolling*) (Burgess & Green 2018, 62). Loputon vierittäminen on verkkosivuilla ja erilaisissa sovelluksissa hyödynnetty suunnitteluratkaisu, jossa käyttäjälle näytettävää sisältöä ei jaeta usealle eri sivulle. Kun käyttäjä vierittää sivua tai sovelluksen näkymää alaspäin, latautuu uusi sisältö aina jo katsellun sisällön alapuolelle, avoinna olevan näkymän jatkoksi. Tästä syntyy vaikutelma päättymättömästä sisällöstä, jota voi selata loputtomasti. Kyselytutkimuksissa loputtoman vierityksen on havaittu olevan yhteydessä pidentyneisiin käyttörupeamiin sekä mediankäyttöön liittyviin katumuksen tunteisiin. (Ole Rixen et al. 228:2.) Loputtoman vierityksen lisäksi YouTube tarjoaa videoiden katselun jälkeen käyttäjille aina uutta katsottavaa näiden oletettujen kiinnostuksen kohteiden mukaan. Näin palvelu ikään kuin kaappaa käyttäjän algoritmisesti tuotetulle videonkatselumatkalle. (Burgess & Green 2018, 62.) Tästäkin näkökulmasta tarkasteltuna on siis varsin ymmärrettävää, että juuri lastensa mediankäytön määristä ja mediankäytön koukuttavuudesta huolta kantavien vanhempien luonnehdinnat YouTubeista ovat pääosin negatiivisia.

7.2 Luotettava lastenvahti – YLEn sisällöt nauttivat vanhempien luottamusta

Yleisradion eli Ylen lapsille suunnatut mediasisällöt ja -palvelut mainittiin yhteensä 127 aineiston avovastauksessa. Yhteensä 100 näistä vastauksista mainitsi Ylen positiivisessa asiayhteydessä, 16 neutraalissa asiayhteydessä ja vain 9 negatiivisessa asiayhteydessä. Tulos mukaillee Nopparin, Uusitalon, Kupiaisen ja Luostarisen (2008, 107) tutkimuksessaan tekemiä havaintoja: lasten vanhemmat pitävät Ylen lastenohjelmia luotettavina, ja uskaltavat jättää lapsensa seuraamaan niitä ilman vanhemman valvontaa. Ylen TV 2 -kanava onkin pienten lasten eniten katsoma tv-kanava Suomessa (Saarenmaa 2021, 117).

Yle on julkisia palveluja tuottava osakeyhtiö, jonka osakekannasta on Suomen valtion omistuksessa ja hallinnassa oltava määrä, joka vastaa vähintään 70 % kaikista yhtiön osakkeista ja niiden tuottamasta äänimäärästä. (Laki Yleisradio Oy:stä, 1380/1993 § 2). Ylen toimintaa ohjaa Yle-laki, jossa todetaan, että Ylen tehtävänä on ”tuoda monipuolinen ja kattava julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmisto siihen liittyvine oheis- ja lisäpalveluineen jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin.” Laissa määritellään myös Ylen rooli muun muassa kansanvallan, sivistyksen, tasa-arvon, oppimisen ja kulttuurien vuorovaikutuksen tukijana. Lisäksi laki velvoittaa Yleä painottamaan ”lapsille ja nuorille suunnattuja ohjelmistoja.” (Laki Yleisradio Oy:stä, 1380/1993 § 7.)

Ylen on lisäksi julkaissut verkkosivuillaan listan periaatteista, joiden pohjalta se tuottaa lastenohjelmia. Yle kertoo muun muassa tuottavansa lasten kehitysvaiheet huomioon ottavaa virikkeellistä sisältöä eri-ikäisille lapsille sekä tukevana ”suomalaisen kulttuuriperinnön vaalimista, suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja kulttuurista moninaisuutta”. Lisäksi lastenohjelmien sisältöjen kerrotaan tukevan ”lapsen tasapainoista kasvua sekä positiivisen minä- ja maailmankuvan muodostumista”. Ohjelmien kerrotaan myös ”rohkaisevan lasta leikkiin, omaan ajatteluun ja uuden oppimiseen sekä tunteidensa tunnistamiseen ja hyväksymiseen”. Ylen tarjoaman mediakokemuksen luvataan olevan myönteinen, rohkaiseva ja turvallinen. (Yle, n.d.)

Ylen lapsille suunnatuista mediasisällöistä vanhemmat mainitsivat erityisesti TV 2 -kanavalta lähetettävän *Pikku Kakkosen* sekä Ylen ylläpitämän suoratoistopalvelu Yle Areenan sekä palvelun erillisen lapsille ja nuorille suunnatun Lasten Areena -osion. Lisäksi vastauksissa mainittiin Ylen tuottamat *Pikku Kakkosen sovellus* sekä *Pikku Kakkosen Eskari* -sovellus, joita voi käyttää älypuhelimella tai tablettitietokoneella.

Tyypillisin positiivinen asiayhteys, jossa Ylen mediasisällöt ja -palvelut mainittiin, olivat erilaiset vanhempien antamat listaukset perheen lapselle sallituista mediasisällöistä. 40 vastaajaa kertoi, että perheen lapsi tai lapset kuluttavat ainoastaan tai pääasiassa vain Ylen lapsille suunnattuja mediasisältöjä. Monet vastaajista kokivat, että erityisesti pienimpien lasten on hyvä aloittaa erilaisiin mediasisältöihin tutustuminen Ylen sisältöjen parissa. Osa vastaajista antoi myös tarkempia perusteluja sille, miksi suosivat juuri Ylen tuottamia mediasisältöjä. Näistä vastaajista 34 mainitsi Ylen sisältöjen olevan opettavaisia tai hyödyllisiä.

”Pikku kakkosesta on opittu vaikka mitä hyödyllistä, mihin lapset ovat myöhemmin puheissaan tai leikeissään viitannet.”

”Esim. Pikkukakkosen ohjelmissa on välillä opettavaisia piirteitä tunnetaidoista ja sosiaalisista taidoista. Voivat jäädä lapsille paremmin mieleen kuin vanhempien puheesta.”

”Ylen laaja tv-tarjonta ollut käytössä ahkeraan ja lapsen mediankäyttö taitaa aikalailla olla vain sieltä. Lapsi innostuu tanssimaan ja laulamaan lastenohjelmien mukana, vanhempana lapsen eläytymisen huomaaminen on aina liikuttavaa. 3v mediakäyttö ei siis pelkästään ole passiivista istumista, vaan esim Pikku2 mukana liikkumista, tunnetaitojen opettelua tarinoiden kautta ja maailman hämmästyä. Lapsi kyselee mielellään ja jutellaan ohjelmista mieleen nousseista asioista.”

Opettavaisuuden lisäksi vanhemmat arvostivat Ylen sisältöjen turvallisuutta, joka mainittiin ohjelmavalintojen perusteena 16 vastauksessa. Tässä mielessä julkisrahoitteisen Ylen tuottamat ja kuratoimat lasten mediasisällöt tarjoavat kiinnostavan vertailukohtan mainosrahoitteiselle YouTubelle, jota kritisoitiin avovastauksissa nimenomaan ennalta-arvaamattomuudesta, haitallisista tai tyhjämpäiväisistä sisällöistä sekä lapsille suunnatuista mainoksista.

”Tähän mennessä olemme katsoneet kolme ja puolivuotiaan kanssa pelkkää YLE areenaa ja pikku kakkosta koska siellä sisältö on kuratoitua ja algoritmit eivät pääse yllättämään.”

”Käytös ruutuajan aikana sekä jälkeen vaikuttaa siihen, kuinka paljon voi katsoa ja milloin seuraavan kerran. Sama koskee sisältöä. Esim, youtubesta joku pilipalipätkän jälkeen selkeästi enemmän uhmakkuutta, kiukkua yms. Ei sitä katsota jatkossa. Äänikirjat / ylen eskari peli, niin käytös pysyy samana mitä ennen ruutu-aikaa. Voidaan sitä sisältöä jatkossakin kuluttaa.”

”(Ylen) Osmo ja Pelti on ollut viime aikojen suuria suosikkeja ja olen ohjelmasta todella iloinen. Se on voinut avata erilaisuutta ja moninaisuutta paljon paremmin mitä olisimme voineet lapsen isän kanssa tehdä. Ohjelma on kirvoittanut monia hyviä keskusteluja. Sen sijaan YouTube ja some sisältöihin suhtaudun nykyään todella kriittisesti. Kokoemukseni mukaan YouTubeen ”loputon valikoima” ja ns. päättymätön sisältö vaikuttavat lapseen paljon kuratoituja ja käsikirjoitettuja sisältöjä enemmän. Hämmästyin kun huomasin, miten iso ero näiden sisältöjen vaikutuksella lapseen on.”

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että Ylen lapsille suunnatut sisällöt ja palvelut tuntuvat mukailevan hyvin vanhempien näkemyksiä lapsille sopivasta mediasisällöistä ja -palveluista. Ylen omat julkilausutut tavoitteet lastenohjelmien oppimiseen, leikkiin ja omaan ajatteluun kannustamisesta käyvät hyvin yksiin vanhempien ajatuksiin mediankäytön hyvistä puolista. Juuri mediasta oppiminen sekä mediasta saadut leikin, mielikuvituksen ja liikkumisen sytykkeet olivat keskeisimpiä tämän tutkielman vastaajien mainitsemia lasten mediankäytön hyviä puolia. Vastavuoroisesti lapsen mielikuvituksen heikkeneminen mediankäytön seurauksena taas oli viidenneksi mainituin lasten mediankäyttöön liittyvä huolenaihe.

Siinä missä osa vanhemmista kantoi mainosrahoitteen YouTubeen kohdalla huolta lapseen kohdistuvasta piilomainonnasta tai markkinoinnista, ei Ylen kohdalla vastaavia huolia voi tulla eteen, koska Ylen toimintaa ohjaavassa Yle-laissa todetaan, että ”yhtiö ei saa lähettää mainontaa televisio- tai radio-ohjelmistojensa eikä muiden eri televerkoissa tarjoamiensa julkisen palvelun tehtävään kuuluvien sisältöpalveluiden yhteydessä.” Näin ollen kaikki Ylen tuottamat mediasisällöt ja -palvelut ovat mainoksista vapaita.

Ylen lapsille suunnatuilla mediasisällöillä ja -palveluilla on kuitenkin myös joitakin sellaisia piirteitä ja ominaisuuksia, joista vastaajat kritisoivat YouTubea sekä YouTube Kids -palvelua. Ylen kohdalla vastaavaa kritiikkiä ei kuitenkaan aineiston vastauksissa esitetty. Osa vastaajista esimerkiksi kritisoi YouTubeen palveluja kovin sanoin niiden tarjoamasta ”päättymättömästä sisällöstä” ja sen koukuttavuudesta, mutta vastaavaa kritiikkiä voisi yhtä hyvin esittää myös Ylen Lasten Areena -palvelusta. Lasten Areenassa ei hyödynnetä loputonta vieritystä, mutta YouTubeen toimintalogiikkaa mukaillen myös Lasten Areenan videosoitin käynnistää ohjelman päätyttyä seuraavan jakson automaattisesti. On jokseenkin kiinnostavaa, että Ylen kohdalla tästä ominaisuudesta ei kuitenkaan esitetä kritiikkiä.

Sivuhuomiona mainittakoon myös, että omien kanaviensa lisäksi Yle tarjoaa sisältöjään myös muiden yhtiöiden tarjoamilla mainosrahoitteisilla alustoilla – kuten esimerkiksi YouTubessa ja YouTube Kidsissä.

On myös todettava, että vaikka Ylen kuratoimat ja tuottamat lastenohjelmat nauttivat pääasiassa vastaajien luottamusta, löytyi aineistosta myös vastauksia, joissa yksittäisiä Ylen esittämiä ohjelmia (esimerkiksi *Ryhmä Hau* ja *Pipsa Possu*) kuvattiin negatiivisessa valossa. Osa vastaajista myös kertoi rajoittavansa näiden ohjelmien katselua omassa perheessään. Näitä vastauksia voidaankin tulkita epäsuorana kritiikkinä Ylen ohjelmatarjontaa kohtaan.

7.3 ”En voi ymmärtää” – kriittinen puhe muista perheistä ja vanhemmista

Brittiläisperheiden mediankäyttöä tutkineiden Sonia Livingstonen ja Alicia Blum-Rossin kohtaamat vanhemmat kokivat olevansa henkilökohtaisesti vastuussa lastensa mediankäytöstä. Vastaavasti vanhemmat myös tuomitsivat ja arvioivat toisia vanhempia näiden mediakasvatuksellisten valintojen pohjalta. Muita vanhempia saatettiin pitää esimerkiksi laiskoina, liian sallivina tai toisaalta liian rajoittavina. (Livingstone & Blum-Ross 2020, 14.) Keskinäisen tarkkailun ilmapiirissä vanhemmat kokivat jäävänsä mediakasvatuksen kanssa täysin yksin, sillä aiheesta puhuminen altisti heidän omat mediakasvatukselliset ratkaisunsa toisten vanhempien kritiikille. Niinpä moni vanhempi päätti olla puhumatta aiheesta muiden vanhempien kanssa ollenkaan. (Livingstone & Blum-Ross 2020, 13.)

Tämän tutkielman kyselyssä vanhempia ei pyydetty kommentoimaan muiden perheiden mediankäyttöön liittyviä sääntöjä tai tapoja, mutta aineistosta löytyi tästä huolimatta 38 vastausta, joissa kritisoidaan toisten vanhempien tekemiä lasten mediankäyttöön liittyviä valintoja. Näistä vastauksista selvä enemmistö (24 kpl) kuvasi muita vanhempia liian sallivina lasten mediankäytön suhteen. Useissa vastauksissa kuvattiin lapsen kavereiden ”rajatonta” mediankäyttöä, jolle ei ole asetettu minkäänlaisia sääntöjä. Useissa vastauksissa myös kannettiin huolta siitä, että oma lapsi altistuu ei-sopiville mediasisällöille kavereidensa kautta.

”Kavereiden rajaton mediankäyttö hankaa. Jo alle kouluikäiset törmäivät lapsille sopimattomiin sisältöihin harhaillessaan yksin mediaviidakossa.”

”Lasten median käyttöä on vaikeaa valvoa kodin ulkopuolella, esimerkiksi etävanhemmalla, jossa se aika rajatonta sekä myös joidenkin kavereiden luona kyseenalaisia pelejä ym.”

”Huolena ehkä se tietämättömyys mitä kaverikyläilyissä tapahtuu, kun jossain ei välttämättä rajoiteta mitään.”

Lisäksi 9 vastauksessa kuvailtiin tilanteita, joissa muut vanhemmat tarjoavat lapselle medialaitetta liian herkästi erilaisissa odotus- ja siirtymätilanteissa. Näistä vastauksista on luettavissa kaikuja jo luvussa 4.3 käsitellyissä vastauksissa esiintyneestä ajatuksesta, että medialaitteiden käyttäminen arjen tilanteiden helpottamiseen on eräänlaista vanhemmuuden alisuorittamista, joka saattaa estää lapsia oppimasta kärsivällisyyttä tai odottamisen taitoa.

”Vanhemman vuorovaikutus lapsen kanssa jää puutteelliseksi, koska käteen annetaan heti ruutulaite. Ruutua käytetään rauhoittamiseen, viihdyttämiseen ja lapsen saamiseksi ”Pois aikuista häiritsemästä”. Me kasvamme vain vuorovaikutuksessa yhdessä toisten kanssa ja tämä kasvu jää kokematta, kun vastassa on vain ruutu.”

”Koen että liikaa tyrkytetään mediaa ja sen käyttöä jo pienillekin lapsille. Lasten oma mielikuvitus kärsii tästä ylivirittyneisyydestä, jota mediakäyttö luo. Ei tarvitse kuin katsoa ympärilleen, niin pienillekin lapsille lykätään puhelin eteen ja videota pyörimään, että lapsi on esim. hiljaa kaupassa tai ravintolassa. Kuinka lapset voivat oppia mitään muuta käytöstä kuin nenä ruudussa, kun ei ole vastuullisia vanhempia/huoltajia sitä esimerkkiä näyttämässä.”

”Ei meidän perheen lasten kohdalla, mutta huomaan lapsista, joiden kanssa vietämme usein aikaa, heidän levottomuuden ruudun pois olessa ja vanhempien turvautuvan siihen herkästi koittamatta muita keinoja. Toki ymmärrän, että siinä pääsee helpommalla, mutta ei varmasti ole lapsen edun mukaista.”

”En voi ymmärtää rattaissa istuvaa lasta n. 2v, joka tuijottaa ”spiderman” videoita, kun äiti shoppailee.”

Osassa tätä teemaa käsittelevistä vastauksista muita vanhempia kuvataan liian sallivan lisäksi myös tietämättömiksi, osaamattomiksi tai liian laiskoiksi. Lisäksi vastauksissa puhutaan muiden vanhempien tekemien ratkaisujen ohella negatiiviseen sävyyn myös ”nykymeiningistä” tai ”nykypäivästä”. Kaiken kaikkiaan vastauksista välittyy kuva, että ainakin osa vanhemmista tarkkailee ja arvioi muiden vanhempien tekemiä mediakasvatuksellisia ratkaisuja sekä vertailee omia valintojaan muissa perheissä tehtyihin valintoihin. Muiden vanhempien mediakasvatuksellisten ratkaisujen koettiin myös vaikuttavan kaverisuhteiden kautta oman lapseen. Juuri lapsen kaverisuhteet vaikuttivat luovan tilanteita, joissa muissa perheissä tehdyt lasten mediankäyttöön liittyvät valinnat tulivat vastaajille näkyviksi.

7.4 ”Huomaan potevani syyllisyyttä” – vanhempien huono omatunto

Muiden vanhempien toimien lisäksi vastaajat esittivät kritiikkiä myös omia mediakasvatuksellisia valintojaan kohtaan, vaikka yhdessäkään kyselyn kysymyksessä vastaajia ei suoraan pyydetty arvioimaan omien mediakasvatuksellisten ratkaisujensa onnistuneisuutta. Yhteensä 40 vastauksessa kuitenkin kuvataan oman lapsen mediakasvatukseen liittyviä epäonnistumisen kokemuksia, sekä näistä kokemuksista seurannutta syyllisyyttä, häpeää tai harmitusta. Vastauksissa toistuu tyypillisesti asetelma, jossa perheessä on kyllä sovittu selvät säännöt lapsen mediankäytölle, mutta säännöistä on jouduttu vastentahtoisesti joustamaan tai lipsumaan esimerkiksi arjen kiireessä tai vanhemman voimavarojen ehtyessä. Vastausten perusteella erityisesti lapselle sallitun ruutuajan määrä toimii osalle vanhemmista eräänlaisena hyvän vanhemmuuden mittarina: mitä enemmän ruutu-aikaa, sitä huonompi tilanne.

”Mielellään en käyttäisi ruutu-aikaa ollenkaan. Joka kerrasta tulee huono omatunto.”

”Liian helposti tulee itsellä lipsuttua arjen helpottamiseksi ruutuajan venymiseen.”

”Television ruutuaika ihanne on mielestäni 1 tunti päivässä, mutta se on usein paljon enemmän. Oma kuormitukseni vaikuttaa lipsumiseen ja olen siitä pettynyt itseeni. Koen että liika ruutuaika saa lapset levottomaksi ja passiivisiksi sekä ärtyneiksi.”

”Valitettavasti ruutuaika on myös satunnaisesti toiminut lapsen viihdyttäjänä, jos me vanhemmat olemme olleet esimerkiksi kipeinä tai muuten vaan tosi väsyneitä ja huomaan potevani siitä syyllisyyttä.”

Lähes kaikissa vastauksissa epäonnistumisen kokemuksiin liittyy vanhempien väsymys tai levon tarve. Vastauksista on tulkittavissa, että lapsen mediankäytön valvominen ja mediankäyttöä koskevien sääntöjen ylläpitäminen vaatii vanhemmilta voimavaroja, joita vanhemmilla on lapsiarjen keskellä vaihtelevasti. Vastauksissa toistuu myös ajatus siitä, että lapsen mediankäyttö tarjoaa vanhemmille levon ja palautumisen hetkiä kiireisen arjen keskelle. Näin ollen vanhemmilla on väsyessään kaksinkertainen motiivi joustaa lapsen mediankäyttöön liittyvistä säännöistä, sillä näin vanhemmat vapautuvat hetkellisesti sekä mediankäyttöön liittyvästä neuvottelusta lapsen kanssa että muista lastenhoitoon liittyvistä tehtävistään. Tällaisten lepohetkien kääntöpuolena tosin ovat vanhempien potema huono omatunto sekä syyllisyyden ja epäonnistumisen tunteet.

Lisäksi vastauksissa kuvataan nolouden ja häpeän tunteita, jotka nousevat pintaan, kun joku perheen ulkopuolinen tarkastelee lapsen mediankäyttöä. Vanhempien nolouden ja häpeän tunteet liittyvät pääasiassa tilanteisiin, joissa he pelkäävät vaikuttavansa liian sallivilta lapsensa mediankäytön suhteen. Osassa vastauksia kuvataan myös tunteiden hälvenemistä ajan myötä tai toisten aikuisten esimerkin rohkaisemana.

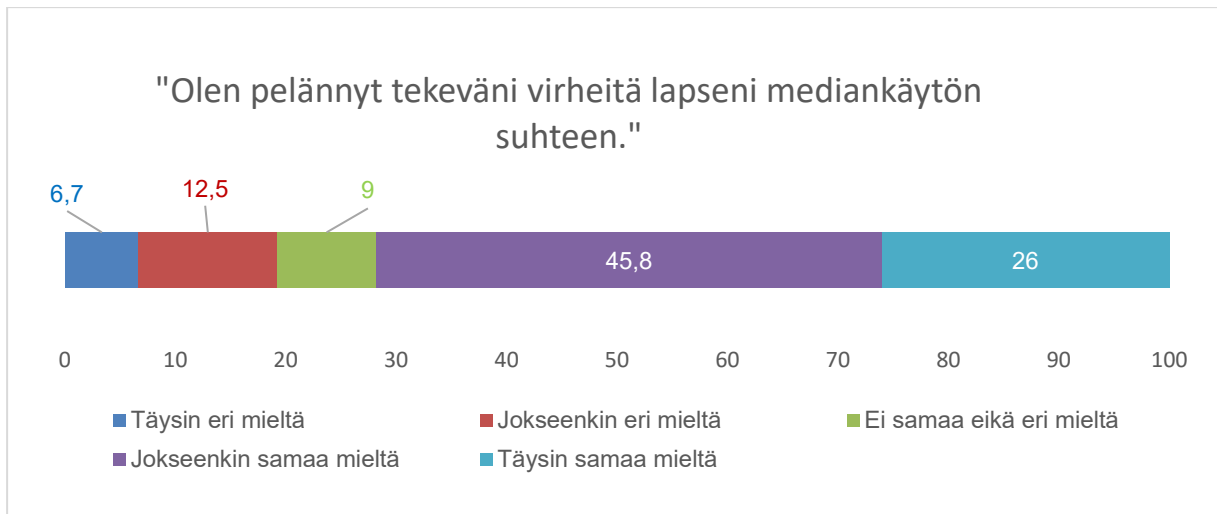
”Monesti aluksi hävetti myöntää, että meillä lapsi sai joskus katsoa tv:tä jo ennen kuin se on suositusten mukaista.”

”Tavallaan ei mitään erityistä tilannetta muuten, mutta yleisesti huolettua älylaitteella vietetty aika, joka on pois leikkimisestä, askartelusta, ulkoilusta yms. Lapsella myös hieman haasteita puheenkehityksessä, nolotti puheterapiassa, kun lapsi osasi värit englanniksi mutta ei suomeksi, kun oli katsellut videoita. Älylaitteella vietetty aika ei kai ole kai hyväksi puheenkehitykselle.”

Ainakin osa vanhemmista siis vaikuttaa tarkkailevan ja arvioivan omia lapsen mediankäyttöön liittyviä kasvatuksellisia valintojaan ikään kuin ulkopuolisen silmin, ja pelkäävän valintojensa joutuvan ulkopuolisen arvostelun kohteeksi. Yhdessä vastauksessa hyvä vanhemmuus rinnastetaan suoraan lapsen mediankäytön rajoittamiseen, ja todetaan, että häpeä omista kasvatustalinoista johti jopa haluttomuuteen puhua lapsen mediankäyttöön liittyvistä asioista.

”Sitä haluaisi olla hyvä vanhempi, joka ei anna lapsensa katsoa telkkaria tai tablettia. Tänä päivänä se vain on tosi hankalaa, kun lapset altistuu näille ihan joka paikassa ja haluavat toki katsoa myös kotona. Ja monesti sitä itse haluaa välttää kiukut ja uhmat ja laittaa sen Ryhmä Haun tai Pikku Kakkosen. Häpesin tätä enkä hirveästi tuonut esille, että meillä lapset saa katsoa, kunnes kuulin, että päiväkodissa alle kolme vuotiaan lapseni ryhmässä oli ollut mediakasvatusviikko, jonka aikana lapset olivat aikuisen kanssa pelanneet tabletilla opettavaisia pelejä ja katsonut videoita. Tämän jälkeen ollaan kotonakin välillä tälläisiä pelejä annettu pelata. Ruutuaika meillä on päivittäin max. 1-2h.”

Osasta vastauksia välittyy kuva omia valintojaan epäilevistä ja arvioivista vanhemmista. Vanhemmuus ja lasten kasvatus on 1970-luvulta lähtien alettu esittää julkisessa keskustelussa yhä useammin eräänlaisena asiantuntijoiden katseen alla tehtävänä työnä, jossa vanhemmat eivät voi onnistua luonnostaan tai intuitiivisesti (Lee 2014, 8). Samalla myös vanhemmuuteen liitetyt panokset ovat kasvaneet, ja kodeissa tapahtuva kasvatus on alettu nähdä panostuksena koko yhteiskunnan tulevaisuuteen. Tämän kehityksen myötä yksittäisten vanhempien tekemät kasvatustalinnat ovat tulleet entistä alttiimmiksi ulkopuoliselle arvostelulle. (Livingstone & Blum-Ross 2020, 3–4.) Myös aihetta koskeva väittämäkysymys osoittaa, että valtaosa vanhemmista on pelännyt tekevänsä virheitä lapsen mediankäytön suhteen (Kuva 10). Sosiologi Frank Furedi on esittänyt, että vanhemmista on tullut entistä epävarmempia kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä osittain siksi, että kasvatuksen ympärille on kehittynyt asiantuntijateollisuus, joka tarjoaa vanhemmille jatkuvasti erilaisia ohjeita ja suosituksia (Furedi 2002, 2–3).

Kuva 10. Vanhempien pelko virheiden tekemisestä lapsen mediankäytön suhteen. Vastausjakauma (%).

7.5 Vanhempien huolet tulevasta

Alle kouluikäiset lapset ovat kouluikäisiin tovereihinsa verrattuna vielä selvästi riippuvaisempia vanhemmistaan – myös mediankäyttöön liittyvissä kysymyksissä. Lasten mediankäytön voidaan ajatella tapahtuvan ensisijaisesti vanhemman ja lapsen suhteen kehyksessä, ja kasvavan iän myötä kohti autonomiaa ja itsemääräämistä (Lahikainen 2015, 18). Tämä huomio välittyi myös monista aineiston vastauksista.

"Ei ole vielä liittynyt huolia, koska mediankäyttö on toistaseksi niin kontrolloitua vanhempien toimesta."

Osalle vanhemmista lapsen kasvaminen tuotti huolia. Vaikka vanhempia ei erikseen ohjattu kertomaan ajatuksiaan lapsen mediankäytön tulevaisuudennäkymistä, yhteensä 31 vastaajaa pohti huolestuneeseen sävyyn lapsen mediankäyttöä tulevina vuosina. Vastauksissa pohdittiin toistuvasti muun muassa sitä, miten peruskoulun aloittaminen ja kaveripiirin merkityksen kasvaminen tulee vaikuttamaan lapsen mediankäyttöön. Vanhemmat pelkäsivät lapsen esimerkiksi altistuvan sopimattomille mediasisällöille kaverien kautta tai kohtaavan

tietynlaiseen mediankäyttöön ohjaavaa vertaispainetta. Osa kuvasi tätä edessä häämöttävää (tai jo koettua) kehityskulkua vanhemman ylläpitämän kontrollin tai hallinnan menettämisenä.

”Tällä hetkellä en koe suurempia huolia, kun lasten median käyttö on vielä aika hyvin vanhempien kontrollissa ja heidän näkemänsä sisältö on lapsille sopivaa. Tulevaisuudessa tilanne tulee muuttumaan, kun lapset kasvavat ja se huolettaa. Jonkin verran vanhempi lapsi on alkanut puhua siitä, että kaverit ovat nähneet elokuvia, joissa on ikäraja 7 tai heillä on maksukanavia, joista näkyy kiinnostavia lastenohjelmia kuten Gabbys dollhouse.”

”Alle kouluikäisen mediankäyttöön pystyy vielä vaikuttamaan huomattavan paljon enemmän, mutta kun lapsi meni kouluun, lävähti ympäröivän yhteiskunnan todellisuus kasvoille. Koulun ja kaveripiirin painostus mediasisältöjen pariin on merkittävä.”

”Minua huolestuttaa enemmän kouluikäisen lapseni saama mediankäytön malli koulusta muilta lapsilta. Alle kouluikäisen kanssa mediaan liittyvät tilanteet ovat vielä melko helppoja.”

Huolta ja pelkoja herättivät myös ajatukset älypuhelimien hankkimisesta lapselle. Useampi vastaaja kertoi haluavansa lykätä älypuhelimien hankintaa mahdollisimman pitkälle tulevaisuuteen, mutta pelkäsivät hankinnan olevan vääjäämättömästi edessä, kun lapsi aloittaa peruskoulun ja ikätovereiden laitehankinnat alkavat tuottamaan vertaispaineita. Yksittäiset vastaajat olivat päättäneet olla taipumatta vertaispaineen edessä, mutta pelkäsivät lapsen joutuvan tästä syystä kiusatuksi tai jäävän mediataidoissa ikätovereistaan jälkeen.

”Toiveena olisi, että kouluun tulisi pian kännykkärajoitukset, jotta saataisiin venytettyä mahdollisimman monta vuotta kännykän hankkimista. Pelkään, että hankaluus on siinä jos kaikilla kavereilla on kännykät enkä halua, että aletaan siksi kiusaamaan.”

”Puhelimia ei ole eikä tule ennen kouluikää. Ja silloinkin pyritään menemään mahdollisimman pitkään puhelinkellolla. Katsotaan, kuinka pitkään tämä onnistuu, ja milloin koulusta/kaveripiiristä alkaa painostus älypuhelimeen.”

Osa vastaajista pohti, osaavatko he enää valvoa lapsensa mediankäyttöä ja asettaa mediankäytölle sopivia rajoja, kun lapsi saa käyttöönsä älypuhelimien. Vastauksissa mainittiin huolestuneeseen sävyyn älypuhelimien kautta avautuva mediamaailma, johon liitettiin vastauksissa muun muassa sosiaalinen media, nettikiusaaminen ja seksuaalinen ahdistelu. Kontrollin ylläpitämisen näkökulmasta huolet eivät välttämättä ole täysin aiheettomia, sillä on esitetty, että lapsen kasvaessa kodin mediaympäristö muuttuu vanhemman näkökulmasta entistä haastavammaksi ja vaikeammin hallittavaksi (Sintonen 2009, 186).

”Olemme myös joutuneet keskustelemaan lapsen kanssa siitä, miten eri kodeissa on eri säännöt kuin meillä ja perustelevaan niitä. Huolettaa nettikiusaaminen, ahdistelijat sekä alaikäiselle sopimattomalle sisällölle altistuminen.”

”Lapsen kasvaessa suurena huolena on sosiaalisen median käytön rajoittaminen.”

Aineiston perusteella voidaan todeta, että vanhemmilla on selkeitä ja voimakkaitakin lasten mediankäyttöön liittyviä arvoja, periaatteita ja sääntöjä, joista he haluavat pitää kiinni. Osa vanhemmista liitti myös heidän oman kykynsä ylläpitää näitä periaatteita eräänlaiseen hyvän vanhemmuuden ideaaliin, ja arvioi omaa onnistumistaan. Ei ole siis yllättävää, että lapsen kasvaminen ja itsenäistyminen nähtiin useissa vastauksissa uhkana vanhemman ylläpitämille arvoille ja periaatteille. Yksi merkittävä aineistossa esille noussut lasten mediankäyttöön liittyvä huoli koski nimenomaan eri aikuisten ylläpitämien erilaisten sääntöjen yhteensovittamista. Lapsen kasvaessa eri perheiden ja eri vanhempain periaatteet ajautuvat väistämättä törmäyskurssille lasten käyttäessä medialaitteita keskenään. Lapsen koulun aloitus on jännittävä tilanne paitsi lapselle, myös vanhemmille, ja lapsen mediankäyttöön liittyvät kysymykset näyttäisivät asettuvan osaksi tätä muillakin tavoilla huolta, jännitystä ja kysymyksiä herättävää elämänvaihetta.

8 Pohdinta ja yhteenveto

Tätä pro gradu -tutkielmaa ohjasi kaksi tutkimuskysymystä. Ensimmäkin tutkielman tavoitteena oli selvittää minkälaisia hyötyjä tai haittoja vanhemmat liittävät alle kouluikäisten lasten mediankäyttöön. Toiseksi tavoitteena oli selvittää, minkälaisina mediankäyttäjinä vanhemmat näkevät alle kouluikäiset lapset.

Mediankäytön koettuja haittoja sekä toisaalta perheissä sovittuja mediankäytön sääntöjä leimasi voimakkaasti puhe lasten mediankäytön määrästä. Esimerkiksi merkittävin yksittäinen vanhempien mainitsema mediankäytön koettu haitta oli mediankäytön addiktoivuus sekä tästä johtuvat lapsen mediankäytön lopettamiseen liittyvät vaikeudet. Vanhemmat kertoivat toistuvasti lapsen kanssa syntyneistä erimielisyyksistä ja riidoista, jotka koskivat mediankäytön määrää tai yksittäisen käyttöhetken päättymistä. Lapsen vihaisuus mediankäytön lopettamisen hetkellä tulkittiin useissa vastauksissa merkiksi mediankäytön addiktoivuudesta. Lasten kerrottiin myös toistuvasti pyytävän itselleen lisää aikaa medialaitteiden ja -sisältöjen parissa. Tyypillisimmät perheissä käytössä olleet lasten mediankäyttöön liittyvät säännöt koskivatkin juuri median käyttömääriä – tai *ruutuaikaa*, kuten monet vastaajat asian ilmaisivat. Ennalta sovittujen käyttömäärien ja ruutuaikojen lisäksi vanhemmat myös rajasivat lastensa mediankäytön määrää, jos he kokivat mediankäytön aiheuttavan haittavaikutuksia, kuten mediankäytön lopettamiseen liittyviä vaikeuksia, riippuvuutta, levottomuutta tai esimerkiksi lapsen oma-aloitteisen leikin vähenemistä.

Vanhemmat kertoivat myös lasten kuluttamista mediasisällöistä sekä kulutettavien sisältöjen valvomisesta. Vastausten perusteella voidaan todeta, että vanhemmat ovat pääsääntöisesti hyvin tietoisia alle kouluikäisten lastensa kuluttamista mediasisällöistä, ja arvioivat sisältöjen sopivuutta lapselle jatkuvasti. Tärkein vanhempien esittämä kriteeri lasten kuluttamille mediasisällöille oli sisältöjen *ikätaisoisuus*, joka tarkoittaa epäilemättä joka vastaajalle hieman eri asioita. Tiivistäen voidaan todeta, että vanhemmat arvioivat, onko lapsi tarpeeksi vanha käsittelemään ja ymmärtämään näkemiään eri mediasisältöjä. Lisäksi monet vastaajat olivat sitä mieltä, että lasten kuluttamien mediasisältöjen olisi hyvä olla opettavaisia. Osassa perheistä sisältöjen rajaaminen oli ikään kuin ulkoistettu, sillä perheissä oli sallittua katsoa kaikkea sellaista mediasisältöä, joka oli saatavilla Ylen Lasten Areena -palvelusta.

Vastavuoroisesti YouTube ja YouTube Kids -palvelut mainittiin usein juuri päinvastaisessa kontekstissa: useat vanhemmat kertoivat, miten lapsi oli vahingossa päätnyt sopimattomien sisältöjen pariin juuri YouTuben kautta. Lasten pelättiin näkevän sopimattomia mediasisältöjä myös kaveriperheissä, kavereiden laitteilta tai sukulaisten seurassa.

Aineistosta nouseekin voimakkaasti esille perheen sisäisten sääntöjen sekä perheen ulkopuolisen maailman väliset jännitteet. Monet vanhemmat kertoivat, miten lapsen mediankäyttöön liittyvät säännöt olivat aiheuttaneet erimielisyyksiä joko lasten vanhempien välille tai toisaalta perheen ja sen sukulaisten välille. Useissa vastauksissa myös ihmeteltiin lapsen kaverien perheissä käytössä olevia mediankäytön sääntöjä, ja pelättiin lapsen kohdistuvan mediankäyttöön liittyviä vertaispaineita kavereiden suunnalta. Vertaispaineiden koettiin kohdistuvan – tai pelättiin tulevaisuudessa kohdistuvan – kännykän hankkimiseen, rajumpien mediasisältöjen katselemiseen tai pelien pelaamiseen. Vanhempien tulevaisuudenhuolet koskivat juuri vertaispaineiden kasvua ja kavereiden kautta nähtyjä mediasisältöjä lapsen aloittaessa peruskoulun. Vastauksista välittyy näiltä osin kuva vanhemmista, jotka kokevat lapsen itsenäistymisen ja altistumisen ulkomaailmalle pelottavaksi, mutta vääjäämättömästi edessä olevaksi kehityskuluksi. Tätä arvaamattomaksi luonnehdittua ulkomaailmaa edustivat yksittäisissä huolia käsittelevissä vastauksissa kaverien ja kaveriperheiden lisäksi myös älypuhelimien kautta avautuva internet ja sosiaalinen media.

Lasten mediankäytön ylivoimaisesti selkeimpänä hyötynä vanhemmat näkivät mediaan liittyvän oppimispotentiaalin. Onkin sanottu, että ajallemme on tyypillistä lähestyä lapsuutta joko suojelevasta tai oppimiseen kannustavasta näkökulmasta (Repo & Nätti 2015, 82). Lähes kolme neljästä vastaajasta mainitsi oppimisen alle kouluikäisen lapsen mediankäytön hyötynä tai hyvänä puolena. On merkillepantavaa, että lapsen mediavälitteistä oppimista koskevissa vastauksissa korostuivat erityisesti oppimispelit, vaikka peleihin suhtauduttiin muissa asiayhteyksissä usein myös varsin negatiivisesti. Pelien avulla lasten kerrottiin oppineen ja oppivan kirjaimia, tavuja, sanoja sekä lukemista. Toiseksi yleisin peleistä opittava asia liittyi numeroihin ja laskemiseen, eli matematiikkaan. Oppimisleleistä vanhemmat mainitsivat toistuvasti nimeltä *Ekapeli* -pelisarjan sekä Ylen tuottamat *Pikku Kakkosen sovelluksen* sekä *Pikku Kakkosen Eskari* -sovelluksen. Oppimislelejä pelattiin perheissä tableteilla ja älypuhelimilla. Pelien jälkeen mainituin mediavälitteisen oppimisen lähde olivat tv-ohjelmat ja videot, joista lasten kerrottiin oppivan erityisesti yleistietoa, kuten tietoa luonnosta, avaruudesta, kulkuneuvoista tai yhteiskunnasta. Videoiden ja tv-ohjelmien kautta lasten

kerrottiin oppivan myös tunne- ja kaveritaitoja sekä erilaisuuden ymmärtämistä. Näitä oppimisteemoja ei mainittu oppimispelien yhteydessä lainkaan.

Medialla nähtiin olevan myös aktivoiva vaikutus, joka saattoi johtaa ylivilkkauksen ja levottomuuden lisäksi myös positiivisemmin kehystettyyn toimintaan, kuten median innoittamiin leikkeihin, askarteluihin sekä tanssi- ja jumppahetkiin. Vaikka osa vastaajista näki median olevan uhka lasten perinteisille leikeille, liikunnalle ja mielikuvitukselle, oli suurempi vastaajamäärä kokenut mediasta tuttuja hahmoja tai tapahtumia vilisevät medialeikit positiivisena asiana. Median ja leikin välisestä suhteesta esiintyi aineistossa hyvin erilaisia näkemyksiä, sillä siinä missä osa vanhemmista osallistui itsekkin lasten medialeikkeihin, halusi osa taas

kitkeä mediasta tutut hahmot ja tapahtumat lasten leikeistä pois rajoittamalla mediankäyttöä. Monesti mediasta tuttujen hahmojen ja tapahtumien koettiin siirtyvän lapsen leikkeihin spontaanisti, mutta osa perheistä myös haki tietoisesti leikki-, askartelu- tai liikuntaideoita erilaisista ohjevideoista. Mediasisällöt saattoivat siis toimia hyvin kirjaimellisesti eräänlaisina ideapankkeina arjen tekemistä ja aktiviteetteja etsiville lapsiperheille. Median kuvattiinkin monissa vastauksissa olevan perhettä yhdistävä tekijä, joka tarjosi vanhemmille ja lapsille mielekästä yhdessä vietettyä aikaa. Vastauksissa kerrottiin muun muassa yhteisistä pelihetkistä, elokuvailloista sekä mediasisältöjen kirvoittamista kiinnostavista keskusteluista.

Vastausten perusteella käy myös selväksi, että lasten mediankäyttöön liittyvä päätöksenteko ja mediankäytön valvonta ovat kuluttavaa ja resursseja vaativaa työtä. Vastauksissa toistuvat kertomukset tilanteista, joissa vanhemmat joustavat mediankäyttöön liittyvistä säännöistä arjen ollessa erityisen kuormittavaa. Tyypillisimmissä esimerkeissä vanhemmat joustivat mediankäytön aikarajoitteista, jos perheessä sairastettiin tai oltiin väsyneitä, ulkona oli huono sää, tai lapsi piti saada pysymään aloillaan sillä aikaa, kun vanhempi hoiti etätöitä, kotitöitä tai muita askareita. Monet vastaajat kertoivat vanhempien saavan myös pieniä hengähdystaukoja sekä lepoa hetkiä sillä aikaa, kun lapsi käytti medialaitteita. Säännöistä lipsuminen sekä hengähdystaukojen pitäminen tuottivat kuitenkin vanhemmissa myös syyllisyydentunteita. Ainakin osa vanhemmista arvioi aktiivisesti omaa suoriutumistaan mediakasvattajana. Nämä vanhemmat kokivat tyypillisesti epäonnistuneensa, jos eivät olleet onnistuneet pitämään kiinni sovitusta mediankäytön säännöistä tai kokivat olleensa liian sallivia lapsen mediankäytön suhteen. Suoriutumispaineita saattaa lisätä osaltaan myös ympäristö, sillä osa vastaajista arvioi ja arvosteli vastauksissa myös muiden vanhempien onnistumista

mediakasvattajina, vaikka asiaa ei pyydetty erikseen käsittelemään yhdessäkään kyselyn kysymyksessä.

Tutkielman toinen tutkimuskysymys koski vanhempien kuvaa lapsista mediankäyttäjinä. Vaikka asiaa ei suoraan kysytty kyselylomakkeella, tarjoavat vanhempien antamat avovastaukset implisiittistä tietoa siitä, minkälaisia olettamuksia ja näkemyksiä vanhemmilla on lapsista mediankäyttäjinä. Aineiston pohjalta voidaan todeta, että vanhemmat näkevät alle kouluikäiset lapset vaikutuksille alttiina mediankäyttäjinä niin hyvässä kuin huonossa. Vanhemmat kokevat mediankäytön vaikuttavan lapsen tunne- ja viretilaan tavoilla, jotka voivat kuormittaa perheen arkea. Mediankäytön koettiin aiheuttavan aggressiivisuutta, kiukkua, levottomuutta ja toisaalta myös jossain määrin huolia ja pelokkuutta. Nämä negatiivisiksi kehystetyt tunne- ja viretilat kuormittivat perheiden arkea ja lasten vanhempia. Pieni osa vastaajista kuitenkin koki mediankäytön vaikutuksen lapsen olevan täysin päinvastainen: lapsen kerrottiin esimerkiksi rauhoittuvan tai ilahtuvan mediasisältöjen äärellä. Yhtä kaikki: mediankäytön koettiin olevan selvä vaikutus lapsen tunne- ja viretilaan. Vastausten perusteella välittyi kuva vanhemmista, jotka arvioivat lapsen mediankäyttöä jatkuvasti pitäen mielessä nämä oletetut vaikutukset lapsen tunnetilaan. Media toimii perheiden arjessa osaltaan siis myös eräänlaisena lasten tunne- ja viretilojen sääntelyn välineenä. Tästä syystä moni vastaaja kertoi esimerkiksi kieltäneensä lapselta mediankäytön ilta-aikaan tai juuri ennen nukkumaanmenoa.

Lisäksi lapsia pidettiin kyvyttöminä arvioimaan itselleen sopivaa mediankäytön määrää. Monet vanhemmat kokivat lasten käyttävän medialaitteita loputtomasti, ellei aikuinen puutu asiaan ja aseta käytölle rajoja. Monissa vastauksissa toistui myös huolestunutta puhetta mediariippuvuudesta, jonka oireiksi tulkittiin muun muassa käyttöhetkien lopettamiseen liittyvät tunteenpurkaukset sekä lapsen mediankäytön jälkeinen passiivisuus ja kyvyttömyys keksiä itselleen tekemistä oma-aloitteisesti. Vanhemmat arvioivat aktiivisesti lapsen käytöstä, ja rajoittivat mediankäyttöä entistä tiukemmin, jos havaitsivat riippuvuudeksi tai passivoitumiseksi tulkitsemaansa käytöstä. Toisaalta mediankäyttöä rajoitettiin joissakin perheissä myös silloin, kun lapsi käyttäytyi ei-toivotulla tavalla jossakin täysin mediankäyttöön liittymättömässä asiayhteydessä. Osassa perheitä mediankäyttö oli ehdollistettu, eli lapsien tuli ansaita ruutu-aika esimerkiksi ulkoilemalla tai lukemalla. Näin vanhemmat pyrkivät tasapainottamaan lapselle hyödyllisinä ja haitallisina kokemansa ajanviettotavat.

Vanhempien käsitykset lapsista mediankäyttäjinä olivat siis varsin kahtiajakoisia. Toisaalta lapset nähtiin suojelusta tarvitsevinä sekä vaikutuksille alttiina, mutta samalla myös kyvykkäinä ja taitavina mediankäyttäjinä, jotka omaksuivat mediasisällöistä tehokkaasti uusia asioita. Osaltaan vastausten kirjoa voi selittää myös erot vastaajien lasten iässä. On selvää, että luonnehdinnat lapsen kyvykkyydestä tai suojeluksen tarpeesta eroavat, jos vastaajina vertaillaan 2-vuotiaan lapsen vanhempaa tai 6-vuotiaan lapsen vanhempaa. Tässä tutkielmassa molempia vastauksia tarkasteltiin kuitenkin rinta rinnan alle kouluikäisen lapsen vanhemman vastauksina. On myös ilmiselvää, että lapsiperheet ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, minkä vuoksi laajojen yleistysten tekeminen ei ole kovin hedelmällistä. Jo määrälliset väitekysymykset osoittavat, että perheiden mediamyönteisyydessä on valtavaa hajontaa, ja esimerkiksi vanhempien suhtautuminen konsolipelaamiseen voi vaihdella äärimmäisen kielteisestä todella myönteiseen. Lisäksi on syytä muistaa, että vastaajien joukossa on vanhempia, jotka elävät erilaisissa täysin erilaisissa perherakenteissa ja elämäntilanteissa. Yksi vanhempi saattoi pitää kaikkea pienen lapsen mediankäyttöä äärimmäisen tuomittavana, mutta esimerkiksi yksin kotona lasten kanssa olevalle vanhemmalle lapsen mediankäyttö saattoi olla välttämättömyys, joka mahdollisti vaikkapa kotitöiden tekemisen tai laskujen maksamisen lastenhoidon lomassa. Siinä missä yksi vanhempi halusi rauhoittaa ilta-ajan mediankäytöltä kokonaan, saattoi neuropsykiatrisia piirteitä omaavan lapsen vanhempi kokea iltaisen mediankäytön tarjoavan lapselle rauhoittumishetken kuormittavan päivän jälkeen. Vastausten kirjo on laaja, mutta niin on myös perheiden.

Aineistossa oli myös piirteitä, jotka eivät tukeneet ennako-odotuksiani. Vastauksissa käsiteltiin yllättävän vähän lapsille sopimattomia mediasisältöjä. Esimerkiksi David Buckingham (2000, 4) luetteli vielä vuonna 2000 julkaistussa *After the Death of Childhood* -teoksessaan lasten mediankäyttöön liittyvien pelkojen koskevan ensisijaisesti väkivaltaisia, seksuaalisia, lasta tyhmentäviä tai kaupallisia sisältöjä. Kotimaisen Lasten mediaympäristö muutoksessa -tutkimuksen vuonna 2008 tehdyllä tutkimuskierroksella 64 prosenttia vanhemmista ei ollut huolestunut oman lapsensa mediankäytön määrästä, mutta 71 prosenttia kertoi olevansa hyvin huolissaan mediaväkivallan vaikutuksista lapseen (Noppari, Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 26). On varsin kiinnostavaa, että merkittävimmät tämän aineiston vastauksista välittyneet lasten mediankäyttöön liittyvät huolet koskivat kuitenkin nimenomaan lasten median parissa viettämän ajan määrää ja lasten mediariippuvuutta. Lasten mediankäytön määrää on toki rajoitettu suomalaisissa perheissä ennenkin (ks. Noppari,

Uusitalo, Kupiainen & Luostarinen 2008, 152–154 tai Noppari 2014, 114–115), mutta suoranaiset addiktioon tai riippuvuuteen viittaavat sanankäänteet olivat yllättävän yleisiä. Voidaankin pohtia, onko riippuvuuteen ja ajankäyttöön liittyvien huolten korostuminen seurausta lasten mediaympäristössä viimeisen 25 vuoden aikana tapahtuneista muutoksista, kuten mobiililaitteiden yleistymisestä (Noppari 2014, 5), medialaitteiden parissa käytetyn ajan lisääntymisestä (Repo & Nätti 2015, 113–116) tai julkisessa keskustelussa mediankäyttöön liitetystä uhkakuvista (Paasonen 2021, 8–9). Lisäksi vanhemmat kantoivat huolta median lasta kiihdyttävästä vaikutuksesta. Myös sopimattomat mediasisällöt mainittiin yhtenä huolenaiheena, ja lasten pelättiin altistuvan niille etenkin peruskoulun aloituksen ja älypuhelinhankinnan jälkeen, mutta esimerkiksi väkivaltaisia tai seksuaalisia sisältöjä ei eksplisiittisesti mainittu aineiston vastauksissa juuri ollenkaan.

Vaikka mediankäyttöön liittyvä oppimispotentiaali ei ole uusi ilmiö, nousivat oppimisteema ja erityisesti oppimispelien hyödyntäminen yllättävän voimakkaasti esille vastauksista. On selvää, että vanhemmat arvottavat lapsen mediankäyttöä voimakkaasti mediankäytöstä saadun hyödyn kautta, ja tyypillisimmin tunnistettu mediankäytön hyöty on nimenomaan uusien asioiden oppiminen.

Jälkeenpäin tarkasteltuna tämän tutkielman tutkimusasetelmassa oli vahvuuksia sekä heikkouksia. Varsin avoin kysymyksenasettelu sekä mittava aineisto tarjosivat mahdollisuuden jonkinlaisen yleiskuvan luomiseen käsiteltävästä aiheesta, vaikka varsinaisten yleistysten tekeminen aineiston pohjalta onkin haastavaa vastausten laajan kirjon vuoksi. Teemoittelun avulla aineistosta oli kuitenkin nostettavissa esiin erilaisia näkökulmia ja kurkistusreikiä vanhempien kokemusmaailmaan. Teemojen suhteellisen suuren määrän vuoksi yksittäiseen teemaan oli pro gradu -tutkielman mitassa kuitenkin haastavaa pureutua syvällisesti. Toisaalta esille nousseet teemat tarjoavat polkuja jatkotutkimukselle, jossa voitaisiin keskittyä johonkin yksittäiseen aineistosta esille nousseeseen teemaan esimerkiksi teemahaastattelun keinoin. Kapeampi aiheajaus sekä teemahaastattelu menetelmänä tarjoaisivat mahdollisuuden pureutua syvällisemmin johonkin yksittäiseen aihepiiriä koskevaan teemaan sekä vanhempien näkemysten taustalla vaikuttaviin arvoihin, olettamiin ja perusteluihin. Kiinnostava jatkotutkimuksen aihe olisivat myös isien kokemukset alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä, sillä selvä valtaosa tähän tutkimukseen osallistuneista vastaajista oli äitejä. Isien kokemusten tutkiminen voisi tarjota mahdollisuuden vertailla äitien

ja isien kokemuksia alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä sekä vanhempien roolista mediankäytön välittäjinä.

9 Lähteet

- Berker, Thomas, Hartmann, Maren, Punie, Yves & Ward, Katie (2006) Introduction. Teoksessa Berker, Thomas, Hartmann, Maren, Punie, Yves & Ward, Katie (toim.) *Domestication of Media and Technology*. Berkshire: Open University Press.
- Buckingham, David (2000) *After the Death of Childhood: Growing Up in the Age of Electronic Media*. Cambridge: Polity.
- Buckingham, David (2007) *Beyond Technology: Children's Learning in The Age of Digital Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Buckingham, David (2008) Children and Media: A Cultural Studies Approach. Teoksessa Livingstone, Sonia & Drotner, Kirsten (toim.) *The International Handbook of Children, Media and Culture*. London: Sage Publications Ltd.
- Buckingham, David (2008b) Introduction to Identity. Teoksessa Buckingham, David (toim.) *Youth, Identity & Digital Media*. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning. Cambridge: The MIT Press.
- Burgess, Jean & Green, Joshua (2018) *YouTube: Online Video and Participatory Culture, Second Edition*. Cambridge: Polity.
- Burroughs, Benjamin (2017) YouTube Kids: The App Economy and Mobile Parenting. *Social Media + Society*, April–June 2017: 1–8. SAGE.
- Christakis, Dimitri A. (2011) The Effects of Fast-Paced Cartoons. *Pediatrics* 2011, 128 (4): 772–774.
- Costera Meijer, Irene & Groot Kormelink, Tim. Checking, Sharing, Clicking & Linking: Changing Patterns of News Use Between 2004 and 2014. *Digital Journalism*, 3(5), 664–679. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi:2443/10.1080/21670811.2014.937149>
- Ekström, Karin M. & Tufte, Brigitte (2007) Introduction teoksessa Ekström, Karin M. & Tufte, Brigitte (toim.) *Children and Media Consumption: On the Front Edge*. Göteborg: Nordicom.
- Ermi, Laura, Mäyrä, Frans & Heliö, Satu (2005) Digitaaliset lelut ja maailmat: pelaamisen vetovoima. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta, Hietala, Pentti, Inkinen, Tommi, Kangassalo, Marjatta, Kivimäki, Riitta & Mäyrä, Frans (toim.) *Lapsuus mediamaailmassa – näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino.

- Faircloth, Charlotte (2014) *Intensive Parenting and The Expansion of Parenting*. Teoksessa Lee, Ellie, Bristow, Jennie, Faircloth, Charlotte & Macvarish, Jan (toim.) *Parenting Culture Studies*. New York: Palgrave Macmillan.
- Furedi, Frank (2002) *Paranoid Parenting: Why Ignoring the Experts May Be Best for Your Child*. Chicago: Chicago Review Press.
- Grönroos, Matti (2003) *Johdatus tilastotieteeseen: kuvailu, mallit ja päättely*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Halonen, Juuli, Rintala, Rosa, Sorkkila, Matilda, Rönkä, Anna & Aunola, Kaisa (2021) Vanhempien käsitykset ihannevanhemman ominaisuuksista sekä yhteiskunnan vanhemmille asettamista ihanteista Suomessa. *Psykologia* 56 (03), 2021.
- Hays, Sharon (1996) *The Cultural Contradictions of Motherhood*. London: Yale University Press.
- Helles, Rasmus (2016) *Theorising Individual Media Use*. Teoksessa Sandvik, Kjetil, Thorhauge, Anne Mette & Valtysson, Bjarki (toim.) *The Media and the Mundane: Communication Across Media in Everyday Life*. Göteborg: Nordicom.
- Herkman, Juha (2003) *Konvergenssi muuttaa kaiken?* Teoksessa Vehkalahti, Pertti (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2003*. Tiedotustutkimus 1/2003. Journalismin tutkimusyksikkö. Saatavilla verkossa: <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62522/24065>
- Inkinen, Tommi (2005) *Johdattava polku lasten tietoyhteiskuntaan*. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta, Hietala, Pentti, Inkinen, Tommi, Kangassalo, Marjatta, Kivimäki, Riitta & Mäyrä, Frans (toim.) *Lapsuus mediamaailmassa – näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Karimäki, Reeli (2007) *Media leikkiin innoittajana*. Teoksessa Pentikäinen, Leena, Ruhala, Anu & Niinistö, Hanna (toim.) *Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan*. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kinnunen, Jani, Prykäri, Satu & Mäyrä, Frans (2024) *Pelaajabarometri 2024 – Seurapelaamisen vastaisku*. Tampereen yliopisto, TARU – Viestintätieteiden tutkimuskeskus. Saatavilla verkossa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3742-1>
- Koivusalo-Kuusivaara, Raisa (2007) *Lapset, media ja symbolinen vuorovaikutus – suomalaisten, englantilaisten ja saksalaisten lasten mediasuhteen tarkastelua*. Viestinnän julkaisuja 14. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos.
- Kupiainen, Reijo (2002) *Mediakokemuksia viihteen, mielihyvän ja nautinnon labyrinteissa*. Teoksessa Sara Sintonen (toim.) *Median sylissä – kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta*. Tampere: Tammer-Paino Oy.

- Kupiainen, Reijo (2009) Lasten mediasuhteet mediakasvatuksen kysymyksenä. Teoksessa Kotilainen, Sirkku (toim.) *Suhteissa mediaan*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. Jyväskylä: Gummerus.
- Lahikainen, Anja-Riitta & Arminen, Ilkka (2015) Perheet, media ja tulevaisuus. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta, Mäkilä, Tiina & Repo, Katja (toim.) *Media lapsiperheessä*. Tampere: Vastapaino.
- Lahikainen, Anja-Riitta (2015) Media lapsiperheen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta, Mäkilä, Tiina & Repo, Katja (toim.) *Media lapsiperheessä*. Tampere: Vastapaino.
- Laine, Timo (2001). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laininen, Pertti (2000) *Tilastollisen analyysin perusteet*. Helsinki: Otatieto.
- Laki Yleisradio Oy:stä, 1380/1993. Saatavilla verkossa:
<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1993/1380> [Tiedot haettu 7.8.2025]
- Lee, Ellie, Macvarish, Jan & Bristow, Jennie (2010) Risk, Health & Parenting Culture. *Health, Risk & Society* Vol 12, No. 4. 8/2010, 293–300.
- Lemish, Dafna (2015) *Children and Media: A Global Perspective*. Sussex: Wiley Blackwell.
- Livingstone, Sonia (2002) *Young People and New Media: Childhood and The Changing Media Environment*. London: Sage Publications.
- Livingstone, Sonia & Drotner, Kirsten (2008) Editor's Introduction. Teoksessa Livingstone, Sonia & Drotner, Kirsten (toim.) *The International Handbook of Children, Media and Culture*. London: Sage Publications Ltd.
- Livingstone, Sonia & Blum-Ross, Alicia (2020) *Parenting for a Digital Future: How Hopes and Fears about Technology Shape Children's Lives*. New York: Oxford University Press.
- Meriläinen, Mikko (2020) *Kohti pelisivistystä: nuorten digitaalinen pelaaminen ja pelihaitat kotien kasvatuskysymyksenä*. Helsinki: Yliopistopaino Unigrafia.
<http://hdl.handle.net/10138/309143>
- Millwood Hargrave, Andrea & Livingstone, Sonia (2009) *Harm and Offence in Media Content: A Review of the Evidence*. Bristol: Intellect Books.
- Mulari, Heta (2016) Johdanto. Teoksessa Mulari, Heta (toim.) *Solmukohtia: Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuoristotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 103.

- Mälkiä, Tiina & Arminen, Ilkka (2015) Perheruokailu, media ja socialisaatio. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta, Mäkilä, Tiina & Repo, Katja (toim.) *Media lapsiperheessä*. Tampere: Vastapaino.
- Mäyrä, Frans (2014) Alkusanat. Teoksessa Krokfors, Leena, Kangas, Marjaana & Kopisto, Kaisa (toim.) *Oppiminen pelissä – Pelit, pelillisyyys ja leikillisyyys opetuksessa*. Tampere: Vastapaino.
- Nathanson, Amy I. (2009) The Unintended Effects of Parental Mediation of Television on Adolescents. *Media Psychology*, 4:3, 207–230.
- Nelson, Margaret (2010) *Parenting Out of Control: Anxious Parents in Uncertain Times*. New York: New York University Press.
- Niilo Mäki Instituutti (n.d.) Mikä Ekapeli on? Saatavilla verkossa: <https://www.lukimat.fi/lukeminen/materiaalit/ekapeli/mika-ekapeli-on.html> [tiedot haettu 11.8.2025]
- Niinistö, Hanna & Ruhala, Anu (2007) Pienten lasten mediakasvatus. Teoksessa Kynäslahti, Heikki, Kupiainen, Reijo & Lehtonen, Miika (toim.) *Näkökulmia mediakasvatukseen*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007. Helsinki: Mediakasvatusseura.
- Noppiari, Elina (2014) *Mobiilimuksut: Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3*. Journalismien, median ja viestinnän tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto.
- Noppiari, Elina, Uusitalo, Niina, Kupiainen, Reijo & Luostarinen, Heikki (2008) ”Mä oon nyt online!” – Lasten mediaympäristö muutoksessa. Tampereen yliopiston julkaisuja, sarja A 104/2008.
- O’Neill, Brian (2011) Media Effects in Context. Teoksessa Nightingale, Virginia (toim.) *The Handbook of Media Audiences*. Chichester: Blackwell Publishing.
- Ole Rixen, Jan, Meinhardt, Luca-Maxim, Glöckler, Michael, Ziegenbein, Marius-Lukas, Schlothauer, Anna, Colley Mark, Rukzio, Enrico, Gugenheimer, Jan (2023) The Loop and Reasons to Break It: Investigating Infinite Scrolling Behaviour in Social Media Applications and Reasons to Stop. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, Vol. 7, Issue MCHI. Article no.: 228, s. 1–22. Saatavilla verkossa: <https://doi.org/10.1145/3604275>
- Paasonen, Susanna (2021) *Dependent, Distracted, Bored: Affective Formations in Networked Media*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Papadamou, Konstantinos, Papasava, Antonis, Zanettou, Savvas, Blackburn, Jeremy, Kourtellis, Nicolas, Leontidas, Ilias, Stringhini, Gianluca, Sirivianos, Michael (2019) Disturbed YouTube for Kids: Characterizing and Detecting Inappropriate Videos

- Targeting Young Children. 14th International Conference on Web and Social Media (ICWSM 2020). Saatavilla: <https://arxiv.org/abs/1901.07046>
- Pennanen, Suvi (2009) Lasten medialeikit päiväkodissa. Teoksessa Alanen, Leena & Karila, Kirsti (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino.
- Perttula, Juha (2008) Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, Juha & Lomaa, Timo (toim.) *Kokemuksen tutkimus: merkitys – tulkinta – ymmärtäminen*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Pietiläinen, Marjut & Attila, Henna (2018) Sukupuolten tasa-arvon toteutuminen perheiden työnjaossa ja päätöksenteossa. Teoksessa Attila, Pietiläinen, Keski-Petäjä, Hokka & Nieminen (toim.) *Tasa-arvobarometri 2017*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 8/2018. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160920>
- Prout, Alan (2008) Culture-Nature and the Construction of Childhood. Teoksessa Livingstone, Sonia & Drotner, Kirsten (toim.) *The International Handbook of Children, Media and Culture*. London: Sage Publications Ltd.
- Purcariu, Maria (2018) The How-to Video: An Exploratory Study on a Popular User-Generated Genre. *Journal of Media Research* Vol. 12, Issue 1(33) / 2018, s. 63–73.
- Repo, Katja & Nätti, Jouko (2015) Lasten ja nuorten median käytön aikatrendit. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta, Mäkilä, Tiina & Repo, Katja (toim.) *Media lapsiperheessä*. Tampere: Vastapaino.
- Repo, Katja & Nätti, Jouko (2015b) Televisio ja tietokone lasten ja nuorten ajankäytön rytmittäjinä. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna, Anttila, Timo, Liikkanen, Mirja & Pääkkönen, Hannu (toim.) *Ajassa kiinni ja irrallaan – yhteisölliset rytmit 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Saarenmaa, Kaisa (2021) Zoomerit muuttuvassa mediamaisemassa. Teoksessa Hanifi, Riitta, Haaramo, Juha & Saarenmaa, Kaisa (toim.) *Mitä kuuluu vapaa-aikaan? Tutkimus tieto ja tulkinnat*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Schrøder, Kim, Drotner, Kirsten, Kline, Stephen & Murray Catherine (2003) *Researching Audiences*. New York: Oxford University Press.
- Sihvonen, Ella (2016) Huoli kadonneesta vanhemmuudesta 2000-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa: lasten kasvatusta ja vastuullinen vanhemmuus. *Kasvatus & Aika* 10 (5) 2016, 72–86.
- Sintonen, Sara (2009) Media arjen kasvatussuhteissa. Teoksessa Kotilainen, Sirkku (toim.) *Suhteissa mediaan*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisu 99. Jyväskylä: Gummerus.

- Suomen Vanhempainliitto (2024) *Vanhempien barometri – varhaiskasvatus ja esiopetus*. Saatavilla verkossa: https://vanhempainliitto.fi/wp-content/uploads/2024/05/Vanhempien_barometri_varhaiskasvatus_ja_esiopetus.pdf [Tiedot haettu 23.6.2025]
- Suoninen, Eero (2015) Lapsen aseman rakentuminen perheen ruokapöytäkeskustelussa. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta, Mäkilä, Tiina & Repo, Katja (toim.) *Media lapsiperheessä*. Tampere: Vastapaino.
- Syvertsen, Trine (2020) *Digital Detox: The Politics of Disconnecting*. Bignley: Emerald Publishing.
- Tammisalo, Kristiina, Rotkirch, Anna, Alanko, Leena, Danielsbacka, Mirkka, Honkanen, Jenni, Hämäläinen, Mirja & Prusskij, Christa (2020) *Digitaalinen hyvinvointi perheissä: Suomi hyvin käytetyn ajan mallimaaksi* Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 2020:43. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-913-4>
- THL – Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019) *Pienet lapset ja ruutu aika*. Saatavilla verkossa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091628346>. [Tiedot haettu 16.6.2025]
- THL – Terveyden ja hyvinvoinnin laito (2024) *Lasten ja nuorten vapaa-ajan digilaitteiden ja -sisältöjen käyttöön laaditaan suositukset – THL ja OPH kokoavat asiantuntijoista verkostoa*. Saatavilla verkossa: <https://thl.fi/-/lasten-ja-nuorten-vapaa-ajan-digilaitteiden-ja-sisaltojen-kayttoon-laaditaan-suositukset-thl-ja-oph-kokoavat-asiantuntijoista-verkosta> [tiedot haettu 16.9.2025]
- Tilastokeskus (2025) *Väestön koulutus rakenne*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla verkossa: <https://stat.fi/julkaisu/cm1kkoqxyaj2a07vwc12orz2b>. [Tiedot haettu 15.9.2025]
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uusitalo, Niina, Vehmas, Susanna & Kupiainen, Reijo (2011) *Naamatusten verkossa. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2*. Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto. Tampere: Juvenest Print Oy.
- Valkonen, Satu (2012) *Television merkitys lasten arjessa*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Valkonen, Satu, Pennonen, Marjo & Lahikainen, Anja-Riitta (2005) *Televiisio pienten lasten arjessa*. Teoksessa Lahikainen, Anja-Riitta, Hietala, Pentti, Inkinen, Tommi, Kangassalo, Marjatta, Kivimäki, Riitta & Mäyrä, Frans (toim.) *Lapsuus mediamaailmassa – näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus.

Valli, Raine (2015) Paperinen kyselylomake. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, Raine & Perkkilä, Päivi (2015) Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Väestöliitto (2018) Mitä on ikätasoinen kehotunnekasvatus? Saatavilla verkossa: <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/mita-on-ikatasoinen-kehotunnekasvatus/> [tiedot haettu 16.9.2025]

World Health Organization (2019) Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age. World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/311664>. License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

Yle (n.d.) Lastenohjelmien periaatteet. Saatavilla verkossa: <https://yle.fi/aihe/a/20-71067> [tiedot haettu 7.8.2025].

Ytre-Arne, Brita (2023) *Media Use in Everyday Life*. Bingley: Emerald Publishing Ltd.

10 Liitteet

Liite 1. Kyselylomake

Kysely alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä!

Kysely on osa Turun yliopiston mediatutkimuksen pääaineessa tehtävää pro gradu - tutkielmaa. Tutkielman tavoitteena on tuottaa tietoa alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä sekä vanhempien kokemuksista lasten mediankäytön säätelijöinä.

Kuka voi vastata?

Kysely on tarkoitettu ensisijaisesti sellaisille vanhemmille, joiden perheessä on yksi tai useampi alle kouluikäinen lapsi. Kyselyyn voivat kuitenkin vastata myös sellaiset vanhemmat, joiden lapset ovat jo kouluiässä tai sitäkin vanhempia. Huomaathan kuitenkin, että kysymykset koskevat nimenomaan alle kouluikäisten lasten mediankäyttöä.

Kyselyyn vastaaminen

Kyselyyn vastaaminen vie n. 10-15 minuuttia, ja vastaaminen on anonyymiä. Kyselyn avulla kerättäviä tietoja käytetään vain pro gradu -tutkielman toteuttamiseen. Vastaajia pyydetään hyväksymään kyselyn [tietosuojaseloste](#) vastauslomakkeen lopussa.

Lisätietoja: Arttu Ala-Jokimäki, arttu.i.ala-jokimaki@utu.fi

Kysely on avoinna 28.2.2025 asti. Suurkiitos osallistumisestasi jo etukäteen!

Tässä kyselyssä puhutaan **medialaitteista, mediasisällöistä** sekä **mediankäytöstä**.

Medialaitteella tarkoitetaan mitä tahansa sellaista laitetta, jonka avulla voidaan kuluttaa mediasisältöjä tai viestiä sähköisesti toisille ihmisille. Medialaitteita ovat siis esimerkiksi televisio, tabletti, älypuhelin, tietokone, erilaiset älylelut ja radio.

Mediasisällöillä tarkoitetaan kaikkia medialaitteiden kautta tai avulla kulutettavia kuva-, ääni-, teksti- tai videosisältöjä. **Mediankäytöllä** tarkoitetaan kaikenlaista medialaitteiden ja -sisältöjen käyttämistä.

1. Arvioi seuraavia väittämiä

(Vastausvaihtoehdot: 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

- a. Tiedän, minkälainen mediankäyttö on sopivaa alle kouluikäiselle lapselle.
- b. Tiedän hyvin, minkälaisia mediasisältöjä lapseni kuluttaa.
- c. Olen pelännyt tekeväni virheitä lapseni mediankäytön suhteen.
- d. Vanhemmille on tarjolla riittävästi luotettavaa tietoa ja ohjeistusta lasten mediankäytöstä.
- e. Luotan mieluummin omaan järkeeni kuin asiantuntijoiden laatimiin ohjeisiin ja suosituksiin.
- f. Alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyvissä päätöksissä tulee mahdollisuuksien mukaan kuulla myös lapsen mielipidettä.

2. Kenen puoleen olet kääntynyt, kun olet tarvinnut tietoa tai neuvoja alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyvissä kysymyksissä? Valitse 1–5 tärkeintä tietolähdettä.

- a. Järjestöt (esim. Väestöliitto tai Mannerheimin lastensuojeluliitto)
- b. Kasvatusoppaat

- c. Neuvola tai muu terveydenhuollon ammattilainen
- d. Olen ratkaissut asian järkeilemällä itse
- e. Omat vanhemmat
- f. Puoliso tai ex-puoliso
- g. Sosiaalipalvelut (esim. sosiaaliohjaaja tai -työntekijä)
- h. Sosiaalisen median ryhmät
- i. Sosiaalisen median vaikuttajat
- j. Sukulaiset
- k. Uutismediat
- l. Vanhemmuutta käsittelevät blogit
- m. Varhaiskasvatuspalvelut (esim. päiväkodin työntekijä)
- n. Ystävät ja tuttavat
- o. Jokin muu, mikä: (avoin kenttä)

3. Mistä iästä alkaen lapsi voi mielestäsi...

(Vastausvaihtoehdot: alle 1 v., 1 v., 2 v., 3 v., 4 v., 5 v., 6 v., Ei ennen kouluikää)

- a. Katsoa televisiota
- b. Katsoa videoita tabletilta tai vanhemman puhelimesta
- c. Pelata konsolipelejä
- d. Pelata pelejä tabletilla tai vanhemman puhelimella
- e. Saada oman älykellon
- f. Saada oman puhelimen

4. Minkälaisia alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyviä sääntöjä tai rajoituksia perheellänne on ollut käytössä? Voit myös perustella sääntöjänne tai pohtia sääntöjenne toimivuutta. Voit vastata niin pitkästi kuin sinulle sopii.

5. Arvioi seuraavia väittämiä

(Vastausvaihtoehdot: 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

- a. Alle kouluikäisten lasten mediankäyttöön liittyviä riskejä liioitellaan.
- b. Alle kouluikäiset lapset käyttävät medialaitteita yleisesti ottaen liian paljon.
- c. Lapset oppivat erottamaan mediasisällön todellisuudesta jo ennen kouluikää.
- d. Medialaitteiden käytöstä on enemmän haittaa kuin hyötyä alle kouluikäiselle lapselle.

6. Onko alle kouluikäisen lapsesi mediankäyttöön liittynyt huolia tai haasteita?

Voit esimerkiksi:

- Kuvata lapsen mediankäyttöön liittyviä arjen haasteita tai konflikteja
- Kertoa jostakin yksittäisestä ikävästä tilanteesta, joka on jäänyt mieleen
- Kertoa lapsen mediankäyttöön liittyvistä huolistasi

Voit vastata niin pitkästi kuin sinulle sopii.

7. Arvioi seuraavia väittämiä

(Vastausvaihtoehdot: 1 = täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä)

- a. Jos lapsen mediankäyttöä rajoitetaan liikaa, hän voi pudota kehityksen kelkasta.
- b. Medialaitteiden käyttö yhdessä vahvistaa minun ja lapseni välistä suhdetta.

- c. Omat taitoni ja tietoni riittävät hyvän mediakasvatuksen antamiseen.
- d. Medialaitteiden käyttö kehittää alle kouluikäisen lapsen taitoja ja tietoja.

8. Onko alle kouluikäisen lapsesi mediankäyttöön liittynyt hyötyjä tai iloja?

Voit esimerkiksi:

- Kuvata, mitä hyvää lapsen mediankäyttö on tuonut arkeenne
- Kertoa, miten alle kouluikäinen lapsi mielestäsi hyötyy mediankäytöstä
- Jakaa jonkin lapsen mediankäyttöön liittyvän hyvän muiston

Voit vastata niin pitkästi kuin sinulle sopii.

Se oli siinä! Kertoisitko vielä hieman itsestäsi?

9. Ikä

Ikä: (avoin kenttä)

10. Sukupuoli

- a. Nainen
- b. Mies
- c. Muu
- d. En halua kertoa

11. Perhetilanne

Valitse kaikki paikkansa pitävät väittämät.

- a. Perheessäni on yksi tai useampi alle kouluikäinen lapsi (0-6 v.)
- b. Perheessäni on yksi tai useampi kouluikäinen lapsi (7-16 v.)
- c. Perheessäni on yksi tai useampi kouluikäisen ohittanut lapsi (16 v. tai vanhempi)

12. Koulutus

Valitse korkein loppuun asti suorittamasi koulutus.

- a. Peruskoulu tai kansakoulu
- b. Opistotason ammatillinen koulutus
- c. Ammattikoulu tai -kurssi
- d. Lukio tai ylioppilas
- e. Korkeakoulututkinto

13. Vastausten käsittely

Antamiasi vastauksia käytetään vain alle kouluikäisten lasten mediankäyttöä käsittelevän pro gradu -tutkielman toteuttamiseen. Tietoja ei luovuteta eteenpäin.

[Voit tutustua kyselyn tietosuojaselosteeseen tästä.](#)

(Valintaruutu) = Hyväksyn antamieni vastausten käsittelyn pro gradu -tutkielmaa varten.

Liite 2. Kyselyn tietosuojaseloste

Tietosuojailmoitus (laadittu 23.1.2025)

Rekisterin nimi

Kysely alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä

Rekisterinpitäjä

Arttu Ala-Jokimäki

Rekisterinpitäjän yhteystiedot

arttualajokimaki@gmail.com

Rekisteriin tallennettavat henkilötiedoiksi luokiteltavat tiedot:

Ikä, sukupuoli, perhetilanne sekä koulutustaso.

Tietolähteet

Tiedot kerätään suoraan vapaaehtoisesti tutkimukseen osallistuneilta Webropol-verkkolomakkeen välityksellä.

Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukainen käsittelyperuste

Tietojen käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 e- kohta).

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Aineisto kerätään Turun yliopistoon tehtävää pro gradu -tutkielmaa varten. Tutkielman tarkoituksena on tuottaa tietoa alle kouluikäisten lasten mediankäytöstä sekä vanhempien kokemuksista lasten mediankäytön säätelijöinä.

Henkilötietojen luovuttaminen

Henkilötietoja ei siirretä tai luovuteta rekisterinpitäjältä kolmansille osapuolille.

Henkilötietojen säilytysaika

Tiedot säilytetään Turun yliopiston opinnäytetöitä koskevan suosituksen mukaisesti viiden vuoden ajan, minkä jälkeen ne hävitetään tietoturvallisesti. Säilytyksestä ja tietojen hävittämisestä vastaa rekisterinpitäjä.

Pro gradun ohjaaja:

yliopistonlehtori Mari Pajala, marpaja@utu.fi

Liite 3. Kyselyraportti, määrällinen vastausaineisto

Arvioi seuraavia väittämiä:

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	Keskiarvo	Mediaani
Tiedän, minkälainen mediankäyttö on sopivaa alle kouluikäiselle lapselle.	1,7%	3,0%	1,2%	46,8%	47,3%	4,3	4,0
Tiedän hyvin, minkälaisia mediasisältöjä lapseni kuluttaa.	2,5%	1,5%	1,0%	17,2%	77,8%	4,7	5,0
Olen pelännyt tekeväni virheitä lapseni mediankäytön suhteen.	6,7%	12,5%	9,0%	45,8%	26,0%	3,7	4,0
Vanhemmille on tarjolla riittävästi luotettavaa tietoa ja ohjeistusta lasten mediankäytöstä.	4,0%	26,5%	14,5%	39,8%	15,2%	3,4	4,0
Luotan mieluummin omaan järkeeni kuin asiantuntijoiden laatimiin ohjeisiin ja suosituksiin.	5,8%	29,0%	26,7%	32,5%	6,0%	3,0	3,0
Alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyvissä päätöksissä tulee mahdollisuuksien mukaan kuulla myös lapsen mielipidettä.	28,7%	40,0%	8,2%	19,8%	3,3%	2,3	2,0

Kenen puoleen olet kääntynyt, kun olet tarvinnut tietoa tai neuvoja alle kouluikäisen lapsen mediankäyttöön liittyvissä kysymyksissä? (Valitse 1–5 tärkeintä tietolähdettä)

Tietolähde	n	Prosentti
Järjestöt (esim. Väestöliitto tai Mannerheimin lastensuojeluliitto)	167	41,8%
Kasvatusoppaat	74	18,5%
Neuvola tai muu terveydenhuollon ammattilainen	117	29,3%
Olen ratkaissut asian järjeilemällä itse	281	70,3%
Omat vanhemmat	26	6,5%
Puoliso tai ex-puoliso	157	39,3%
Sosiaalipalvelut (esim. sosiaalihoaja tai -työntekijä)	10	2,5%
Sosiaalisen median ryhmät	76	19,0%
Sosiaalisen median vaikuttajat	15	3,8%
Sukulaiset	23	5,8%
Uutismediat	85	21,3%
Vanhemmuutta käsittelevät blogit	32	8,0%
Varhaiskasvatuspalvelut (esim. päiväkodin työntekijä)	72	18,0%
Ystävät ja tuttavat	109	27,3%
Jokin muu, mikä:	33	8,3%

Jokin muu mikä:

Tietolähde	n
Tutkimukset	12
Google	7
Lehtijutut ja artikkeli	3
Oma asiantuntemus tai koulutus	3
Facebook-ryhmät	3
Media-avain	1
Mannerheimin lastensuojeluliitto	1
Sosiaalialalla oleva sukulainen	1
Neuvola	1
Tekoäly	1

Mistä iästä alkaen lapsi voi mielestäsi...

	alle 1 v.	1 v.	2 v.	3 v.	4 v.	5 v.	6 v.	Ei ennen kouluikää
Katsoa televisiota	8,5%	40,5%	35,5%	11,2%	2,5%	1,2%	0,3%	0,3%
Katsoa videoita tabletilla tai vanhemman puhelimesta	2,8%	16,7%	33,5%	24,0%	8,2%	5,0%	3,5%	6,3%
Pelata konsolipelejä	0,0%	0,5%	0,5%	7,8%	14,5%	22,2%	19,7%	34,8%
Pelata pelejä tabletilla tai vanhemman puhelimella	0,0%	0,8%	8,5%	24,5%	19,7%	22,7%	10,5%	13,3%
Saada oman älykellon	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,7%	6,3%	26,7%	65,3%
Saada oman puhelimen	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,5%	1,0%	8,0%	90,3%

Arvioi seuraavia väittämiä:

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	Keskiarvo	Mediaani
Alle kouluikäisten lasten mediankäyttöön liittyviä riskejä liioitellaan.	46,3%	32,0%	13,2%	7,5%	1,0%	1,9	2,0
Alle kouluikäiset lapset käyttävät medialaitteita yleisesti ottaen liian paljon.	0,8%	3,3%	7,5%	37,5%	51,0%	4,3	5,0
Lapset oppivat erottamaan mediasisällön todellisuudesta jo ennen kouluikää.	35,3%	35,0%	17,7%	11,2%	0,8%	2,1	2,0
Medialaitteiden käytöstä on enemmän haittaa kuin hyötyä alle kouluikäiselle lapselle.	2,5%	17,7%	24,7%	29,3%	25,8%	3,6	4,0

Arvioi seuraavia väittämiä:

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	Keskiarvo	Mediaani
Jos lapsen mediankäyttöä rajoitetaan liikaa, hän voi pudota kehityksen kelkasta.	25,7%	38,3%	11,2%	22,3%	2,5%	2,4	2,0
Medialaitteiden käyttö yhdessä vahvistaa minun ja lapseni välistä suhdetta.	18,2%	18,5%	26,0%	31,3%	6,0%	2,9	3,0
Omat taitoni ja tietoni riittävät hyvän mediakasvatuksen antamiseen.	1,3%	8,0%	10,7%	54,0%	26,0%	4,0	4,0
Medialaitteiden käyttö kehittää alle kouluikäisen lapsen taitoja ja tietoja.	6,5%	14,0%	19,2%	52,0%	8,3%	3,4	4,0

Sukupuoli

	n	Prosentti
Nainen	363	90,8%
Mies	33	8,2%
Muu	2	0,5%
En halua kertoa	2	0,5%

Perhetilanne (valitse kaikki sinuun sopivat vaihtoehdot)

	n	Prosentti
Perheessäni on yksi tai useampi alle kouluikäinen lapsi (0-6 v.)	368	92,0%
Perheessäni on yksi tai useampi kouluikäinen lapsi (7-16 v.)	111	27,8%
Perheessäni on yksi tai useampi kouluikäisen ohittanut lapsi (16 v. tai vanhempi)	22	5,5%

Koulutus (valitse korkein loppuun asti suorittamasi koulutus)

	n	Prosentti
Peruskoulu tai kansakoulu	9	2,2%
Opistotason ammatillinen koulutus	9	2,2%
Ammattikoulu tai -kurssi	94	23,5%
Lukio tai ylioppilas	27	6,8%
Korkeakoulututkinto	261	65,3%